

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H. G. A. JØRGENSEN

For

SOGNEPRÆST OG PRÆSTEGAARD

DANSK PRÆSTEGAARDLIV
I DET NITTENDE AARHUNDREDE

PROVST U. A. PLESNER

G. E. C. GADS FORLAG · KØBENHAVN
MCMXXXVIII

**SOGNEPRÆST
OG PRÆSTEGAARD**

H. G. A. JØRGENSEN

SOGNEPRÆST OG PRÆSTEGAARD

DANSK PRÆSTEGAARDLIV
I DET NITTENDE AARHUNDREDE

PROVST U. A. PLESNER

KØBENHAVN
G. E. C. GADS FORLAG
1938

INDHOLD

	Side
1. Embedseksamen 1804	7
2. Kald og Kone	9
3. Sognepræsten	17
4. En forsinket Boganmeldelse	26
5. Vor halvhellige Provst.	32
6. Fra Roskilde Stændersal: Kongens Mand og Smaamandens Ven	47
7. Bemærkninger til Mynsters Udkast 1843	59
8. En Bondevens Tale d. 5. Okt. 1848	65
9. Rundskrivelse til Provstiets Præster d. 9. Jan. 1849	74
10. Vækkelsen paa Ristinge	76
11. Rejsebreve 1855—59	82
12. Rejsebreve 1859—60	96
13. Død og Eftermæle	102
Provst Plesners Børn	107
Kilder og Litteratur	108

FORORD

I o. 50 Aar (1810—61 var Provst U. A. Plesner tillige Sognepræst paa Langeland, i Sognene Simmerbølle (1810—13), Longelse-Fuglsbølle (1813—20) og Humble (1820—61). I Fyrerne var han kongevalgt Medlem af Stænderforsamlingen i Roskilde.

Nærværende Levnetsskildring bygger for Størstedelen paa hidtil utrykte Breve og Optegnelser, der velvilligt er stillet til min Raadighed af den Plesnerske Slægt. Særlig Tak skylder jeg Fru M. Plesner, Ordrup, for Laan af en Pakke Breve fra Provst Plesner til Hjemmet, bl. a. Breve til Hustruen i Humble Præstegaard fra Stændertiden. Brevene er i sin Tid samlede af Arkivsekretær Chr. Plesner († 1882).

Retskrivningen er her holdt saa nær som muligt til Originalen, hvorimod Tegnsætningen helt igennem har maattet ændres.

Frederiksberg, Jan. 1938.

Forfatteren.

1. EMBEDSEKSAMEN 1804.

I Følge den paa Universitetsbiblioteket i København opbevarede Eksamensprotokol (*Protocollum Examinis Theologici*) afholdtes d. 23. Okt. 1804 en teologisk Eksamen paa Universitetet over de 3 Kandidater U. A. Plesner ¹⁾, E. G. Tauber og H. A. Brolund. Examinatorer var de teologiske Professorer D. G. Moldenhawer, Fr. Münter og P. E. Müller.

Den tyskfødte D. G. Moldenhawer, indkaldt 1783, var en Discipel af den store Teolog og Digter J. G. Herder, hvis Sans for det menneskelige i alle dets Former («Humaniteten») ogsaa havde sat sit Præg paa Moldenhawer. Han var berømt som en fin Latiner og holdt alle sine Forelæsninger paa Latin; men han lærte aldrig at tale rigtig Dansk († 1823). Den teologiske Eksamen holdtes helt igennem paa Latin, kun i en snæver Vending erstattet af et dansk Ord, naar Kandidaten havde glemt den latinske Glose. Efter hvert dansk Ord lød Eksaminators: *Ita, Domine, sed Latine* (o: Ja, Hr. N. N., men paa Latin). Cand. Plesner har næppe haft nødig at tage sin Tilflugt til Dansken. Allerede ved sin Studentereksamen (1801) havde han, efter hvad Familieoverleveringen fortæller, frivillig valgt at oversætte et Stykke fra det nye Testamente paa Latin. Det døde Sprog dækkede over Overfladiskhed og aandelig Armod, og Svarene synes mest at have bestaaet af udenad lærte Brokker af teologiske Lærebøger og Kollegie-

¹⁾ Ulrich Adolph Plesner, f. Raarup Præstegaard, Bjerre Herred, d. ²⁹/₁ 1782.

hefter. Det fornemme Selskab »Lyceum« afholdt latinske Disputere-Øvelser for studerende.

Af Eksaminationen over U. A. Plesner her nogle Enkelt-heder: Fr. Münter (Professor theol. 1788) forelægger Eksaminanden Psalme 75 til Oversættelse. Derefter spørges: »Hvorledes var den hebraiske Opfattelse af Jordens Form?« Svar: »Man tænkte sig den ikke rund, men flad, hvilende paa Søjler (*columnis impositam*).

»Hvad betyder det hebraiske Ord *Caren* (צָרָה)?« — Sv.: »Et Billede, ogsaa kendt fra profane Skrifter (Horats). Ordet betyder 'Horn' og er Billede paa Kraft.«

»Hvorfor faldt Kejser Julian fra den kristne Religion?« Sv.: »Af politiske Grunde.« — »Paa hvilken Maade søgte han at kuldaste Kristendommen?« Sv.: »Han gjorde den ikke til Genstand for Forfølgelser, men for Spot (*risui*), og han forbød videnskabelig Uddannelse for Kristne.« — »Genoplivede han da ikke den hedenske Gudsdyrkelse?« Sv.: »Jo, han forbedrede Undervisningen deri.« — »Hvilken Filosofi sluttede Kejseren sig til?« Sv.: »Stoikernes — nej: Epikuræernes.« (Notarius synes her at have kludret i sit Referat). — »Hvad mente disse Filosofer om den hedenske Religion?« Sv.: »De troede ikke den var sand.« — »Hvad mente de om Hedningernes Guddomme?« Sv.: »De mente dem nødvendige for Folkets Skyld.« — Paa det sidste, ret uklare Spørgsmaal: »Hvad blev saa Følgen?« (*quonam effectu?*) blev Eksaminanden Svaret skyldig (*hæsit*).

Eksaminationen fortsættes af den unge Professor P. E. Müller (f. 1776, Prof. 1801):

»Hvad er en Gudløs (*atheus*)?« Sv.: »Der er flere, forskellige Slags Mennesker, som alle nægter Guds Tilværelse.« — »Hvad er en Atom (*ἄτομος*)?« Sv.: »De allermindste Dele af Elementerne.« — »Hvad er de blevet til?« Sv.: »Jorden er dannet derved, at de har samlet sig.« — »Hvad skal man mene om Sandsynligheden af denne Betragtningssmaade?« Sv.: »Den er ikke bevislig (*non est probabile*). — Tilsidst nogle

Spørgsmaal om Menneskets ydre og indre Frihed (*libertas externa et interna*).

Som tredje og sidste tager Professor D. G. Moldenhawer fat. Han forelægger Eksaminanden Det nye Testamente paa Græsk. Joh. 9, 1—5 oversættes og derefter Spørgsmaal og Svar: »*εκ γενετης?*« Sv.: »Fra Fødselen af.« — »*Παββι?*« Sv.: »En hellenistisk Betegnelse.« — »Hvad menes der, naar det hedder, at Fædrenes Synd nedarves paa Børnene?« Sv.: »Man gaar ud fra, at Synd kan begaas før Fødselen.« Datidens Forfattere Josephus og Philo anføres. — »Hvad gaar Kristi Svar ud paa?« Sv.: »Mandens Blindhed er ikke en Følge, hverken af Forældres eller egen Synd.«

Udfaldet af Plesners Eksamen noteres til Slutning: »*Laudabilis et quidem Egregie*« (1. Kar. med Udmærkelse), en ogsaa den Gang ret sjælden Hovedkarakter. Sammesteds er anført med en senere Haand Udfaldet af den homiletiske Prøve: *Laudabile*, den 15. Marts 1810, 1 Cor. 7, 31 (»denne Verdens Skikkelse forgaar«), underskrevet: Bornemann.

Netop et Aar før U. A. Plesner var N. F. S. Grundvig til Attestats med samme Eksaminatorer. I Protokollen er noteret: 1803, XXV October. *Nicolaus Fridericus Severinus Grundtvig, natus in vico Udbye, prope Orthungam, Dioeces. Siælland 1783* (∴ f. i Landsbyen Udbye, ved Vordingborg, Sjællands Stift). *Exam. theol. Laudabilis. — Specimen homilet: Laudabile et quidem egregie.* Matth. 6, 22 (»Øjet er Legemets Lys osv.«). 17. Marts 1810 (P. E. Müller). Efter disse Karakterer at dømme var Grundtvigs Embedseksamen altsaa meget god, men ikke saa straalende som Plesners. Det omvendte var derimod Tilfældet med Dimisprædikenerne.

2. KALD OG KONE.

Efter sin Embedseksamen opholdt Kandidat Plesner sig længere Tid i Norge som Amanuensis for Biskoppen i Christiania; men om dette Ophold kan saa godt som intet op-

lyses. Fra denne Tid skriver sig et smukt Rejseskrin af Pali-sandertræ, der endnu er i Slægtens Eje.

Her er Plesner uden Tvivl kommet i Forbindelse med Grev Fr. Ahlefeldt Laurvig, Besidder af det norske Grevskab Laurvigen. Skønt personlig ganske ukirkelig, nærmest Rationalist og Voltairianer, sad Greven inde med den egentlige Kaldsret til ikke mindre end 41 Præsteembeder, deraf nogle faa i Norge, flere paa Fyen og 15 paa Langeland. I Aaret 1810 blev Plesner kaldet til Sognepræst for Simmerbølle paa Langeland. Kaldsretten tilhørte egentlig den enevældige Konge; men som Følge af det venskabelige Forhold, som bestod mellem Kongerne og den Ahlefeldtske Slægt, var det bleven Hævd, at Greverne besatte Præsteembederne ved de Kirker, hvis Patroner de var, og en Forordning af $\frac{3}{8}$ 1809, der begrænsede Patronernes Kaldsret, gjorde faktisk ingen Forandring heri. Grev Fr. Ahlefeldt, senere altid kaldt »Generalen«, satte personlig Pris paa dette Privilegium, idet han var meget interesseret i Oplysningssagen. Han lagde Vægt paa Orden og Moral hos Almuen og saa gerne sine Præsteembeder beklædt med dygtige og oplyste teologiske Kandidater.

Den nye Sognepræst for Simmerbølle forblev ikke længe i det lille Sogn. Allerede den 30. Juni 1813 skriver Generalen allerunderdanigst fra sit Slot Tranekjær til Kongen og indstiller til Longelse-Fuglsbølle Sognekald: »1°. Hr. Ulrich Adolph Plesner, Sognepræst for Simmerbølle Menighed her paa Landet (∴ Langeland). 2°. Den residerende Capellan for Humble Menighed, Hr. Christen Jørgensen Wind. 3°. Hr. Wilhelm Østrup, personel Capellan for Maglebye Menighed, hvorhos jeg tør udbede og forvente, at bemeldte Plesner allernaadigst maa vorde forundt det vakante Sognekald«. Den $\frac{13}{8}$ forelaa den kongelige Udnævnelse.

Omtrent paa samme Maade er det gaaet til, da Plesner $\frac{16}{8}$ 1820 udnævntes til Sognepræst for Humble, hvor han saa forblev lige til sin Død (1861). Humble blev almindelig regnet for et af Danmarks største Præsteembeder. Til Embedet

hørte en Del Fæstejord, det saakaldte Mensalgods, som var henlagt til »Præstebordet« (*mensa sacerdotalis*); hertil kom Tiende fra det store Sogn, og endelig et fortrinligt Avlsbrug af Langelands bedste Jord. Fordelen ved dette sidste var dog for Tiden tvivlsom nok. Det var midt i Landbrugskrisens værste Tid, og mange Præster var konkurs, selv i Landets frugtbareste Egne, saaledes for faa Aar siden Præsten Sæxtorph til Magleby paa Langeland († 1816).

De tre Sogne af Langelands Sønderherred: Simmerbølle, Longelse og Humble, hvor den unge Præst fik sin Gerning, havde i Sommeren 1808 været Hovedskuepladsen for de dramatiske Begivenheder, som stod i Forbindelse med den bekendte spanske Besættelse¹⁾, ved hvilken tilsidst henved 10,000 spanske Soldater, Fodfolk og Dragoner, var samlede paa Langeland, hvorfra de flygtede paa engelske Krigsskibe om Morgen den 21. August 1808.

Her skal anføres nogle Oplysninger om »Spaniolerne« paa Langeland efter et fransk Værk, som udkom i Paris 1924: *Colonel Godchot: En Danmark. Les Espagnols de Marquis de la Romana 1807—8* (Paris. Aug. Picard. Editeur). Denne Bog bygger paa et Manuskript af den franske Oberst Gilbert Gaultier (død i Algier 1821) omhandlende »Okkupationen 1808 af Øen Langeland af de fransk-spanske Tropper«. Oberst Gaultier, der kommanderede en lille Styrke paa 100 Mand franske Soldater, skildres i danske Beretninger som en hensynsløs Officer, der lod det gaa ud over den langelandske Befolkning og navnlig laa i Strid med Grev Ahlefeldt paa Tranekær, Generalen, hvem Kong Frederik 6 havde overdraget Befalingen over den langelandske Bevæbning. Den franske Oberst skriver til Marquis de la Romana, dat. Rudkjøbing ^{21/7} 1808. »Si j'avais voulu sans doute m'endormir comme lui dans son château, cela lui aurait convenu d'avantage« og om den danske Soldat: »Il ne sait que sortir de son

¹⁾ Jfr. Vilh. Lütken: Bidrag til Langelands Historie. S. 462 ff. m. fl.

cantonnement pour aller à son poste, où il dort pendant toute la garde«. Disse Domme om Generalen og hans Soldater er ganske uretfærdige, men vel forstaaelige, som udtalte af en af Napoleons Officerer. Oberst Gaultiers Regnskaber over Besættelsen er med Obersten selv havnet i Algier, hvor de fandtes i Aaret 1886.

Den franske Oberst synes at have staaet paa en venskabelig Fod med Sognepræsten i Humble, senere Plesners Svigerfader, Hr. Joh. D. B. Brandt, om hvem han lejlighedsvis bemærker: »Jeg har haft den Ære at se Præsten fra Humble hos mig igaar«. Pastor Brandt kunde vel, som mange Præster i de Dage, omend med Besvær, underholde sig med de fremmede paa Latin, og hans Moder, den gamle Madame Brandt fra den nærliggende Tryggelev Præstegaard, talte udmærket Fransk. I Humble Præstegaard laa en Tid 60 Dragoner af Regimentet »Villaviciosa«.

Disse Begivenheder maa naturligvis have gjort et uud-sletteligt Indtryk paa den unge Præstedatter Anna Christine Brandt (»Anestine«), da 18 Aar gl. (f. $\frac{9}{6}$ 1790), med hvem Sognepræsten fra Simmerbølle holdt Bryllup hjemme i Humble Præstegaard den 8. Juni 1811. Herom har hendes Fader, der viede dem, skrevet i Humble Kirkebog under 8. Juni 1811: Efter Kongl. allernaadigst Bevilgning af 16de Maj 1811 hiemme i Huuset viet Velærværdige og Høylærde Hr. *Uldrich Adolph Plesner*, Sognepræst til Cimmerbølle Menighed paa Langeland og Jomfrue *Anne Christine Brandt* i Humble Præstegaard; Forlovere vare Hr. *Hans Brandt*, Pastor emeritus i Tryggeløw og Hr. *Claus Mortensen*, Forpagter i Humble Præstegaard. For at beviise, at der var forlangt Indskud i den Geystlige Enke-Casse blev leveret Beviis af 29. Maj d. A. fra bemelte Casses Casserer, at Hr. Plesner havde forlangt at indskyde 300 rd. for sin tilkommende Hustru.

For Tiden Februar—Juni 1811 er bevaret nogle Breve fra Pastor Plesner i Simmerbølle til hans forlovede i Humble. Deraf nogle Uddrag efter et Besøg i Humble:

Simmerbølle, d. 15. Febr. 1811.

Bedste Pige! — Dersom Du havde maattet bort fra mig i et saa slem^t Veir, som vi havde i Torsdags, da vilde jeg være meget bekymret for Dig... Jeg frygter for, at Du skulde være lidt urolig for, hvordan jeg kom afsted i det slemme Veir, om Du endog veed, at en Mand i min Alder just ikke maa bekymre sig om Vind og Uveir, og derfor skriver jeg Dig til, at jeg er i god Stand, og vilde gerne ride til Humble i dobbelt saa ondt Veir, naar jeg blot havde Tid.

2 Breve, der begge bl. a. melder om »de ugudelige Priser« for Møbler til Udstyr. Det er Pengekrisen før Statsbanke-rotten 1813, der er i Anmarsch.

Simmerbølle, d. 2den April 1811.

Bedste Stine! — Endnu kan jeg ikke sige Dig med Vished, om det bliver mig muligt at se Dig i denne Uge. Det har ikke behaget min Provst¹⁾ at bestemme, hvad Dag i Ugen han vil komme at tage Syn. Dersom det ikke skeer Torsdag Formiddag, hvilket jeg næppe tør haabe, kan jeg jo ei tænke paa at komme til Dig i denne Uge, næste Uge veed Du selv, hvor slem den er... Gierne vilde jeg været i Humble i Dag for at gratulere Din gode Moder paa hendes Geburtsdag²⁾, det kunde jeg jo ikke, men [vil] Du hilse hende mange Gange fra mig og ønske hende godt Helbred og mange Glæder i dette og mange flere Aar. Naar jeg ønsker hende det, da kan jeg heller ikke ønske mig selv bedre; thi jeg veed, at hun ikke er glad, uden Du er lykkelig; er Du lykkelig, da er jeg det ogsaa, og mit Ønske er altsaa ganske egenkjerligt. Men dog bringe Du hende det og ligeledes Din gode Fader mange Hilsener...

Jeg har og faaet Brev fra Kiøbenhavn om Priserne paa Møbler; den er slem, hør engang: En ubetrukket Sopha med

¹⁾ Chr. C. Fabricius, Sognepræst Tranekjær-Tullebølle 1799—1831.

²⁾ Maria Henrica Brandt, f. Schurmann, f. $\frac{2}{4}$ 1761, g. m. Sognepræst f. Humble Joh. Ditlev Brechling Brandt.

18 Stole af simpelt Træ — 300 Rd., et Mahoni Chatol 4 à 500 Rd., et Sengested 190 Rd., en Servante . . . et Sybord 70 Rd., et Bord 100 à 150 Rd., en Commode 100 Rd. Hvad gjør man derved? Jeg maa see at faae bedre Priser fra Odense; men Kiøbenhavns-Reisen, ja saa maa den gaae i Luften, saa ukjert det end er mig. — Levvel, bedste Pige. — Ihast!

Din Plesner.

Simmerbølle, den 29de April 1811.

Bedste Stine! . . . paa Fredag kommer Provst Suhr ¹⁾, Boiesen ²⁾ og 2de Nabopræster hertil for at mægle om Betalingen for Simmerbølle Præstegaard ³⁾. Du veed min Beslutning. Og-saa Taxationssynet bliver holdt en Dag i denne Uge, hvilken veed jeg endnu ikke. Fire Bondemænd ere dertil udnævnte. Jeg havde langt hellere ønsket en Tømmermand og en Muurmester.

Endnu veed jeg ikke, om jeg reiser til Fyen før Terminen . . . Jeg vilde nok først have Brev fra Kiøbenhavn forat vide en bestemt Priis paa Meubler, dog har jeg intet Haab om der at faae dem for billig Priis. — Mine Stole ere færdige. Synckenberg var hos mig igaar at have Betaling for dem. Han vilde ogsaa vide, om jeg lod gjøre et Sengested hos ham til 80 Rd. Jeg gav Dig Skylden for, at jeg ikke kunde give bestemt Svar. Jeg har endnu ikke faaet nogen Karl til Sommer, eiheller Svar fra Jylland om Hestene. — Saameget om Huusholdningen . . .

Forstod jeg Fuglenes Sprog, da fik jeg meget at bringe; thi saa muntert, som det idag er i Haven, det troer Du næppe, og saa er der det mildeste Sommerveirligt. Mine simple stakels Blomster lugte det bedste de kan, Træerne knoppes, Hækkene grønnes. Og alt omkring min gamle Gaard beder,

¹⁾ N. R. Suhr, Provst, Spr. Rudkjøbing 1796—1812.

²⁾ M. E. Bojesen, Spr. Lindelse 1810—1842.

³⁾ Opgør af Naadensaaret. Bygningerne tilhørte til Dels Formanden.

om jeg forstaar det ret: Kom snart, Stine, vi skal trøste Dig saa godt vi kan, for Din slette Boligl . . . Lev vel, kjære Pigel! Hils nok engang Dine gode Forældre, og vær saa rask, saa munter og vel tilfreds, som det ønskes Dig af

Din Plesner.

Udskrift: S. T. Jomfru A. C. Brandt.

Humble.

Anbefalet Hr. Postmester Sørensens gode Omsorg. — Rødt Segl: P., omgivet af Blomster.

Simmerbølle, d. 1. Juni 1811.

Bedste Stine! — Idag otte Dage kan Du vist vente mig (nl. til Brylluppet), er jeg nu ikke god? Beviset fra Enkekassen har jeg faaet, Kongebrev, veed Du, ligesaa. Der er nu intet mere i Veien for, at Stine Brandt om otte Dage hedder Stine Plesner end Præstens Velsignelse, og den faaer vi jo nok ogsaa. Altsaa, som lovet var, paa Lørdag kommer jeg, vil Gud . . . Noget bliver her dog giort istand, før det nærmer sig lidt ved den Tid, da jeg kan vente at føre Dig hen til mig. Den ene Side af Spisekammeret er nu giort istand, idag skal der begyndes paa et Bord dertil. Vasken bier han — Snedkeren — med; thi saalænge Sophie fører Huusholdningen, kan hun godt vaske op i Bryggerset. Mælkerækkerne ere før nødvendige. Kunde det skee saa hurtigt, som jeg ønskede, saa boede Du hos mig hellere idag end imorgen . . . Hvem vil Du have til Forlover? Det kan vi aftale paa Tirsdag. Paa Mandag venter jeg Brev og Underretning fra Dig.

Min Provst er syg, han vil have en af os tre Præster i Herredet til at reise, altsaa Graae ¹⁾ eller mig. Skal jeg reise? Vi kunde dog først vies, før jeg maatte bort! Er Du tilfreds dermed?

Beed endelig Din Fader, at han ikke siger sin Broder ²⁾,

¹⁾ Christen Graae, gift m. Birthe Lorentze, f. Brandt. Spr. Bødstrup 1803—52.

²⁾ Studiosus Lorentz Brandt, Tryggelev, kaldet »Morbror«. † 1867.

hvorfor han skal til Humble paa Lørdag. Degnen maa dog heller ikke vide det. Det er saa rart, naar saadant først spørges bag efter. Saa er man fri for al den tossede Snak. Hvad jeg skal finde paa forat give Grund for at lade en anden prædike om Søndagen, veed jeg endnu ikke.

Begge Dine gode Forældre vil Du hilse saa mange Gange fra mig. Sophie lader hilse og spørger mig, om min Jomfru ei snart kommer? Lev vel, min Pige, naar jeg skriver igjen, vil jeg haabe, det hedder *min Kone*, der sendes Hilsener og Kys fra sin Mand...

Som anført stod saa Brylluppet i Humble Præstegaard Lørdag den 8. Juni 1811, og dermed indleddedes et sjældent smukt og harmonisk Samliv.

•

Om de paafølgende 8—9 Aar efter Brylluppet mangler saa godt som alle Efterretninger om den unge Præstefamilie, og først fra sidste Aar i Longelse Præstegaard, kort før Plesners Kaldelse til Sognepræst for Humble (¹⁰/₈ 1820) foreligger nogle Breve, han skrev til sin Kone fra en Rejse til Fyen og Jylland, som han foretog sammen med sin Datter Mie ¹⁾ med eget Køretøj. Turen gik over Odense, hvor han besøgte Biskoppen og sine Slægtninge paa Næsbyhoved. Deraf:

Odense, d. 15. Juli 1820.

Paa Næsbyhoved, reiser til Jylland: Hils de Smaa og Moder og Moster (fra Tryggelev) fra Mie og mig. Levvel. Du med Dine, vær god imod Guttemor ²⁾, og vær vis paa, at jeg skal nok erindre Stinemoer. Slægt og Venner her hilse Dig, ogsaa fra Bispens ³⁾ hilses.

Din Pl.

¹⁾ Maria Sophia Henriette Plesner, f. Simmerbølle Pgd. ²⁷/₅ 1812. Død Vedersø Pgd. Jan. 1892.

²⁾ Augusta Adolphine Plesner, f. Longelse Pgd. ⁸/₇ 1816.

³⁾ Fr. Plum, Biskop f. Fyens Stift 1811—1834, holdt Landemode med teologiske Foredrag. Ud gav 1821 en Læsebog for Fyenboer: Anders Kjærbye af Vissenbjerg.

Raarup, 20. Juli 1820.

... I Odense logerede Marie (Mie) første Nat hos Jomfruens Bedstemoder. Hun var ikke hos Bispens, skønt Bispinden forlangte det. Baade Du og Moder hilses fra Plum... Kører til Strib om Natten for Hedens Skyld. I Frederits besøgte vi Hans Bruun, hvor jeg saae Bispens 2 Døtre, Antonette, Bruuns Kone, og Tabitha... Hos Pastor Christen Plesner i Colding¹⁾. Reiser til Hvirring forat besøge min gifte Søster... Vil Du sige til Clausen (∴ Degnen i Longelse), at jeg med Guds Hjælp skal være bestemt hjemme til 10. S. e. Tr. 6. Aug. til Skriftemaal Søndag Morgen. Vore Heste have meget vel udholdt Reisen og holde prægtigt ned ad de store jyske Banker. Vi kjøre nu meget rolig med dem, hvor det skal være.

Raarup, 28. Juli 1820.

... Deraf kan Du ellers see, min kjære Stine, at Du ikke har Ret, naar Du siger, at jeg holder mere af de Smaae end af Dig... Hos Svoger og Søster i Hvirring, ogsaa i Glud hos min Familie der... Min Moder²⁾ taler om, at jeg skulde lade Degnene (nl. i Longelse og Fuglsbølle) læse i Kirkerne Søndagen den 6. Aug.; men det gaaer slet ikke an. Med Guds Hjælp skal jeg nok selv besørge mit Embede den Dag... Hilsener til de Smaae, Folkene, Knuds (∴ Kudskens) Kone. Ses 5. Aug. — Efterskr.: Mie beder atter alle i Longelse og Humble at hilse...

3. SOGNEPRÆSTEN.

Det er vanskeligt, efter 100 Aars Forløb, at danne sig en tydelig Forestilling, hvad og hvorledes Plesner prædikede. Der findes ikke fuldstændig udarbejdede Prædikener fra hans Haand, hverken paa Tryk eller i Manuskript. Han skrev som

¹⁾ Christian Plesner, res. Cap. Kolding 1814—24.

²⁾ Sophie Plesner, f. Kruse, død 10/6 1824.

oftest kun et udførligt Udkast og kunde i Nødsfald prædike ret uforberedt.

Den ældste Tale af ham, der kendes, er en *Ligtale* over den gamle Præstekone Fritse Brandt, f. Jessen, død 1826. Den er højstemt efter Tidens Smag og priser den afdøde som »Ægtefælle, Moder og Veninde«: »Ogsaa Venskabs Haand — hedder det — rækker sin Mindeblomst til hendes Hæderskrans; thi hun var trofast og oprigtig i Venskab. Sød Smiger, hyklet Venskabs Svig foragtede hendes Hjerter; men redelige Venner søgte, fandt og ærede hun udenfor hendes lille Hjem«¹⁾.

Som adskillige andre danske Præster viklede Plesner sig efterhaanden ud af Rationalismen, dog uden noget bestemt Brud med denne. Han maa nærmest sidestilles med Mænd som Professor H. N. Clausen og senere Biskop J. P. Mynster. Ligesom disse tog han sit Udgangspunkt fra de etiske Værdier indenfor Rationalismen i Overensstemmelse med Jesu Ord: »Dersom nogen vil gøre hans Vilje, som sendte mig, skal han erkende, om Læren er fra Gud, eller jeg taler af mig selv« (Joh. 7, 17).

Fra Aarene 1820—30 er endnu i Behold en Række Prædikenudkast og enkelte udførlige, dog ikke helt udarbejdede Prædikener. En Pakke blev stillet til min Raadighed af Pastor emer. Julianus Plesner af Elmeby, Askov († 16/1 37). Deraf:

Disposition til Efes. 5, 27 (c. 1821): »Menigheden skal være hellig og ustraffelig«. 1. Hvorledes bør det gaae til i Christi Rige? 2. Hvorledes gaaer det til i Christi Rige i Almindelighed? Hvorledes gaaer det til i vor Menighed, blandt os selv?

Indgangsbøn til en Ligprædiken (14/4 1824): »Herre, naar Du kalder os, tidlig eller silde, kald os da til Freden i dit Rige! Giv os Naade til ved dit Ords Veiledning at berede vore Sjele i Din Frygt! Hjælp os, Fader, at vi maa leve saa,

¹⁾ Fr. Graae: Historien om Jes Jessen og Brandterne paa Lange-land. Nykj. F. Side 39.

at vi frimodigen kunne møde for Dit Aasyn! Lad os, o Gud, leve og døe i det Haab, at vi skulle samles hos Dig og der gjenfinde vore forudgangne Venner, og der glædes ved at see dem, som vi her i Livet elskede. Skænk os alle denne Trøst, men trøst, o Gud, især dem dermed, som oprigtig sørge over den Christen, hvis Legeme vi idag have overantvordet til Jordens Gjemme, hvis Sjel nu er i Din Haand«.

Af Prædiken til Konfirmations søndag *Dom. in. albis* (1. Sønd. eft. Paaske) 1821: »De sidste Ord af vort oplæste Evang. (»Joh. 20, 31: have Livet i Jesu Navn«) underviser os tydeligen om den Hensigt, i hvilken Gud havde ladet Lærdommen om Christum forkynde for Verden, at Menneskene nemlig skulle tro paa Jesum, og at alle de, som troe, skulle have den sande Lyksalighed formedelst ham; thi de Ord: 'At have Livet i Jesu Navn' betyde: at opnaae den sande og evige Lyksalighed ved Jesum og formedelst ham. Ved Ordet skulle vi altsaa lære at kjende Jesum, og ved ham skulle vi naae det sande Liv, den rette Lyksalighed«.

»Vi Mennesker, der leve efter den Tid, da Kristus levede synlig her paa Jorden, kunne ikke paa anden Maade end ved Ordet faae Kundskab om ham. Vi ansee det vel for en Lykke, som hine Tider nød, at da kunde Menneskene see hans store Gjerninger og derfor mere levende prise og takke Gud; da kunde Menneskene høre af hans egen Mund de Lærdomme, der ere mægtige til at føre Mennesket til Gud. Vi prise Christi Venner og Disciple lykkelige, fordi de hørte og saae Jesum, og vi erindre os, hvad han sagde til sine Tilhørere: 'Mange Propheter og Konger have ønsket at see og høre de Ting, hvilke I have seet og hørt'. — Men derfor ville vi dog ei klage over, at Christi synlige Nærværelse ei mere finder Sted; thi vi have desuagtet den bedste Leilighed til at kjende ham saaledes, som vi til vort Gavn og Glæde have Behov. Vi ville erindre os, hvad Jesus selv siger til den Qvinde, som engang opløftede sin Røst blandt Folket og sagde: 'Saligt er det Liv, som bar Dig og det Bryst Du diede'.

Da svarede Jesus: 'Salige ere de, som høre Guds Ord og bevare det'. At kjende Gud og hans Villie og bevare Lærdommen som en Skat og et Liggendefæ i sit Hjerte, deraf i rette Tid at frembære det, som Godt er, hvilket Jesus selv taler om Matth. 12, 35, dette er, o Christus, at være paa Veien til Salighed . . .«

»Hvor megen Anledning, hvor stor Aarsag haver ei Gud paa denne Dag givet Eder, I Unge, der indtræde i hans Menighed som rette Lemmer, hvor stor Aarsag haver han givet Eder til at takke ham og glædes formedelst ham! Hvormeget have I, Forældre, Venner, Paarørende af disse unge Christne at takke for! Ja, hvormeget have vi alle at takke Gud for, ei for disses Skyld alene, men og for vor egen! Gierne vilde jeg opvække Eder, ja os alle til at føle en sand gudelig Glæde paa denne Dag, fordi paa den Guds Rige udbredes iblandt os! Gierne vilde jeg bidrage til, at dette Rige maatte stadfæstes i Manges Hjerter, ei alene blandt dem, der idag aflægge det Løfte at ville høre Christum til, men og hos enhver anden Tilhører, der er kaldet til Jesu Riges Samfund. Men jo mere jeg ønsker at udrette det Gode, jo tydeligere føler jeg min Svaghed, saa jeg vel maa sige: Gud, hvad er jeg, hvad er min Kraft, hvad kan vel jeg udrette. Men dog, han som er mægtig i de Svage, han vil og give sin Velsignelse til det Ord, som jeg taler i Skrøbelighed, at Manges Hjerter ogsaa derved maae blive opvakte til at søge Gud og hans Naade, og da glæde sig i fromme Hjerter over hans Miskundhed«.

Af denne Prædiken ses, at Plesner allerede (1821) er godt paa Vej ind i 2den Trosartikel, medens han tidligere, som de fleste danske Præster, havde bevæget sig indenfor den 1. Artikel. Næste Prædiken (1826), som her skal anføres, viser, at han i sin Forkyndelse nu er naaet til at prædike Christus og dermed Evangeliet om Synd og Naade.

Den Prædiken, her sigtes til, er, ligesom den foran anførte, holdt i Humble Kirke Søndag *Cantate* (3: 4. Sønd. efter Paa-

ske). Som flere andre af hans Prædikener bærer den til Motto: *Χριστός νικαι και η εκκλησια αυτου* (Ϸ: Kristus sejrer og hans Menighed). Deraf:

»Der er ikke nogen anden Lære, der baade kan *trøste* Mennesket i dets Skrøbelighed og bestyrke det til Dyd og god Gierning. — I vor Svaghed høre vi Trøstens Ord: Om Guds Naade til et dydigt Levnet, om Troens Løn, og om Syndernes Forladelse«.

»Skulle Menneskene ikke kunne bære denne Lære? Skulle vi ansee Jesu Disciple for at være enten saa uforstandige, at de ikke *kunde*, eller saa ulærvillige, at de ikke *vilde* forstaae en sand og velgiørende Lære? Nej; men naar Jesus skulde ret tydelig udvikle og forklare dem denne Lærdom, da maatte han tale mere *bestemt* og *tydeligt* om sin forestaaende Død end han nu gjorde. Han taler om denne sin Død, men i halv dunkle Ord: 'Jeg gaaer bort'. Men tydelig og med klare Ord taler han endnu ikke derom, fordi hans Disciple ei kunde taale dette. Men nu, da alle oplyste Kristne have lært at indsee Jesu Døds høie Værd og velsigne de Følger for det menneskelige Kjøen, nu kunne og ville vel Alle, som bære Kristi Navn, ogsaa bære Kristi Lære?«

»Idet jeg spørger saa, maa jeg tænke paa Pauli Ord 1 Cor. 1, 23: 'Vi prædike Kristum den korsfæstede, som er Jøderne en Forargelse, Grækerne en Daarlighed'. Jøderne forargede dem (sig) over, at den, som de havde foragtet i hans jordiske Ringhed, skulde æres som en aandelig Konge i himmelsk Høihed«.

»Grækerne ansaae deres egen Viisdom med forfængelige Øine og agtede Alt andet for Daarlighed og vilde ikke troe, hvad der ikke stemmede overens med deres egen, forudfattede Mening«.

»Kun *de* blandt Jøder og Græker troede Ordet, som vare villige til i Ydmyghed at 'prøve Alt og beholde det Gode'. De andre bleve i Vantroen og enten kunde eller vilde ikke bære Sandheden«.

Skønt heri vel et og andet endnu smager af Rationalismen, staar Plesners Forkyndelse nu i alt væsentligt paa bibelsk Grund, og den falder ikke for den Dom, som Professor Jens Møller i »Nyt theologisk Bibliothek« 1830 har fældet, at Præsterne i den danske Kirke var komne langt bort fra Bibelen. Saavidt var altsaa en dansk Præst ude i et afsides Landsogn naaet omtrent samtidig med at Grundtvig udsendte sit 'Kirkens Gienmæle'. Alterbogens Evangelier og Epistler, hvilke han som alle andre danske Præster arbejdede med Uge efter Uge, har her øvet deres stille Indflydelse.

Efter 1831 foreligger hverken Udkast eller hele Prædikener fra hans Haand, ja der er end ikke noget Referat af de Prædikener, han som Provst gentagne Gange i 50erne holdt ved Landemoder i St. Knuds Kirke i Odense. Derimod findes der i de Breve, han i 40erne skrev til sin Hustru som Medlem af Roskilde Stænderforsamling et og andet, som indirekte kaster Lys over hans egen Gerning som Præst. Deraf:

Roeskilde, d. 3. Novbr. 1844.

Kjære Kone! — En god, men stormfuld Søndag Aften sidder jeg i min Ensomhed og vælger mit Selskab paa det kjæreste Sted, jeg har herved, hvor mine bedste Venner ere og tænker paa mig: Humble Præstegaard. Jeg har været to Gange i Kirke idag og hørt Ortved ¹⁾ til Høimesse, Gad ²⁾ til Aftensang. Begge havde udarbejdet deres Prædiken og lært den med Nøiagtighed; men dog tiltalede ingen mig, skjøndt jeg kom i Kirken med god Villie. Ortved kunde have holdt sin Prædiken i Jødernes Tempel eller i en Moské ligesaa passende, som i den skønne christelige Kirke. Han prædikede over 'den Tilfredshed, Hjertet føler ved at beskue den Ret-skafne i hans Vandel'. Gad: 'at den christne Kirke aabner sig for alle'. Men der var saare faa i det store Rum, og Ordet rullede hen i de høie Hvælvinger og fandt rig Gjenlyd der;

¹⁾ S. R. Ortved, Præst Rosk. Domk. 1841—66.

²⁾ C. P. Gad, 1ste Kap. Rosk. Domk. 1839—46.

men det var omtrent det Hele. Hvor det maa være et aandsfortærende Arbeide at udarbejde og at holde Prædikener til at fryse fast paa Murene ligesom Münchhausens Posthornstoner. Naar mon Tøveiret kommer og smelter dem løse?

Saa spadserer en Deel af de faae Mennesker, som ere i Kirken, omkring i Gangene og betragter Monumenterne og Prydelserne og synes at ville spotte Præsten og det Ord, han taler: 'Tro ikke, at det er derfor, vi ere i Kirke'. Der behøves en Forandring, en stor Forandring, der skal komme indenfra og støttes udenfra, og naar vi i disse Dage bygge udvendige Støtter, arbeide paa Helligdagsloven, men det indvortes Tempel ikke er der, hvad gjøre vi da?

Du mener vel, lille Moer, at jeg er heel alvorlig idag. Det er jeg i Grunden hver Dag, endskjønt man her siger, at man kan see i mit hele Udortes, at Munterhed og Glæde boe hos mig. Man regner mærkelig feil; men jeg takker Gud for den Deel af disse Goder, mig er givet . . .

Af et Brev med Overskrift: »Begyndt i Stændersalen d. 27. (Novbr.) Kl. 11½ Fmd., sluttet paa mit Værelse Kl. 12 om Natten«:

»Min kiære Kone! Paa Lørdag Eftermiddag, Din Cousines Geburtsdag ¹⁾ tager jeg til K[irke] S[aabye] og bliver derude Søndag over. Jeg gaaer derved Glip af en udmærket Prædiken, da Mynster ²⁾ prædiker her i Cathedralkirken 1ste Adventssøndag. Jeg vilde særdeles gjerne høre ham denne Dag, men har nu engang lovet at reise til Saabye«.

Plesner glæder sig usigelig til at holde Jul i sit Hjem og sin egen Kirke. D. 17. Decbr. 1844 skriver han: »Min kjære, kjære Stine! . . . Vi blive færdige her paa Løverdags Kl. 8 à 9 . . .«. Klager over ikke at have Tid og Ro til at tænke over sine Juleprædikener.

Kirkegangen var fortrinlig, og den store Humble Kirke

¹⁾ Cath. M. Schurmann, g. m. Chr. Jensen, Spr. Kirke Saabye 1820—46.

²⁾ Biskop J. P. Mynster, Medlem af Roskilde Stænderforsamling.

var fyldt indtil Trængsel til ind i 50erne. Decbr. 1851 skriver han fra Humble til Datteren Augusta, der er paa Besøg hos Søsteren, gift med Præsten Wegener i Halsted:

»Kjære Gusta!... Hvem er den Sladdersøster, der har meldt om den Smule Sygdom, hvoraf jeg led en meget kort Tid? Jeg er dog saa rask, at jeg idag har forrettet Tjeneste i 2 Kirker uden at trættes i mindste Maade deraf, skjøndt det langt fra var oplivende at prædike i Fodslette Kirke. Tænk Dig, at komme fra Humble Kirke med over 300 Tilhørere, der synger med Liv om end ikke med Ynde deres Psalmer og høre med stille Opmærksomhed paa Prædiken, og derefter at komme i en Kirke, hvor Loftet er nedfaldet og en sort, uhøvlet Fjællebeklædning træder i det gibside Lofts Sted, og i dette uhyggelige Rum 10 (= ti) trofast siddende omkring paa enkelte Bænke, medens iøvrigt alt var øde og tomt. Der var det næsten gaaet mig som Israels Børn ved Babylons Floder, og jeg kunde med den gamle Sanger have raabt Vee oyer de øde, kolde Mure og over dem, som overgive disse til Ringeagt og Glemsel. Min Prædiken fra Humble Kirke maatte jeg lægge bort og prædike over Evangeliet, der udtaler den uigenkaldelige Dom over Naadens og Sandhedens Foragtere. At give [Evangelierne] Tone, Klang og Fylde for nøgne, kolde Vægge, tomme Sæder og et øde Rum, det er formeget forlangt, skjøndt det dog paa den anden Side er skammeligt, at naar Jesus har lovet at være, hvor to eller tre ere samlede i hans Navn, hans Tjener da vil sige: Jeg gider ikke være iblandt, ikke tale til Ti«. Til Vurdering af Kirkebesøget i de to Nabosogne maa det dog tilføjes, at Fodslette i Modsætning til Humble er et meget lille Sogn (1890: 409 Indb.).

Om Kirkebesøget i Provst Plesners Tid, særlig o. 1845—55, fortæller Gmd. Hans Hansen (f. i Kædeby 1833, død s. St. 24/7 1924, 91 Aar gl.) i sine efterladte »Dagbøger«: »Nu vil jeg begynde at fortælle, hvorledes vor Kirke saae ud i min Ungdom. Da var jeg imellem med mine Forældre i Kirke om

Søndagen, og da var alle Kirkebænkene saa tæt pakket, og imellem maatte flere staae op i den nedre Deel af Kirken, da alle Bænkene var overfyldt, og da var alle Bænkene tættere sammen end nu . . . Der var saamange Altergjæster 2 Gange om Aaret, at Alteret var fyldt 3 à 4 Gange hver Søndag, og naar Alteret var fyldt første Gang, var der hele Gangen ned i Kirken forbi Indgangen i Kirken Mandfolk ved den ene Side og Kvinder ved den anden Side«.

Som Sjælesørger var Plesner udrustet med gode Gaver, og mellem Præst og Menighed bestod et jævnt, næsten fortroligt Forhold. I Brev til Hustruen af 3. Novbr. 1844 hedder det: »Du skal have Tak, fordi Du hilser Andre fra mig og bringer mig Hilsener fra dem igjen. Glem ikke at hilse Knudsen ¹⁾ og de andre Skolelærere, som kommer til Eder, ogsaa Naboerne. At Hans Rasmussen ²⁾ var meget slet, vidste jeg, men havde dog ventet at see ham her i Livet igjen. Han var en meget agtværdig, christelig sindet Mand, hvis Død gjør mig ondt. Havde han beholdt sin afdøde Kone, havde han maaske ogsaa levet endnu. Det er ikke altid godt at gjøre nyt Giftermaal. Gid jeg maa finde mine andre Sognemænd karske og raske, naar jeg kommer tilbage til mit Hjem«.

Smaafolk henvendte sig til ham med Fortrolighed. Oplysende herom er en lille Bemærkning i »Embedsbogen«: »1839, d. 12. Oct. kom Jens Vævers Enke af Kjædebye til mig ved Humble Kirke, efter at jeg havde besørget Forretningen der, og opfordrede mig til at tage mig af hendes Stedsøn Rasmus Hansen Jensen, som var dømt for Ildspasættelse, da han, som hun i Skolelærer Knudsens og Tjenestekarl Hans Madsen Kudsk's Paahør gjentog, sikkert var uskyldig, men var, efter hans Udsagn, tvungen ved Vold til at udsige, at han var skyldig«.

¹⁾ Hans Knudsen, Skolelærer og Kirkesanger i Humble 1824—73.

²⁾ Hans Rasmussen, Gmd. Helsned, død 1844, 53 Aar gl., af Tæring.

Til Slutning skal anføres, hvad Biskop N. Faber skriver i Embedsbogen efter Visitationerne 1835 og 1840:

»1835, d. 22. September visiterede jeg i Humble. Kirken var talrigt besøgt af Gamle og Unge, og hele Gudstjenestens Udførelse svarede aldeles til de Forventninger, Sognepræsten Hr. Plesners bekjendte Nidkjærhed, Duelighed og Sandhedskjærlighed havde opvakt hos mig. Den confirmerede Ungdom gav meget tilfredsstillende Svar«. Blandt Sognets 4 Skoler staar Humble og Ristinge paa et fortrinligt Standpunkt. Kjædeby Skole staar tilbage paa Grund af mange Skoleforsømmelser. Biskoppen paataaler, at Skolekommissionen undlader at mulkttere, hvad den er uberettiget til.

»1840, d. 2. og 3die August, visiterede jeg i Humble. Glædet ved et særdeles talrigt Møde af Menigheden, af Unge og Gamle, har jeg ved denne Leilighed kun Eet at indføre her, det nemlig, at Gud ville skjenke Sognepræsten, Hr. Plesner, Kraft til fremdeles paa samme Maade som hidtil at røgte ei blot Præstekaldet, men ogsaa det ham betroede Provsti, Langeland med underliggende Øer¹⁾. Jeg skjønner tilfulde paa, hvor stor en Lykke det er for mig, naar Provsten paa en nidkær, human og broderlig Maade vil arbeide sammen med mig, og mit Hjerte føler Trang til ved denne Leilighed at tolke Hr. Provst Plesner min sande Høiagtelse og min broderlige Tak«. N. Faber.

4. EN FORSINKET BOGANMELDELSE

I Aaret 1832 udsendte Pastor Plesner paa »den Gyldendalske Boghandlings Forlag« et lille Flyveskrift, der giver et godt Indblik, saavel i Forfatterens eget Stade i religiøs og politisk Henseende som i de moralske og sociale Forhold i et større

¹⁾ 1839, 18. April: Bestalling for Sognepræsten Plesner i Humble til at være Provst over Langeland samt for Øerne Taasing, Dreieø og Strynø (»Embedsbogen« 1839).

Landsogn paa Øerne for godt 100 Aar siden. Skriftet er nu yderst sjældent og findes muligvis udenfor »Det kgl. Bibliothek« kun i et enkelt Eksempplar ¹⁾).

Det lille Skrift med den lange Titel: »Bidrag til at besvare Spørgsmaalet om *Valgret og Valgbarhed* til de raadgivende Stændermøder bør tilstaas *Geistlighed og Bondestand* i Danmark«, ved U. A. Plesner, Præst i Humble, og med Motto: *Magis rebus quam verbis placeat* (∴: maatte det vinde Bifald, mere ved Saglighed end ved Ord), er et af de politiske Smaaskrifter, som udkom i Anledning af de kongelige Anordninger (28/5 1831) om Indførelse af raadgivende Stænderforsamlinger i Danmark ²⁾. Plesners Skrift kan nærmest sidestilles med et lignende af Professor F. C. Sibbern: Bemærkninger ved den kongelige Anordning angaaende Provinsialstænders Indførelse osv., dog med den væsentlige Forskel, at den gode Professor i Filosofien giver Raad f. Eks. om »Brændevinsbrænding i Jylland«, medens Pastor Plesner udfra et nøje Kendskab til Forholdene skriver om den danske Landalmues Livsvilkaar i 1. Halvdel af det 19. Aarh.

Naturligvis er ogsaa Plesners Skrift i høj Grad præget af Tiden, hvori dette blev til. Alene dette, at der kunde være Spørgsmaal om Præsters og Bønders Valgret og Valgbarhed er betegnende for Datidens politiske Mentalitet. Burde Præsten have med saa jordiske Forhold at gøre, og var Bonden ikke altfor jordbunden til at have Indsigt i Fædrelandets Anliggender?

Religiøst set var Situationen denne, at Rationalismen nu laa i sine sidste Krampetrækninger indenfor de oplystes Klasse, medens den derimod var i fuld Gang med at sive ned og brede sig i Samfundets lavere Lag. Plesner skriver: »Hin overfladiske, irreligiøse Lære, som under Philosophiens til-løiede Navn en Tid udbredte sig iblandt de saakaldte Op-

¹⁾ Tilhørende Førstelærer C. V. H. Klæsøe i Humble.

²⁾ Dr. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie. I. S. 186, Note.

lyste, har fundet Vejen til de lavere Folkeclasser, og man hører ikke sjælden blandt dem omhandles de al Religion og Moral angribende Sætninger, som før kun fandt Bifald i fornemme Kredse.« Iøvrigt var Menighedens store Flertal religiøst konservativ og uvilligt stemt mod enhver Forandring af Gudstjenesten. »Enhver Forandring i Liturgien«, skriver Plesner, »lig den preussiske vilde, om den paabødes, gjøre et saare ubehageligt Indtryk paa Folkets store Mængde«.

Med Moralen var det kun daarlig bevendt paa det frugtbare Langeland, hvis Bøgeskove, Kæmpehøje og Strande mod Øst og Vest kunde danne Baggrund for Øhlenschlägers skønne Strofer:

Der er et yndigt Land,
det staar med brede Bøge
nær salten Østerstrand . . .

»Østerstrand« var og er den Dag idag det gængse Ord for Kysten ved Langelandsbæltet, og Digteren kan vel paa sin Langelandsrejse (1804) have mærket sig dette Ord. Plesner mener, at Øens mange større og mindre Herregaarde bærer en stor Del af Skylden for Datidens løse Sæder, der havde skaffet Langeland det lidet smigrende Øgenavn: det lille Tyrki. Han skriver (S. 95): . . . »Bonden finder det nødvendigt at tie, dersom en Herremand bryder hans Huusfred og saarer hans Hjertes bedre Følelser paa det bitreste«. Fremfor i Hovriet maa her søges en af de vigtigste Grunde til den Forbitrelse, som Bondestanden vedblev i lange Tider at nære overfor Godsejeren og hans nærmeste undergivne.

Ædrueligheden stod paa et lavt Trin, og Pastor Plesner mener, at der fra Regeringens Side bør tages kraftige Forholdsregler mod »Pimpekroer og Smugskjænkerier«, der var taget til i Antal, siden en strængere Opsigt med ulovlig Brændevinsbrænden havde indskrænket Forbruget af Brændevin hjemme i Husene. Pimpekroerne, mener Forfatteren, er ødelæggende for Almuens Moralitet, Økonomi og Sundhed,

og Regeringen burde efterspore og udrydde dem med samme Flid som den ulovlige Brændevinsbrænden.

De sociale Forhold paa Langeland var prægede af en ret stærk Standsdeling: Herregaarde af første og anden Rang, derefter Forpagtere, Præster, Møllere (»15 Møller«), dernæst den egentlige Bondestand, bestaaende af faa Selvejere (»Ejendommere«), talrige Fæstegaardmænd og endnu talrigere Husmænd; tilsidst talrige Indsiddere og Daglejere, som boede i jordløse Huse. I Kædeby f. Eks. i Humble Sogn var der 10 Fæstegaarde under Grevskabet Langeland, hver Gaard med 70 Tdr. Land, 14 Husmandsmarker et Stykke Vej fra Byen med 4—5 Tdr. Land til hver, 5 Fæstegaarde under Herregaarden Hjortholm i Nabosognet Fodslette samt 6 Huse med en Jordlod som Grevskabets. Endelig 13 jordløse Huse med en større eller mindre Have ¹⁾).

For Husmændene havde Stavnsbaandets Løsning og Hovveriets Afskaffelse været mere til Skade end til Gavn, idet de nu var henviste til at søge Arbejde paa Herre- og Bøndergaarde. For at faa Tag over Hovedet maatte Herregaardenes Arbejdere underskrive strenge Fæstebreve. Fæstehusmanden var endog undergivet Herskabets Hustugt, en Husbondsret, som selv en Mand som A. S. Ørsted mente uundværlig. Først Husmandslovene af 5. Maj 1848 ændrede disse utaaelige Forhold.

Ringest stillet af alle var dog den egentlige Landarbejder, hvis Dagsarbejde Plesner skildrer saaledes: »En liden kleinbygget Mand gaaer om Morgenen $\frac{1}{2}$ Miil til Arbejdsstedet, hvor han kaster en Flækgroft (∩: bevokset med »Flæg«), som er 5 Alen bred foroven, $\frac{5}{4}$ Alen i Bunden, 2 Alen i perpendikulær Dybde. Græstørvet opsætter han ordentlig paa Siderne af Groften, og kaster $5\frac{1}{2}$ Favn Grøft, altsaa 825 Cubikfod Jord, som han først maa grave løs og derefter bringe op paa Grøftens Sider. Om Aftenen gaaer han atter sin halve danske Miil hjem«.

¹⁾ Efter Hans Hansens »Dagbøger«.

Topfiguren for Øens noget afsides Samfund var Grev Fr. Ahlefeldt, kaldet »Generalen« paa Tranekær († 1832). Plesner er ikke blind for hans gode Egenskaber og anerkender, at Greven har gjort meget for sine Fæstebønder, navnlig ved Hove-riets Afløsning; men han dadler Greven for hans grænseløse Letsindighed i Pengesager og for hans umoralske Levnet, der virkede saa meget mere fordærveligt, som han i vide Kredse var Genstand for Beundring.

Skønt Folkeoplysningen mentes at staa forholdsvis højt paa Langeland, er Plesner dog klar over, at Bønderne paa deres nuværende Kulturstandpunkt endnu ikke er i Stand til at træde frem paa Thinge. »Det er kun lidet — skriver han — hvad Landalmuen i mange af Danmarks Egne veed om de nu saa hyppig forekommende Udtryk: Aristokratie og Demokratie, Stænder og Constitutioner, Autokratie og Bureaukratie, Hierarkie og alle -kratier osv.«. Stærkest i Forgrunden i den offentlige Debat er Ordet »Constitution«; men Plesner har ikke nogen Tro til, at »Constitutioner« kan løse de sociale Spørgsmaal og navnlig ikke afskaffe Arbejdsledighed og Fattigdom. Mange var endog saa naive at tro, at der stak noget Djævelskab under dette mystiske Ord.

Forfatteren nærer Forkærlighed for Landalmuen. Han har kendt og elsket denne Stand som Barn og som Yngling, og som Mand har han levet og virket over to Decennier i dens Midte, og han har bestræbt sig for at forstaa dens Stilling, Tarv og Trang. Hos den har han »ej alene fundet for sig Velvillie, Agtelse og Hengivenhed, men i Almindelighed et christeligere og mere retskaffent Væsen end hos mange af dem, som raabe høit over dens Feil. En hæderlig Bondestand er en vigtig Bestanddeel af Staten, hvis høiere og lavere Borgerclasses Velfærd er fornemmelig grundet paa en gudfrygtig og velhavende Landalmues stigende Cultur«. Han harmes over, at selv den ringeste Skriverdreng tror sig berettiget til at dutte enhver Bondemand.

Forfatteren sætter Kongedømmet højt, og han er overbe-

vist om, at det har sin Grund i selve Menneskets Natur, og at Monarkiet kun, som mange paastod, skulde passe sig for Slægtens Barnealder, var ikke andet end en daarlig Vittighed. Den danske Enevælde er, efter Plesners Skøn, at foretrække for enhver anden Statsform. »Den retfærdige Konges milde Scepter« er et af hans Yndlingsudtryk. Alene den enevældige Konge kan holde Styr paa Samfundets Smaatyraner, hvad enten de optræder i aristokratiske eller demokratiske Klæder. Under Enevælden er alle lige for Loven, og ingen enkelt Stand kan gøre Krav paa at staa Tronen nærmest eller at skjule denne for Folket. En af Kongedømmets højeste Opgaver er at være Smaafolks Værn. Mundheldet: »Vorherre er i Himlen og Kongen langt borte« passer ikke i Danmark. »Vi anvender paa vor Monark, hvad Erasmus af Rotterdam sagde om Frederik den Vise af Sachsen, at han beundrede denne Fyrstes Værdighed og Klogskab, men endnu mere hans Retskaffenhed«.

Særlig kan den danske Sognepræst prise sig lykkelig under Kongedømmet, og intet Land i Evropa, end ikke det højtpriste Prøjsen, har givet Gejstligheden saa gode Kaar. »En saa talrig, oplyst og i nær Forbindelse med den store Folke-masse værende Stand« som Sognepræsterne bør derfor have Valgret og Valgbarhed til en Stænderforsamling, hvor det vil være deres Pligt som kristne Præster at tale de ringest stillede Sag.

Plesner har ikke megen Tro til »Frihedslandet« Amerika, som netop nu var i Færd med at dukke op for Offentlighedens Bevidsthed i den gamle Verden. Under Amerikas frie Forfatning finder Stemmekøb Sted, og Deputerede kaldes »Ottedalersmænd«, »Diætjægere« og lign. Han har heller ikke meget tilovers for de engelske Samfundsforhold, og han anfører som et afskrækkende Træk indenfor disse, at i Følge engelske Blade har Ejerinden af Grevskabet Sutherland i Skotland forjaget flere Tusinde Mennesker fra sine Godser forat forvandle dem fra Kornland til Græsgange for Faar,

hvorfor hun har udslettet 5 Kirkesogne og ladet Forpagterboliger afbrænde.

Forfatteren staar saaledes »ikke uden spændt Forventning om de Ting, som skulle komme, men med en fast Tillid til vor Konges Viisdom og Kjærlighed til Folket«.

Til Slutning skal anføres et Vers (af »Anonym Nytaarsgave for 1832«), der staar paa første Side af det lille Skrift, og som giver Udtryk for Forfatterens lyse Syn, der saa at sige glimter paa hvert Blad:

Der er en virksom, men usynlig Pagt
imellem gode Mennesker; de vide
selv under Misforstaaelser at lide
paa dette hemmelige Forbunds Magt.

5. VOR HALVHELLIGE PROVST.

Den saakaldte Fornuftkristendom, Rationalismen, blev efterhaanden undermineret ved Mænd som H. N. Clausen, J. P. Mynster og N. F. S. Grundtvig; men den vedblev langt ind i det 19. Aarh. at lyde fra mange Prædikestole. Derved fremkaldtes en vis negativ Indstilling overfor Kirke og Kristendom indenfor den mere oplyste Del af Bondestanden, forenet med religiøs Ligegyldighed og aandelig Død. En saadan Tilstand fremkaldte næsten med Nødvendighed Udbrud af den gamle Kristendom, og der opstod hist og her i Danmark Vækkelser i første Halvdel af Aarhundredet. En af de kraftigste af disse er den saakaldte »Opvækkelse« paa Langeland. Det religiøse Røre paa Langeland stod paa sit Højdepunkt paa den Tid, da Plesner blev udnævnt til Provst for Langeland og omliggende Øer (18/5 1839).

Her først et kort Tilbageblik, som bygger paa en Afhandling i »Nordisk Kirke-Tidende 1838« af Mag. Jac. Chr. Lindberg, der — som han skriver — havde skaffet sig Efterretninger fra »Præstestanden, Skolelærerstanden og Bondestanden« paa Langeland. Dernæst ogsaa efter et lille Skrift: »Træk af Johan Nielsens Liv« 1867, affattet af en af Hovedmændene

for Bevægelsen, Husmand og Murmester Joh. Nielsen fra Skaarupør ved Svendborg.

Johan Nielsen fortæller, at Lørdag før Pintse 1837 kom Lars Møller, Satrup Mølle, til ham og bad ham følge med ham til Langeland. »Folket paa Langeland, skriver han, var et meget gæstfrit Folk, men i Henseende til Kristendom stode de saa langt tilbage, at det var, som om der skulde opbrydes ny Mark. Der var nogle gamle Troende i Svendborg, som kaldte Langeland og Rudkjøbing det lille Tyrki og meente, at det var underligt, om Evangeliet kunde faa Indgang der«.

Disse to Mænd i Forbindelse med Ejeren af Pelykke (o: Pigelykke) Gaarden i Simmerbølle foranstaltede en Del Møder, der vandt stor Tilslutning. Præsterne, navnlig Sognepræsten for Simmerbølle, Chr. J. Vind, stillede sig velvilligt og forstaaende overfor Bevægelsen, medens derimod Herredsfoged M. v. Schmidten i Rudkjøbing mente, at saadanne Hellig-Forsamlinger stred mod Forordning af 13. Januar 1741 og satte en formelig Forfølgelse i Scene, navnlig overfor den egentlige Leder Johan Nielsen.

Trods Forfølgelsen bredte Røret sig syd paa, og navnlig blev der holdt mange Forsamlinger i det store Humble Sogn. Provst Plesner, der, som han selv skriver, var kendt med den jydsk Vækkelse allerede fra sin Barndom (f. Raarup Præstegaard, Bjerger Herred, 26/1 1782), stillede sig, omend i Begyndelsen noget kritisk, saa dog i alt væsentligt forstaaende overfor Røret. Saaofte han havde Lejlighed, indfandt han sig i Forsamlingerne, hvor han selv tog Ledelsen og lod det være sig magtpaaliggende, at Bevægelsen holdtes indenfor den kirkelige Ramme. Han har i Humble Præsteembedes gamle Embedsbog (*Liber daticus*) givet udførlige Beretninger om disse Møder, hvoraf nogle Uddrag, som følger:

»Den 14de October (1838) om Eftm. Kl. 4 kom Sognefogdens Karl, Peder Rasmussen, til mig i Præstegaarden og meldte, at de Hellige fra Fyen nu vare hos Morten Olsen ved Brandsbye og vilde holde Forsamling, og at der var mange

Msker der . . . Jeg medgav den hurtigere Peder R. nogle Linier til Bekjendtgjørelse for Morten Olsen og dem, der agtede idag at holde gudelig Forsamling i hans Huus og yttrede den Forventning, at de vilde agte de kgl. Love . . . Denne Skrivelse bekjendtgjorde Budet, men som han siger: de udloø ham. Saa saare det var mig muligt, fulgte jeg efter og tog Skolelærer Rasmussen, som var hos mig, med til Huuset, hvor jeg kom Kl. 5¹/₂ og fandt en Deel Msker samlede baade i og udenfor Huset og blev underrettet om, at Andagstimerne nu var forbi . . . Jeg spurgte i Forsamlingen, hvo der havde bestyret Forretningen, og en mig aldeles fremmed Mand, som sagde, at han var Gaardbruger fra Skaarup Sogn i Fyen, erklærede, at det var ham . . . Jeg underrettede de Tilstedeværende om, at den holdte Forsamling ikke var lovlig, og formanede dem til at indrette deres Opbyggelses- og Andagstimer i Overensstemmelse med Anordningerne, da de jo dog baade burde og vilde ære disse og vogte sig for at gøre det, der i sig selv gierne kunde være lovligt og godt, til noget ulovligt og utilbørligt, ved at udføre det paa en lovstridig Maade. Jeg foreholdt baade Huuseieren og Manden fra Fyen, at de havde handlet imod en dem bekiendt Lov og viist saa vel mod Øvrigheden som mod mig som Præst en Ringeagt, der ikke var christelig . . . De erklærede at have feilet deri, paalagde en ung Person fra Simmerbølle, som vilde opløfte sin Røst imod mig, at tie, og lovede mig med Haand og Mund, herefter ikke at holde nogen gudelig Forsamling her i Sognet uden først at have talt med mig derom. Og da jeg sagde dem, at baade mit Huus og mit Hjerte skulde herefter, som før, være aabne for dem og Enhver, der i christelig Kjærlighed og Sømmelighed vilde komme til mig og tale med mig, takkede de derfor og lovede at besøge mig og høre paa mine Raad. Da Aftenen imidlertid var kommen, bad jeg Forsamlingen adskilles, hvilket de Fleste og gjorde strax; kun den unge Person fra Simmerbølle samlede Nogle om sig i et Udhuus, hvor han talte til dem i Mørket. Hans Stemme hørte

jeg, men ei hvad Ord; men Rasmussen bemærkede, at han talte om, at Nogle havde et jordisk, andre et himmelsk Kald, og at de Første forfølge de Sidste; men at Forfølgelse var nødvendig, om Guds Ord skulde faa Magt i Hjerterne. Han skal være en heel Ordgyder. Jeg tog da bort med gjentagen Forsikring fra Huuseieren M. O., at der ikke skulde skee videre Andagtsøvelse i Forsamling denne Gang.

Der skal iøvrigt have hersket Rolighed og Orden i Forsamlingen; dog vare nogle tilstedeværende Qvinder ikke afsondrede fra Mændene, men alle stode i sluttede Masser i de smaa Værelser. De skal have sunget nogle Psalmer og læst eller hørt en Bøn. Sognefogden var i Rudkjøbing, saa at der ikke skete nogen Arrest, som de verdslige Anordninger ellers nu paalægger Sognefogden at gjøre ved slig Leilighed« . . .

Næste Dag (15/10 38) indsendtes til Biskoppen den befalede Indberetning om Forsamlingen. »Den var, skriver Plesner, ikke mere graverende for de Paagjeldende end nødvendigt og indeholdt mit Ønske om, at den verdslige Arm maatte være rolig ved denne Leilighed, da der vist ikke er nogen Fare paafærde, hverken for Kirke eller Stat«.

Indberetningen giver i Overensstemmelse med ovenstaaende en Beretning om den afholdte Forsamling og slutter saaledes: »Ogsaa dette her Forefaldne vidner i Forbindelse med, hvad der tildrager sig i andre Sogne, om de religiøse Interessers Oplivelse blandt Almuen. At Bevægelsen kan, næst Guds Hjælp, styres til det Gode: en mere levende Christendom, føler jeg mig overbevist om. At medvirke dertil efter Ævne og i Overensstemmelse ogsaa med de giældende Love, som jeg kunde ønske forandrede ¹⁾, skal være min Bestræbelse, ligesom det er min Pligt.

Humble Pgd. 15. Oct. 1838.

Med største Ærbødighed.

Plesner«.

¹⁾ Hermed sigtes i første Linje til Forordning af 13/1 1741; jfr. Cancelliskrivelse af 7/6 1824.

»Næste Søndag (19. S. e. Tr. 1838) blev der efter fuldendt Gudstjeneste i Humble Kirke nede i denne oplæst af mig den hele Forordning af 13. Jan. 1741, hvorefter jeg med Henhold til Jac. 3, 1, Efes. 4, 11 og 1 Cor. 14, 40 taledede nogle Ord til Menigheden om den oplæste Lovs Hensigt og tilføiede sluttelig, at hverken ønskede jeg for min Deel at standse Guds Ords Fremgang blandt mine Medmennesker, ei heller var jeg dertil opfordret af denne Lov; thi det maatte være Regjeringen kjært at have christelige, thi da havde den og lydige og troe Borgere. Vi alle, Menighed, Lærer, Øvrighed, maatte ønske, at Guds Ord boede rigeligen i vore Huse og Hjerter og bar overflødig Frugt. Iøvrigt tilbød jeg i Overensstemmelse med Anordningen min Tjeneste, om Nogen af min Menighed attraaede huuslig Andagtsøvelse under min Bestyrelse. — Plesner«.

1838.

Religiøs Forsamling i Hesselbjerg.

»Dom. XX p. Tr. (20. S. e. Tr.). — Idag fandt jeg ved min Hjemkomst i Præstegaarden to Mænd fra Fyen (den enes Navn var Lars Møller), som sagde mig, at de i Eftermiddag besøgte Gaardmand Anders Jørgensen i Hesselbjerg, i hvis Kones Broder de havde en Ven, med hvem de besøgte Familien her. De ventede, at der ved denne Leilighed vilde blive holdt en gudelig Forsamling. Jeg lovede at indfinde mig efter deres Ønske hos Anders Jørgensen og bestyre Foretagendet. Da jeg til bestemt Tid indfandt mig, vare en Del af Byens Folk, unge og gamle, o. 50 Personer, samlede, kun faa — 6 à 7 — Fruentimmer og et Par mig ubekjendte Mandfolk. Paa mit Spørgsmaal, om det var Værtens og hans tilstedeværende Gæsters Ønske, at der skulde holdes paa lovlig Maade i Overensstemmelse med Forordn. 13. Jan. 1741 en Samling der i Huset til christelig Opbyggelse, da vilde jeg nu holde og styre en saadan, fik jeg Svaret: Ja, og ordnede de Tilstedeværende saa, at Mandfolk og Qvinder vare adskilte.

Efter nogle indledende Ord oplæste jeg Efes. 5 med specielt Hensyn til private Andagtsøvelser (V. 19). Lars Møller havde iforveien adspurgt mig, om han maatte synge nogle Vers af en Psalme i Pontoppidans Psalmebog, hvilket jeg gierne tillod. Han istemte nu paa særegen Maade sin Sang, idet han først oplæste hver enkelt Strophe, og derpaa sang samme, hvorved han assisteredes af de ommeldte Fremmede, der var paa Besøg hos Anders Jørgensen.

En kort Bøn tillod jeg ham at holde; men han forlængede den, saa den blev et Slags Tale med indblandede Suk og Bønner, hvilket alt han fremførte med en ilende Tunge og uden at nogen Orden eller egentlig Tankegang var at spore deri. Paa Formaninger til Omvendelse og Tro, og paa Opfordringer til Huusandagt og Kirkegang, saavel som paa Virak til mig, lod han det ikke mangle, ogsaa talte han om Tro og gode Gerninger, Synd og Forsoning, samt Hellighed og Skinhellighed, men uklart og i forvirret Blanding; men nogen ukierlig, uchristelig eller imod Confession stridende Yttring hørte jeg intet af hans Mund . . . Han sluttede med et eller to Vers og et ret vakkert Ønske for Husfolkene, Børnene især, de andre Tilstedeværende og Præsten i Særdeleshed, og takkede for den Rolighed og Opmærksomhed, som han havde bemærket; han bad og for Kongen og for al geistlig og verdslig Øvrighed.

Jeg tog derpaa Ordet, bad Tilhørerne optage de Sandheder, som de havde hørt af en læg Mand, med velvillige Hjerter. Jeg kunde ikke antage, at den nu holdte Andagtsøvelse kunde drage Tilhørerne fra Kirken; jeg adlød derfor kun Lovens Bud, idet jeg formanede dem til ikke at forlade vore kirkelige Forsamlinger og bad dem selv skjønne, om ikke de talrige Forsamlinger holdtes paa en mere opbyggende Maade i Kirken end her. Derimod ønskede jeg, at mindre Forsamlinger, i hvilke *Samtaler* om Religionsanliggender kunde finde Sted, maatte vinde Yndest i Menigheden og Adgang til Husene, og til saadanne Sammenkomster tilbød jeg min Bistand.

Jeg sluttede det Hele med Psalmen 232 af vor anordnede Psalmebog ¹⁾, medens det endnu var lys Dag.

Nu fremtren Sognefogeden og vilde arrestere Lars Møller; men paa min gjentagne Forsikring om, at Forsamlingen var holdt med mit Samtykke og under min Beskyttelse, maatte han give Lars Møller fri. Dog modtog han en kjærlig Erin- dring af mig m. H. t. den lange Bøn, men trøstede sig forre- sten med, at ogsaa Paulus var bleven kaldt en *σπερμολόγος* (Acta 17, 18). Efter en Times Tid kjørte Lars Møller med sit Selskab nordfra ud af Byen under Psalmers høit tonende Sang fra ham og Medreisende! Spise- eller Drikkevahre bleve ikke budte eller nydte i Forsamlingen. Den hele For- samling varede fem eller høist sex Quarter.

Ved nu at have lært de fyenske Opvakte at kjende, er jeg bestyrket i min Mening om, at der, hvor Præsten kan og vil opfylde sin Pligt, er aldeles intet at befrygte af deres Frem- træden blandt Folket, naar Præsterne kun møde dem med Venskab, Oprigtighed og udvise aandelig Overlegenhed i Sagtmodighed og tillige baade vise dem den Agtelse, de for- tjene, og foreholde dem de Farer for Sjelene, de selv ere ud- satte for paa den Vei at vandre, og som de maaske føre an- dre paa. Den før ommeldte Broder til Anders Jørgensens Hustru skal betragte sig selv som omvendt og ført paa Frel- sens Vei ved disse (L. Møller m. fl.), og gierne vilde han have sin Søster, Svoger o. a. fl. førte derpaa ved samme Hjælp. — Plesner.

Okt. 31: Gjort Indberetning til Provst og Bisp om den i Hesselbjerg holdte Forsamling«.

1839.

D. 17. Januar (1839) fortalte Skolelærer Knudsen af Kjæde- bye ¹⁾ mig ved Kirken, hvor der var Liig, at der Aftenen i

¹⁾ Af Evang.-christ. Psalmebog Nr. 232: Min Gud! Du kaldte mig til Jesu Christi Rige osv.

²⁾ J. Knudsen, Lærer Ø. Kædeby 1828—64.

Forveien fra omtrent Kl. 7 af havde været en saakaldt »hellig Forsamling« hos Andreas Stryenboes ved Helsned, der var talrig besøgt og varede ud paa Aftenen. Smeden fra Simmerbølle og Fyenboen, Murmester Johan Nielsen (se foran) forestode Bønnen, Sangen og Læsningen. Senere er mig fortalt, at »Præsten fra Fyen« uddrog Forsamlingen længere [ud] paa Aftenen eller Natten. Samme Præst skal være en fattig Huusmand fra Fyen, som søger sit Brød ad ommeldte Veik«.

Gudelige Forsamlinger i Kjædeby og Hesselbjerg.

»Søndagen den 3. Febr. (1838) efter Gudstjenesten anmeldte de tvende Sognefogeder Hans Pedersen og Peder Hansen, at der 29. og 30. Januar havde været gudelige Forsamlinger, den første Dag i Hesselbjerg hos Anders Jørgensen, den anden Dag i Kjædebye hos Christian Skrædder. Sognefogederne meddelte mig denne Underretning i Sakristiet, hvor Sognets Skolelærere vare til Stede, i hvis Nærværelse de og bade mig at bidrage til at standse slige Forsamlinger. Til denne Begjæring maatte jeg naturligvis svare, at Forsamlingerne, forsaavidt de vare Overtrædelser af de borgerlige Love, vare Øvrighedens og Politiets Magt undergivne, men at jeg ved flere Leiligheder og navnlig i Kirken efter fuldendt Gudstjeneste (20. S. e. Tr.) forrige Aar havde underviist Menigheden om Lovens Bydende angaaende slige Forsamlinger, samt om, hvorledes de burde indrettes forat være saavel lovlige som opbyggelige, maatte være Sognefogederne bekendt . . . Jeg indskrænkede mig til at anmelde for den geistlige Øvrighed, hvad mig befalet er at indberette, men føre Klage eller begjere den verdslige Øvrigheds Bistand, tror jeg ikke endnu, at der er Anledning til for mig . . .

Andreas Nielsens Søn Claus anførte om den først afholdte Forsamling, som fandt Sted i hans Faders Gaard Mølgaard, at Johan Nielsen kom dertil om Aftenen den 16. Jan. henimod 6 og forlangte Nattelogi der, hvilket man

gjerne indrømmede ham. Paa de Gamles Begjering var han villig til at holde Andagtsøvelse med dem, og da denne Forretning begyndte, vare kun nogle Faa tilstede; men der samledes efterhaanden flere til, uden at enten de Gamle eller deres Børn havde dertil givet Anledning. Bortviste blev de kommende ikke, og saaledes blev Forsamlingen talrig. Johan Nielsen bestyrede Forsamlingen, der blev sunget af en Psalmebog (formodentlig Brorsons), oplæst og forklaret en Deel af Johannis Evang., samt holdt Bøn og Tale. Folk skiltes ad henad Kl. 10, og der passerede Intet uordentligt. Af Fruentimmer, som ikke hørte til Huset, var 4 à 6 tilstede. Claus Andreasen vidste vel, at en Forordning om gudelige Selskaber og Forsamlinger var oplæst i Kirken; men han havde ikke hørt den oplæse og var derfor ubekjendt med den; men [han] kunde ikke formode, at Politiet havde noget imod en saadan rolig og fredelig Forsamling, da det taaltes, at Drikkegilder og Smugkroer ¹⁾ fandt Sted, hvor Folk samledes til Svier og Uorden, ja til Slagsmaal, medens derimod alt gik sømmeligt til i deres Forsamling. Han syntes godt om Johan Niensens Tale, men billigede ikke, at Lovens Bud overtraadtes, hverken af ham eller Andre . . .

Overensstemmende med, hvad her er indført om de »Helliges« Forsamlinger, har jeg idag (☉: $\frac{1}{2}$ 39) givet Indberetninger om disse til Biskoppen gennem Provsten, som befalet er, men tillige begjert, at min befalede Anmeldelse ikke maatte betragtes som Klagemaal eller som Opfordring til verdslig Indblanding i denne Sag, som jeg er overbevist om bedst bringes i tilbørlig Orden paa Kjerlighedens Vei, ved Underviisning og Formaning. d. 6. Febr. 39. Pl.

Febr. 16. 1839: Anmeldelse Kl. 12 ved Andreas Niensens Bud, at der samme Dag agtedes holdt Eft. Kl. 2 en gudelig Forsamling i hans Hus (☉: i Mølgaard, Mølløvænge ved Hel-

¹⁾ Dette refererer sig til et Spillegilde, der i Vinter skal være holdt hos Christen Eriksen i Hesselbjerg og til en Pimpekro, som skal holdes hos Niels Botte i Kjædebye.

sned), hvortil den saakaldte Hellige, Fynboen Johan Nielsen, var arriveret. At møde til anførte Tid var mig ikke vel muligt, derfor tilskrev jeg Manden A. N. med venlig Begjering og Formaning om at holde sig den her i Kirken oplæste Anordning om gudelige Forsamlinger efterrettelig og i Særdeleshed følgende Punkter: Kun meget Faa maatte samles, Mænd og Qvinder hver for sig. Forsamlingen skilles ad inden Aften, fremmede og omreisende Personer maae ikke holde Taler... Næste Dag blev een eller to Fynboer ved Sognefogeden, uden nogen Indblanding fra min Side, førte til Rudkjøbing som Arrestanter. Fredag Fmd. iforveien skulde de have holdt en Forsamling i Lindelse og derfor være førte i Arrest... Lad dem kun fængsle vore Legemer, vare deres Ord.

*Forsamlinger i Kjædebye og Mølgaard i sidste Uge
af Februar 1839.*

En af de følgende Dage (∴ efter Søndagen d. 24. Februar) anmeldte Sognefoged Peter Hansen for mig, at der havde fundet 3 gudelige Forsamlinger Sted bemeldte Søndag. Fra Kirken, hvor en talrig Menighed var forsamlet, gik en Deel, som Mange formener henhøre til de »Opvakte« til Kjædebye, holdt der Forsamling, først hos Andreas, Indsider i Præstegaardens Gadehuus ib., dernæst hos Christian Madsen Skræder. Henimod Aften drog man fra Kjædebye til Mølgaard og holdt der Forsamling indtil ud paa Aftenen. Om der blev holdt fri Tale eller oplæst Prædiken af en Bog, vidste Referenten ikke. En Person, ved Navn Jørgen Slagter (Salomonsen) fra Ribbjerg, i Simmerbølle Sogn, forestod disse Forsamlinger, navnlig den sidste; men da han ikke kan synge, førte han sin ugifte Søster med sig, der i Forening med en ung Pige af Haugbølle forestod Sangen, og det hændte, at da disse en Gang ikke kunde finde Tonen paa Psalmen, loe de til hinanden, hvorfor Sognefogden paa Morten Olsens Opfordring tiltalte dem og sagde: »I skulle dog ikke lee ad

Guds Ord!« hvortil de strax og med Raskhed svarede: »Vi lee ikke ad Guds Ord, men glæde os over det i vore Hjerter.«

Marts 5. 1839 lod Claus Andreasen af Mølgaard mig melde, at der om Eftermiddagen Kl. 2—3 var gudelig Forsamling i hans Faders Gaard samt at man dertil ventede nogle Opvakte fra Fyen. Om Efterm. besøgte disse Mænd mig og talte om deres religiøse Anskuelse og formentlige Forpligtelser til at opbygge deres Medmennesker, ogsaa i dette Sogn . . . Tiden tillod mig ikke at være tilstede i Forsamlingen i Mølgaard. Forsamlingen fandt Sted, den sædvanlige Fremgangsmaade fulgtes, og *Peder Larsen Skræppenborg* holdt Talen eller Bønnen. Da Forsamlingen var hævet, erklærede den tilstedeværende Sognefoged Fyenboerne, at han ifølge sine modtagne Ordres maatte bringe dem til Herredsfogeden. Men da denne har sagt, at naar de »Hellige« give deres Ord paa, at de til bestemt Tid ville selv godvilligen indstille sig hos ham, saa behøves ingen Arrest . . . Saa forbleve Fyenboerne her indtil den 7de, var i Kirke Onsdag den 6te, holdt en for mig anmeldt Forsamling hos Anders Jørgensen i Hesselbjerg om Aftenen s. D., tilbragte Torsdag Formiddagen hos mig i Præstegaarden og indstillede dem (sig) derefter for Herredsfogden.

Den Ene af dem var den nævnte Peder Larsen af Skræppenborg ¹⁾, den Anden en Gaardmand af Gamborg ²⁾. Begge, som det syntes, meget vakre Mænd, med hvem det glædede mig at tale, endskjøndt jeg ikke deler alle deres Anskuelse. De vare langt mere rationelle og langt mindre fordømmende end man udraaber dem for. Min Samtale med dem i flere Timer var religiøs, uden at det dog var mig muligt at bringe

¹⁾ Ole *Peter Holm Larsen* (senere kaldet *Skræppenborg* og *Dons*), f. 1802, † 1873.

²⁾ Gaardmand *Anders Larsen* paa *Gamborg Mark*. Jfr. *L. Schrøder: O. P. H. Larsen. Odense. 1875. Samme: Peter Larsens Liv og Gerning. 1902.*

dem til det Punkt, som jeg ønskede, nemlig at indsee, at de saakaldte »naturlige Sjæle-Kræfter« hos Mennesket ikke ere saa depraverede og uskikkede til det Gode, som de Opvakte lære; samt at man handler urigtigt og utaknemmeligt ved at ringeagte dem; og tillige skades Kristendommens Sag ved ikke at opfordre Menneskene til deres Anvendelse ogsaa i Salighedens Sag. Men der hører meget til at overbevise en Pietist om, at han feiler, og det var mig ikke muligt at bringe dem til Erkjendelse af, at de, naar de fordre, at Mennesket skal bede, altid bede og ikke videre end bede, fordi det ikke kan meer, om at Gud vil sende sin Helligaand i vore Hjerter, — da tillige have indrømmet de naturlige Sjelekræfters Værd og nyttige Virksomhed . . . Sandheden heraf vilde de ikke see, men viste iøvrigt meget mer Overlæg og Eftertanke i det Religiøse, og en inderligere, varmere Følelse for det aandelige [Ord], end man ellers pleier at træffe paa. De vare og villige til at erklære mig for deres Medtroende, naar jeg antog, at Gud har givet os det evige Liv, og at dette Liv er i hans Søn, og at Sønnen, men ikke noget andet Navn paa Jorden, er given os til Frelse.

Jeg var, uden deres Vidende i Forsamlingen d. 6te og fandt for min Deel ikke nogen Opbyggelse uden ved Sangen af et Par Opmuntringer: *Sursum corda!* som næsten alle kende og istemmede med et glædeligt Liv. Det Øvrige var den kjedelige Syngen efter Dictat, der bliver højst trættende, naar Salmen er lang, og de Syngende ikke vide at falde ind til rette Tid, ja ofte ikke i den rette Tone, fordi det er meget vanskeligere at holde Tonen paa denne Viis, end naar der synges *uno tenore*. Der blev læst en Prædiken af *Jesper Brockmand*, holdt en lang Bøn med Opfordring til Synds-Erkjendelse og Fortrydelse, samt sunget flere af Brorsons Psalmer.

Manden fra Gamborg forestod Forsamlingen. Jeg talte aldeles Intet, men opholdt mig stille i den yderste Stue, hvor jeg indfandt mig strax efter at Forsamlingen var begyndt.

1839. Marts 22. el. 23.: *Gudelig Forsamling*. Det var enten 22. eller 23. Marts, at Claus Andreassen af Helsned mødte hos mig med en ung Person fra Rifbjerg i Simmerbølle ved Navn Jørgen Jørgensen og meldte, at der samme Dags Eftermiddag agtedes holdt en gudelig Forsamling i hans Faders Huus under b:nte Persons Styrelse . . . Efter at have udspurgt Jørgen Jørgensen (som var mødt op sammen med Claus Andreassen) om hans Tro og om den Grund, hvorpaa han byggede samme, erfarede jeg, at han var et uvidende Menneske . . . Jeg paamindede ham om det Ansvar, han derved paa-drog sig baade for Gud og Mennesker. Han svarede, at han maatte gøre, hvad han ikke kunde undlade, og hvad hans Hjerte »af den Hellig Aands Drift« bød ham. Jeg talede ham til med Strenghed, dog i Kjerlighed og forbød ham at tale offentlig i den Forsamling, man nu vilde holde. Han gik bort med den Begjering, at jeg dog engang vilde høre ham, naar Aanden var over ham og at han oftere maatte komme til mig.

Skiærtorsdag, d. 28. Marts (1839) meldte Henrik Thomsen, at der næste Dag agtedes hos ham afholdt en gudelig Forsamling, hvilken Peder Larsen Skræppenborg skulde afholde. Denne fandt Sted. Et hundrede Mennesker eller lidt der-over, synes at have været samlede, men ingen Uorden fandt Sted, saavidt jeg har kunnet erfare.

1839, den 30. Juli, lod Claus Andreassen af Helsned mig tilmelde ved Tjenestekarlen, at der i hans Faders Gaard agtes afholdt en gudelig Forsamling, som en Reisende fra Hamborg, hvis Navn han ikke vidste, skulde bestyre om Eftermiddagen Kl. 5. Jeg bad Budet paaminde sin Husbonde og Søn om, at gudelige Forsamlinger ikke maatte afholdes af omreisende Personer . . . Om Eftm. Kl. 5^{1/2} indfandt jeg mig, tillige med Cand. Theol. Schurmann ¹⁾ og min Søn stud.

¹⁾ J. Chr. Schurmann, Seminarieforstander 1851.

Theol. Fr. Pl.¹⁾ paa Stedet, hvor Andagtsøvelsen allerede var begyndt. De smaa Værelser vare opfyldte af Mennesker, og en Mængde stode udenfor, ialt imod 120 à 130 Personer, hvoriblandt mange Qvinder med smaa Børn. Hamburgeren, som jeg siden erfarede at være født i Fyen og hans Navn Købner, stod i Gaarden tæt ved de udtagne Vinduer, saa at han kunde høres baade af dem, som vare inde og ude. Omgivelserne vare meget ubehagelige. Man stod paa en Mødding og havde en Svinesti med gryntende Svin tæt ved Siden, og en Deel Hunde løb om paa Pladsen; men alt dette synes ikke at blive bemærket af Tilhørerne, som stode andægtige, Mændene med blottede Hoveder og hørte paa Sang og Tale med Opmærksomhed. Der blev, paa den sædvanlige Viis, sunget af Brorsons Psalmebog. Købner holdt fri Bøn og Tale, som varede $\frac{5}{4}$ Time. Dens Indhold var gammelluthersk, tildeels noget amsdorfisk ²⁾, da Taleren forat ophøie Naaden, nedsatte Menneskets egen Virksomhed og Gjerning, glemmende eller misforstaaende Pauli Ord, at Gud er den, som udretter i os baade at ville og at gjøre det Rette, og at altsaa vor Selvvirksomhed, naar den falder sammen med Guds Villie, ogsaa er hans Naadegave, og dog vor, ligesom enhver aandelig Gave, som tilegnes af os, bliver baade Giverens og Tagerens.

Aug. 5. (1839). Rasmus Madsen fra Simmerbølle besøgte mig, og meldte, at han havde havt Besøg af Købner, og at denne var en *Anabaptist*, men ikke streng og ellers en retsindig Kristen. Dog havde Præsten Mau ³⁾ advaret imod ham. Herom skrevet til Biskoppen samme Dag.

Aug. 12.: Besøg af Hr. Vind og Hr. Fich, Simmerbølle.

¹⁾ Fr. Plesner, Spr. Vedersø 1856—92.

²⁾ Nic. Amsdorf, gammelluthersk tysk Teolog, død 1564.

³⁾ J. C. E. Th. Mau (f. 1808, entl. 1880). Skrev: 400 Fortællinger for Skolen og Hjemmet. 5. Opl. 1877.

Fich berettede, at Pøbelen forfulgte Hamburgeren paa Skibsbroen med Huien og Skjeldsord, da han reiste herfra over Rudkjøbing. Købner skal ellers ved en Kjerligheds Historie være foranlediget til at blive christnet. Tildragelsen begyndte i og ved Odense, de Elskende flygtede til Hamborg, og han antog den Elsktes Tro... Hans Forsøg paa at vinde Proselyter her paa Landet (og Ærø) har vel ikke ganske været uden Følger; dog har Ingen endnu (Udgang 1839) erklæret sig for ham her. Kun 3 eller høist 4 Personer vakle, men man tør haabe at see dem bevarede«.

Det religiøse Røre paa Langeland 1837—40, hvori der her er givet nogle Indblik, forsaavidt angaar Humble og Plesners Berøring dermed, vakte Opmærksomhed ogsaa ud over Langeland, og efter Opfordring af »Det kongelige danske Cancelli« affattede Plesner en meget udførlig Betænkning derom. Af denne foreligger nogle Uddrag i Vilh. Lütken: Langelands Historie. 1909. Betænkningen som Helhed vil muligvis blive trykt senere. Her derfor kun Slutningen af Provst Plesners vægtige Indlæg:

»Ikke til Kamp imod Opvækkelsen lyder Tidens rette Kald, men imod en fælles Fjende, Sandhedens Fjende, Mørkets Magt i alle dens Proteusformer. Som det materielle Lys, der i brudte Straaler spiller med talrige Farver, kun er eet, saa og Aandens Lys. Det rene Lyspunkt i Christus er det ikke givet alle klart at skue. Men ogsaa de, som see igjennem Taageglasset, erkjender Sandheden for Sine og kalder dem til sin Hær i Ragnarokskampen. Og Sandhedens Venner forsmåa ikke Forbundet med Opvækkelsen, med Lysets Børn til Lysets Seir.

Naar da i Videnskabernes Høisale og i Templernes Helligdom et renere christeligt Sandhedslys skinner til Aandens Udfrielse af Mørket, da skal der findes en tro og mægtig Bundsforvant i Opvækkelsen, i den Straale, som varmende og

lysende trænger ind til Hyttens Beboere og derfra bringer en stor Skare til det høiere Lyses Egne.

Deres Tal er ikke lidet i Menighederne, hos hvilke et aandeligt Liv rører sig. End Flere er der, hvor Lysgnisten ligger skjult under det Støv og Aske, som i Materialismens og Indifferentismens Dage ere opdyngede... Da opfyldes, hvad Paulus saae, og de Troende haabe: Christus lyser for sin hele Menighed.

Humble Præstegaard, i October 1839.

Plesner«.

Ved et af de talrige Forhør, som blev holdt paa Langeland af Opvækkelsens nidkære Modstander, Herredsfoged M. v. Schmidten i Rudkjøbing, faldt den Ytring, som senere ofte gentoges, og som er bleven sat som Overskrift over nærværende Afsnit: »Derfor har vi kun vor halvhellige Provst at takke«.

6. FRA ROSKILDE STÆNDERSAL: KONGENS MAND OG SMAAMANDENS VEN.

Ved den foran omtalte Pjece: »Om Valgret og Valgbarhed til de raadgivende Stændermøder bør tiltaas Geistlighed og Bondestand i Danmark (1832)« var Offentlighedens Opmærksomhed bleven henvendt paa Provst Plesner som en af de oplyste Mænd, der kunde være Tale om som Medlem af den kommende Stænderforsamling.

Tanken om raadgivende Stænderforsamlinger indenfor det danske Monarki var ikke fremkaldt ved nogen udbredt Utilfredshed med det enevældige Styre i den brede Befolkning eller ved Følelsen af en trykkende Ufrihed. I »Hempels Avis« (Fyens Stiftstidende), redigeret af teologisk Kandidat S. Hempel, Medlem af Roskilde Stænderforsamling 1835—40, findes Vidnesbyrd nok herom. I dette Blad, der var ret udbredt paa Langeland og læstes af Embedsmænd og oplyste Bønder, er adskillige Vidnesbyrd om Hengivenhed for den enevældige

Konge. I Anledning af Kong Frederik 6' Fødselsdag ^{28/1} 1835 læstes her dette indsendte Vers:

Fra Hjertets Grund en hellig Troskabs-Lue
Skal evigt stige til vor Frederiks Pris. —
Ja, Frederik Frihed hylder, Trældom hader,
Til Danmarks Frihed Han har Grunden lagt. —
Hans Aften er vor Friheds Morgen vorden.
For Frederik jubler varmt hver Danmarks Søn.

Derimod var der indenfor de oplystes Klasse ikke faa, som var grebne af en overtroisk Forventning om, hvad en »Constitution« kunde bringe. Pastor Plesner delte ikke denne Forventning, idet han havde lært af den evropæiske Historie, at ingen »Constitution« var i Stand til at afhjælpe de sociale Vanskeligheder (»Pauperismen«).

Roskilde Stænderforsamling aabnedes d. 1. Okt. 1835 med en højtidelig Gudstjeneste i Domkirken, hvor Biskop Mynster prædikede, og hvor han i en formfuldendt Tale for en fyldt Kirke formanede til at »bevare Aandens Enhed i Fredens Baand« (Efes. 4, 3). Derefter henvendte kongelig Commisarius A. S. Ørsted i Stændersalen i Palæet sig i en kraftig Tale til »Hæderværdige Medborgere, Kongens og Fædrelandets tro Mænd«. Forsamlingens Præsident var Professor J. Fr. Schouw 1835/36 og 1838/40. De afløstes senere af P. G. Bang og H. N. Clausen. For 5-Aaret 1841—46 udnævntes til kongevalgt Medlem Sognepræst for Humble, Provst U. A. Plesner.

Som Stænderdeputeret ansaa Plesner det som sin særlige Opgave at tale Smaafolks, navnlig den paa Landet talrige Husmandsklasses Sag. ^{1/9} 1842 udtalte han (jfr. Stænder-tidende Nr. 185, Sp. 2919 n): »Naar jeg rejser mig forat tale Huusmændenes Sag, er det ingenlunde i den Indbildning, at jeg derved skulde ansee mig istand til at opgive Midler til at standse den Pauperisme, som de foregaaende Talere (Etatsraad Neergaard, Proprietær Langkilde) have viist at have sin Grund i flere forskellige og vidtudgrenede Omstændigheder;

men jeg antager, at der allerede er meget vundet, naar man har modvirket een af det Ondes Kilder. Culturen kræver, saavel som saa mange andre jordiske Goder, sine Offere... Idet jeg taler Huusmandsstandens talrige Klasses Sag, har jeg vistnok især det Maal for Øie, som det er mit Livs Opgave at agte paa... Mit Maal er aandeligt, og min Tale sigter til, at en talrig Stand ikke skal, skjøndt i Christnes Samfund saaledes bindes og sløves af udvortes Vilkaars Magt, at den næsten ganske skulde sættes ud af et aandigt Livs høiere Berørelser... Jeg har seet, hvorledes Pauperismen qvæler den bedre Udviklings Spirer, hvorledes tarvelig Velstand er en nødvendig Betingelse for den aandelige Udvikling i Folket (Sp. 2917)... Huusmandsclassens Vel er et almindeligt Interessespørgsmaal... Det vilde vistnok være i Menneskehedens Interesse, om man kunde forsone disse Tusinder af Samfundets Stedbørn med deres Stilling... Det er Grundeierens største Interesse at tilveiebringe en Klasse af forstandige og villige Arbeidere, udviklede paa Legeme og Sjæl... Vi holde alle Tjenestefolk og ønske os dem arbeidsomme, troe, lydige, ordentlige, sædelige, og jeg, for min Deel, ønsker dem ogsaa gudfrygtige... Men det er ogsaa i Consumerternes Interesse. Jeg veed vel, at vi have ædle Godseiere, men alle ere det dog ikke... Huusmandsstandens Udvikling er endelig af største Vigtighed for Staten, fordi denne Stand leverer et meget stort Antal af Krigere til Soldaternes Rækker, og den Tid er ikke langt borte, da ogsaa vore Sønner skulle staa ved Siden af Huusmændenes Sønner i Landets Forsvareres Rækker. Kunne da Fædrelandets Venner ønske, at en — man tilgive et haardt Udtryk — Trælbaaren skal staa ved Siden af de Fribaarne?... og i Kirkens Interesse, for hvilken det vist er høist ønskeligt, om christelig Mildheds og Kjærligheds Aand kunde sammenknytte Menneskene... Naar den fattige Karl staaer med en elsket Pige, higende efter at indtræde i det huuslige Samliv, da bringes han let til at paatage sig større Byrder, end han siden er

istand til at bære, ... at der dog sikres ham Tag over Hovedet og Huusly for Livstid ... Det er høist ønskeligt, om en renere og lysere Aand kunde nedstige i Massernes Dybde i Overensstemmelse med vor hellige Skrifts herlige Ord om Guds Børns herlige Frihed (Rom. 8, 21).

Fra Godsejernes Side blev der gjort stærke Indsigelser (Sp. 2935). Kammerherre Castenskjold¹⁾ udtalte i samme Møde: »Det har gjort mig ondt her i Salen at høre en Taler sige, at der her i Landet findes trælbaarne Mænd. Der har ikke i 100 Aar (?) her i Landet været Trælle, og jeg maa paa det Bestemteste modsige hiin Yttring som en Fornærmelse mod Nation og Konge«. Senere udtalte Scavenius²⁾ sin Tillid til, at Bondestanden en Gang vilde søge sine Forsvarere blandt Godsejerne og ikke blandt Agitatorerne.

Denne Tanke blev skarpt afvist af Provst Plesner, som endog sammenlignede Godsejerstanden med en Slange, der lurede i Græsset (*»latet angvis in herba«*) og mente, at Præsterne langt snarere end Godsejerne var Bondestandens naturlige Forsvarere. Derimod var han enig med Godsejer Neergaard³⁾ i, at Bønderne burde lægge sig efter mere Oplysning (Sp. 3451 f.).

* * *

Provst Plesner var et Hjemmemenneske, og kun i Humble Præstegaard, omgivet af Hustru og Børn, følte han sig glad og lykkelig. Om den kærlige, hyggelige Tone, der herskede i Humble Præstegaard, aflægger et Brev, skrevet af Datteren Laura⁴⁾, den yngste af 6 Døtre, et tydeligt Vidnesbyrd. Brevet er til Søsteren, Jomfru Hanne Plesner⁵⁾. Brevet til »Jom-

¹⁾ C. H. v. Grevenkop Castenskjold, Godsejer, Frederikslund ved Sorø. † 1854.

²⁾ P. B. Scavenius, Godsejer, Gjorslev. † 1868.

³⁾ Carl de Neergaard, Gunderslevholm. † 1850.

⁴⁾ Laura Plesner, den yngste af 6 Døtre.

⁵⁾ Hanne Plesner, død midt i 40'erne, ca. 20 Aar gammel (*»Alt hendes var helligt for Familien«*. Christine Wegener).

fru Hanne«, f. T. i Tranekær, er uden Dato, men maa være skrevet og afsendt fra Humble kort før Jul 1842. Deraf:

Jeg vilde saa gjerne skrive et lille Brev til Dig, min kjære Søster, bare det var mulig; men her sidder alle de Andre rundt omkring i Stuen og ler og snakker, og det er ikke muligt at samle sine Tanker her... Vi har jo faaet Gusta ¹⁾ hjem igjen, vi længtes græsselig meget efter hende allesammen. Jeg vilde ogsaa ønske, at vi havde Dig herhjemme, her er dog saa rart; men det kan jo ikke hjælpe noget at snakke [der]om; Du vilde vel selv endnu mere ønske det. Og hvor vi savner Dig til Julen. Det var dog Dig, som stod for det Hele, jeg veed ingen Juul, der var saa herlig som den (?); men da vare vi jo ogsaa samlede Allesammen, og det er rigtignok den største Lykke, jeg kan tænke mig. Jeg vilde ønske, at vi kunde døe Allesammen paa engang.

Blot vi havde Frits herhjemme. Er det ikke en Skam, at han nu, efter at have faaet Laud ²⁾, bliver derovre i det ækle Kjøbenhavn, hvor han dog veed, der er saamange Fristelser, som han ikke kan modstaae; men Gud veed, han kan maaskee ikke engang komme bort for sine Creditorer, han vilde vel hellere end gjerne hjem. Jeg vilde rigtignok ønske, at Alt det var vel i Rigtighed.

I dette Øjeblik kommer Hastrup ³⁾ kjørende, og næppe er han kommen indenfor Døren, saa kommer Fader og trækker ham op i sit Kammer med de Ord: »Ja, kom nu kuns, saa skal De see, hvad for nogle nette Fyre vi ere«, og nu tror jeg, at de har været deroppe i en halv Time; jeg kan dog ikke begribe, hvad det kan være, de har at afhandle.

¹⁾ Augusta Plesner. Oversatte H. C. Andersen paa Engelsk (»Fairy tales«. 1872; »Fairy tales and sketches«, 1884). Født 1816, død i Vedersø.

²⁾ Johan Frederik Plesner, f. ¹³/₆ 1815. Kandidat ⁹/₇ 1841 (h) og ⁷/₁₁ 1842 (*1). Spr. Vedersø ²/₁ 1856, g. ²/₄ 1856 m. Lucie Marie Hastrup. † Vedersø 9. Jan. 1892.

³⁾ Godsejer Julianus Hastrup, Hjortholm. Fader til Fr. Plesners Hustru, se foran. Død 1863.

Jeg har saa meget at skrive til Dig fra de Andre, kjære Hanne! Fra Gusta skal jeg bede Dig om hendes Uldgarn; fra Thora ¹⁾ . . . Du har da vel rigtig travlt med Dine Juleforærin-
ger, Du har vist mere end vi har; vi klager allesammen over
Penge, og saa maae vi virkelig ogsaa hellere nøies med Smaa-
ting end sætte os i Gjæld.

Og nu skal jeg blot fortælle Dig noget, vi faae den ene
Glæde ovenpaa den anden: Graae ²⁾ er reist over Beltet fra
Korsøer til Nyborg med Frits, fortæller Gjede ³⁾; vi kunne
altsaa vente ham hvert Øieblik. Graae sagde, at han saa
bleg ud og var forkommet af Kulde; men naar han nu kom-
mer hjem, skulle vi nok faae ham rask.

Tusind Hilsener fra Allesammen her til alle i Tranekjær.

Din hengivne Søster Laura.

Jeg kunde godt male et heelt Ark fuldt, men . . .

* * *

For Tiden 3. Novbr. 1844 til Jul s. A. er bevaret en Sam-
ling Breve, skrevne af Plesner fra Roskilde til Humble Præste-
gaard. De giver nogle Indblik i, hvad der foregik bag Kulis-
serne i det politiske Spil i Roskilde i November og December
1844, og skønt vel de Nyheder, Plesner her meddeler sin Hu-
stru, bærer Tilfældighedernes Præg, fortjener de formentlig
at blive kendte. Ogsaa de rent private Meddelelser til Hu-
struen, f. Eks. om Vareindkøb i Hovedstaden, har nu, henved
100 Aar efter, en vis kulturhistorisk Interesse.

I Søndagsbrevet d. 3. Novbr. 1844, hvoraf ovenfor er for-
talt om Besøg i Domkirken (jfr. 3. 22), hedder det til Slut-
ning: »Hu, hvor det stormer! Gud hjælpe de stakkels Søefolk!
Nu først erindrer jeg, at min Reiseplan ryger i Lyset. Jeg

1) Thora Plesner, f. Pinsedag 1814.

2) Chr. Graae, f. Humble 1801, Spr. Tranekjær 1831, død 1875.

3) C. Oct. Gede, f. Kbh. 1803, Spr. Lindelse 1842.

skal spise hos Commissarius ¹⁾ paa Tirsdag og kommer først fra Bordet Kl. 6... Endnu gaar det ret godt med mine Finantser; men lad mig ikke rose mig for tidlig, thi inden Enden bliver der dog Underbalance. Jeg skylder hos Petersens for Middagsmad, men har omtrent 130 Rdl. tilgode for Reiser og Diæter. Min Levemaade er virkelig efter Omstændighederne saa tarvelig, som den kan være... Gud bevare Eder alle og give, at vi samles med Sundhed og Glæde! Til dette Ønske har jeg vistnok Kilden i mit eget Inderste; men ogsaa Raabet, som nu lød under mine Vinduer: »Vort Huus og Hjem, haver Gud i Gjem, vor ganske Liv og Sjæl« ²⁾, fremkalder det, og med dette vil jeg slutte, hjerteligen hilsende Dig, min gode, kjære Stine og alle de elskede Børn. Gud være med Eder alle! — Din Plesner«.

Roeskilde d. 16. November 1844.

Kjære Kone! — I Torsdags, just som jeg skulde gaae i Forsamlingen, bragte Postbudet mig kjærkomne Breve fra Humble, Tranekjær og Rødding ³⁾, saa jeg ikke vidste, hvorledes jeg skulde indrette mig og min Tid forat faae mine Breve nydte efter Ønske og mine *partes* i Salen besørgede. Der blev ingen anden Udvei for mig end i Hast at sluge Brevene og derpaa kiede mig i Salen over Debatterne om Handel med Landmandens Produkter.

Igaar havde jeg en mindre behagelig Stænderdag, da jeg talte imod Lovudkastet om Helligdage og søgte at bevare det 3die Buds Anseelse, men forgjæves som jeg ventede, da de materielle Interesser i vore Dage overveie alle andre. Endnu engang skal jeg tage Ordet i denne Sag. Udfaldet vil blive det

¹⁾ A. S. Ørsted, Dr. jur., Generalprokurør i Danske Cancelli, kgl. Commissarius 1835—44.

²⁾ Vægtterset Kl. 12.

³⁾ J. J. St. Wegener blev $\frac{7}{11}$ 1844 Forstander for Rødding Folkehøjskole. G. $\frac{7}{10}$ 1845 med Frederikke Malvine Theone Plesner, Datter af H. A. Plesner.

samme, og da kan Corsaren sætte mig i sit Blad med lang Næse og Hængehoved, om han vil, og det vil han sagtens: men jeg skal dog slet ikke hænge med Hovedet, da jeg veed: om jeg ikke kan haandhæve Budet, saa er der Den, som kan ¹⁾).

Vor Præsident, ²⁾ ligger syg i disse Dage af et Sting, som han lider meget af, men som dog næppe er videre farligt. Jeg kan denne Gang slet ikke komme ud af det med Visiterne, og dog lægges her megen Vægt paa saadan Bagatel, som om vi vare her forat afgjøre Etiquette-Spørgsmaal. Dog er det naturligvis mest paa Aristokraternes Side, at der tages Hensyn hertil. Derimod tages der ikke Hensyn til Fattigfolk og deres Anliggender, med dem kan det gaa som det kan, og omend Nogle ville dem vel, saa viser dog Viljen sig ikke i Ord. Men maaske i Gierning?

Men det sørgeligste er dog, at den Stand, der staaer Fatigfolket nærmest og især skulde virke for denne Klasses Fremgang til det Bedre: Bondestanden, er ligesaa fængslet i Egennyttens og det Materielles Lænker som Aristokraterne. Da der var Tale om at befrie Skolelærerne for Brevbefordringen, noget, der ikke burde være Bondestanden ligegyldigt, da deres egen Hæder og Agtelse staaer i nær Berørelse med deres Skolelærer, blev der strax fra Bondestanden protesteret imod enhver Byrde, som i denne Anledning kunde falde paa Sognene. Og ligeledes, da jeg talte om Søndagsarbejdets Afskaffelse, noget, der for Bonde og Huusmand har en høiere Betydning end maaske for nogen anden Stand, da var der ingen paa min Side, men Øieblikkets timelige Fordele var alene ogsaa ved denne Leilighed det kæreste.

Dog, Du bliver vel snart kied af al denne Stændersnak? Desuagtet maa Du døie et Par Linier endnu: Man har vist meget travlt paa de Liberales Side i disse Dage i Anledning

¹⁾ Helligdagsloven jfr. Stændertidende 1844.

²⁾ Professor theol. H. N. Clausen var Præsident 1842, 1844 og 1846.

af Cancelliets Skrivelse til Trykkefrihedsselskabet. Lehmann tog samme Dag, Reskriptet blev her bekiendt, til Kbhvn. Idag har Monrad været her og confereret baade med Lehmann og Clausen, og til Torsdag har man indbudt alle Bondesagens og Drewsens Venner at møde i »Prindsen« her i Byen. Gud maa vide, hvad de have isinde; men jeg vil dog haabe, at de ikke giøre dumme Streger; thi deraf kommer der aldrig noget Godt ¹⁾).

Den 18. Novbr.: Det slog dog ikke til, som jeg tænkte, at mit Brev skulde sluttes den 17de; thi nu har Vægteren raabt Tolv, efterat jeg er kommen fra Biskoppens.

Kongen kommer igiennem Byen i Morgen og tager ind paa Giæstgivergaarden »Prindsen«, da vi Smaafolk benytte hans Slot ²⁾). Han vil paa Jagt i Ods-Herred. En toetages Vogn med herlige Hunde passerede Byen idag. De toge ind paa Postgaarden. Denne Vogn var meget smuk.

Jeg er ikke søvning, men kunde gjerne sladdre et Par Timer med Dig endnu. Men jeg formoder, at Du siger: Gaa nu i Seng, Plesner! Og derefter vil jeg rette mig. Hils alle! Til Børnene skriver jeg et Par Ord. Hils Nissen ³⁾), Naboerne og alle vore Venner, som Du seer. Lev vel, kiære Stine og sov trygt, indtil Kl. slaar 7. — Din egen Plesner.

I Brev til Hjemmet, dateret Stændersalen 27. November, Kl. 11½ Fmd., sluttet paa »mit Værelse Kl. 12 om Natten« skriver Plesner om sin Længsel efter Hjemmet, om sin Ensomhedsfølelse og om sin Hjemrejse til Julen — Deraf:

Min kiære Kone! — Imorges under den vigtige Beskæftigelse med Theens Lavning overveiede jeg, om der var Brev

¹⁾ Plesner stod personlig flere af de liberale Ledere nær, men tog — se ovenfor — paa afgørende Punkter Afstand fra deres Politik (»Constitutionen«).

²⁾ Stændernes Møder holdtes i Palæet.

³⁾ Rasmus Nissen, Færgemand paa Ristinge, død ¼ 1860.

fra Humble at vente eller ikke. Jeg mente Jo, men Klokken blev 11 og intet Brev kom. Dog, just som jeg kom i Forsamlingen, kom Postbudet og tjente sig et Par Skilling extra, fordi han bragte de kjære Breve fra Eder, som jeg saa gierne vil høre noget glædeligt fra. Naar Du, min gode Kone, mener, at Du kun har Ubehageligheder at skrive om, fordi Du som Casserer har saa store Udgifter, da tager Du mærkelig feil. De store Udgifter er jeg vant til, har dem ogsaa her, men at høre fra Dig og de Andre, at I befinder Eder vel, er mig en sand Glæde i min Eensomhed. Sæt Dig derfor til Skrivebordet, kiære Stine, med den Vished, at Du gør mig en Glæde, idet Du skriver mig til.

Angaaende de til Humble bestemte Huusholdningsvahre, da tænker jeg, at de nu ere indløbne; thi Skipperen gik ifølge Skipperlisten fra Kiøbenhavn i Søndags, da Veiret og Vinden var meget gunstige. Igaar og forgaars var det stille; men idag er Leiligheden igien god, saa jeg venter, at Skipperen, om han ikke før har naaet sin Bestemmelse, saa dog vil være der iaften. Det er R. Løve. Naar Du nu faaer Vahrenene, da see Vægten efter, saavel som Boniteten. Optegn, hvad Du faaer, og lad mig vide, hvordan Du er fornøiet med det. Fragten er ikke betalt.

Det vilde være mig saare ukiært at blive i Siælland Julen over, men næsten ligesaa fortrædeligt at komme hjem selve Juledag, hvortil der er Udsigt. Dog troer jeg næsten, at om det falder sig saaledes, jeg da bestemmer ikke at reise nogensteds de 2 Høitidsdage, men ligge stille etsteds, hvor det kan falde sig. —

Resten af Brevet, skrevet paa hans Værelse i Pensionatet: Efter Bordet, som jeg nu i min Eensomhed har sluttet, skal jeg dog endnu snakke lidt med den Gamle derhjemme. Det er underligt nok for mig, der er vant til et talrigt Bord, at sidde saa eenlig til Taffels . . . Nye Klæder indlader jeg mig heller ikke paa. Hvem skulde jeg pynte mig for? I derhjemme ville nok holde af mig i de gamle Klæder og sørge for, at

jeg kan være reen og net i Linned m. m., og saa kan det gaae dermed. Du kan troe, at jeg ofte er bekymret for, hvor Pengene skulle komme fra til Drengenes Opdragelse¹⁾; thi mit saakaldte store Embede rækker dog ikke til at holde Tre ude paa een Gang, om endog vi andre vilde knibe, hvad vi formaae; men jeg vil haabe til Gud, at han fremdeles hjælper. Der er saameget andet, der løber mig om i Hovedet, naar jeg sidder saa ene her; men hvad nytter det at henfalde til Griller og Beregninger af den Natur!

Dersom min Tid tillader det, skriver jeg et Par Smaa-breve til de to ældste Pigebørn og et Par andre til de yngre næste Gang²⁾; men maaske bliver der ikke noget af det gode Forsæt. Hils alle vore kiære, ogsaa Nissen, og tænk med Kiærlighed paa Din gamle Plesner.

I Middags havde Ahlefeldt³⁾ Selskab. Iaften er der Soirée hos Commissarius. Jeg gaaer ikke derhen.

Roeskilde, d. 14. Decbr. [1844].

Igaar den 13de begyndte jeg dette Brev; men min Ild var gaaet ud, Værelset koldt, Klokken mange. Jeg afbrød derfor, men fik dog kun liden Søvn, fordi jeg, da Middagsmaden gik tabt, spiste til Aften, hvorfra jeg er ganske afvænnet. Idag har vi et høist ubehageligt Veir med Storm og Sne, og da det tillige fryser temmeligt, bliver Udsigterne for Hiemreisen alt mere slette, hvorover jeg er meget utilfreds, da

¹⁾ Joh. Fr. Plesner, død som Sognepræst f. Vedersø 1892. — Chr. U. A. Plesner, død som Arkivsekretær i Kbh. 1882. — Matthæus Plesner, død som Læge i Kbh., tidligere Hillerød. — Laurentius Plesner, død i Australien.

²⁾ 6 Døtre: Marie, Augusta, Hanne, Thora, Malvine (g. Wegener), Laura.

³⁾ Chr. J. Fr. Ahlefeldt-Laurvig, f. 1789, † i Paris 1/8 56. Oberst. Ejer af Stamhuset Lundsgaard, Grevskabet Langeland og Stamhuset Ahlefeldt.

jeg ret længes efter Hiemmet og alle mine kiære der. laftes sad Thora ¹⁾ og sludrede med mig en Timestid . . .

^{14/12}: I Læsesalen Nat 12: Thora og jeg vilde idag have reist til Kbhvn.; men Veiret var meget uhyggeligt, saa der endog er nogen Formodning om, at der kan blive Standsning af Snee paa Veiene. Vi udsætter derfor vor Reise til imorgen tidlig, da have vi idetmindste Dagen for os. Jeg vil da haabe, at dette Veir udraser i den Uge, vi imorgen gaae ind i, saa der kan blive bedre Udsigt for Øboerne udenfor Siælland til at komme hjem i end Tilfældet nu er . . .

Hvorledes skal det gaae med Kirkeforretningerne i Humble de to Festdage? Jeg begynder nu at frygte for, at jeg ikke kommer hjem før Juul. I saa Fald lægger jeg mig ind et Sted paa Landet i Helligdagene. Jeg haaber, at I paa bedste Maade drage Omsorg for alt, saavidt det staaer til Eder.

Det gjorde mig ondt, da jeg læste i Gustas Brev, at min gamle rare Brune er død; men i det samme sagde jeg til mig selv: Gudskelov det var et Dyr! Herren har holdt sin Haand over Folket, saa skal jeg ikke sørge meget over en Hest.

Om Vogn at møde forat afhente os ²⁾ er der, som Udsigten er, intet at skrive. Slaaer Veiret om til Tøe og der bliver Passage, hitte I nok selv paa det.

Gaa nu med kjærlige Hilsener til alle mine Elskte, mit Brevl og siig dem, at jeg har det ret godt, var jeg kun ikke borte fra Humble, og gjentag for dem, hvad de alt veed, at jeg er deres Plesner.

¹⁾ Plesners Datter, f. T. i Huset hos Sognepræst Chr. Jensen. Kirke Saaby, 1½ Mil fra Roskilde. Chr. Jensen var gift med Cathrine M. Schurmann, Datter af Provst Laur. Schurmann t. Lindelse.

²⁾ I Spodsbjerg eller Rudkøbing?

Roeskilde, d. 17. Decbr. 1844.

Min kjære, kjære Stine!

Dette er det sidste Brev, jeg for denne Gang agter at skrive til Humble fra Roeskilde af... Vi blive færdige her paa Løverdag Kl. 8 à 9... Ubehageligst er det mig, ikke at kunne i disse travle Dage have Tid og Ro fra verdslige Handeler til at ordne mine Juleprædikener, hvilke jeg dog maa selv overtage, naar jeg kommer hjem, og paa Reisen bliver der ingen Tid til Studering... Jeg faaer nu at standse og at forsikre Dig, at jeg tidlig og silde tænker paa min kiære Stine og venter, hun ligeledes tænker paa mig, og jeg glæder mig inderlig til, at Dagen nu nærmer sig, da jeg igien skal være hos dig. Lev til den Tid og stedse vel, tænk flittig og kiærlig paa mig og hils alle Børnene paa det hjerteligste fra deres oprigtig hengivne Fader...

Din Plesner.

Hvor højt Provst Plesner i disse Aar stod i det almindelige Omdømme, fremgaar af et Brev fra Grundtvigs Søn Svend Grundtvig til Søsteren Meta, dateret Assens Præstegaard, Fredag ^{13/10} 48, hvori det hedder: »Jeg maa for Øjeblikket ansee Kongevalgene for et stort Gode. Kun ved dem kunne Folk som Clausen, Grundtvig, Plesner faae Lov at lade deres Stemmer lyde i Raadet, og det er dog af højeste Vigtighed, at Landets bedste Mænd i det mindste blive hørte«.

7. BEMÆRKNINGER OM MYNSTERS UDKAST 1843.

Indenfor hele den danske Kirke, saavel i Menigheder som blandt Præster, var der i Tiden henved 1840 en udbredt Utilfredshed med den avtoriserede »Evangelisk-christelig Psalmebog til Brug ved Kirke- og Huus-Andagt«.

I en »Forerindring« til denne hedder det: »Ved at samle, vælge og giennemsee disse Psalmer, have de Mænd, til hvilke Arbeidet har været anbetroet, havt for Øine, deals at holde

sig paa det nøieste til de Forestillinger og Udtrykke, som indbefattes i Skriften selv, paa hvilken christelig Tro er befæstet, deels at stemme det hele Foredrag til Opbyggelse, saa at Kierlighed og Tillid til Gud og Christum, forenet med en virksom Broderkierlighed til alle Mennesker, samt Flid og Lyst ved Pligternes Udøvelse, saavel i det almindelige Liv, som i Kald og Stand, maatte indaandes, forøges og gøres takkelige for enhver, som elsker Religion. Tillige har man bestræbt sig for at udbrede Lethed og Tydelighed over det Hele«.

Disse smukke Bestræbelser var ikke bleven kronede med Held, og da Vækkelserne i Tyverne og Trediverne begyndte at gaa ud over Landet, blev Ønsket om en ny Salmebog mere og mere levende. Indenfor det af københavnske Præster dannede Konvent blev der (Febr. 1844) nedsat en Komité, som overdrog Grundtvig, Martensen og Paulli at udarbejde et Udkast til en ny Salmebog. Et Prøvehefte blev udsendt til alle Landets Egne, og der indkom hv. 50 Erklæringer, der i det hele stillede sig kritisk overfor Prøveheftet som værende altfor »grundtvigsk«, hvorefter Konventet vedtog at henlægge Sagen.

Imidlertid havde ogsaa Biskop (fra 1834) J. P. Mynster syslet med samme Sag, og allerede Decbr. 1842 var der bleven dannet en Kommission, som enedes om et »Udkast til et Tillæg til den evangelisk christelige Psalmebog«, indeholdende 58 Salmer. I et Forord (²/₁ 1843), undertegnet: Mynster, hedder det: »Det har behaget Hans Maj. Kongen at befale, at der gøres et Udvalg af ældre og nyere Psalmer, der meest maatte savnes i den evangelisk-christelige Psalmebog, hvilken Samling skal foranstaltes udgivet som Tillægshefte til bemeldte Psalmebog. Det er paa mit Andragende allernaadigst blevet mig tilladt at udgive nærværende liden Samling som foreløbigt Udkast til det paatænkte Tillægshefte... Hvorvidt nu Udvalget og Behandlingen tiltaler den dannede christelige Sands, dette er hvad der ved Udgivelsen ønskes at

erfare. Det foreliggende Hefte er endnu kun bestemt til at indbyde kyndige Bedømmere til at meddele, hvilke Psalmer de endnu maatte ønske optagne, hvilke af de optagne de maatte ønske udeladte, og hvad de overalt maatte have at bemærke ved det Hele. Men da den endelige Redaction ikke bør udsættes for længe, udbedes disse Meddelelser snart tilsendte«.

I Henhold hertil indsendte Provst Plesner til Biskoppen »Bemærkninger til Mynsters Udkast til et Tillæg til den evangelisk-christelige Psalmebog 1843«. »Bemærkninger osv.« var udarbejdede efter Samraad med Provstiets Præster, blandt hvilke særlig Pastor H. J. Drejer til Tryggelev-Fod-slette og dennes Hustru (for Melodiernes Vedkommende) var virksomme ¹⁾. Provst Plesners »Bemærkninger« osv., der endnu forefindes som Kladde mellem hans efterladte Papirer, blev velvilligt stillet Forfatteren til Raadighed af Provstens Sønesøn, Pastor Julianus Plesner, Elmely i Askov († 1936).

Nogle Udtog af Provst Plesners »Bemærkninger osv.«, der tillige kaster Strejflys over hans teologiske og kirkelige Stade og over de kirkelige Forhold i Fyrrerne, skal her meddeles:

De fleste af Christendommens sande Venner i Danmark vide, at vor autoriserede Psalmebog ikke tilfredsstillende Hjerters Trang eller fyldestgjør de Fordringer, som med Billighed kræves opfyldte af en til Kirkens og Skolens Brug udelukkende anordnet Psalmebog paa en Tid, da et aandeligt Christenliv rører sig i Menighederne. En Psalmebog, som ved sin dybere Indtrængen i Troens og Sandhedens Væsen, ved hellig Begeistring for Guds Rige og dets Fremme, ved høiere Flugt mod den Himmel, hvoraf den Christne allerede her føler sig som Borger, og fremfor alt ved en inderlig Kjærlighed til Gud, Christum og medforløste Sjele kan indvirke paa Sind og Aand, sætte det menneskelige Hjertes æd-

¹⁾ H. J. Drejer, f. Kbh. 1803, g. m. Petrosine Christophine Abigael, f. Arild, f. Odense 1809. Vedlagt »Bemærkninger osv.« et Brev, dat. Tryggelev Pgd. Natten 1.—2. Marts 43, Kl. 12¹/₂.

leste Strengte i en hellig Bevægelse og henrive Hjertet ved Ordets og Tonernes Magt og Ynde, — efter en saadan Psalmebog have Menighederne Længsel, og Savnet af den føles dybt især i de Samfund, hvor det christelige Troesliv paany er vaagnet, og [der] behøves Psalmer og Sange, hvor Gud taler med Andagt og Tro til ligestemte Aander, [til] Hjerte i Kjærlighed og med Livsvarme til følende Hjerter, hvor Guds Aand aabenbarer sin Pagt med Menneskets Aand til at gribe og bevare Sjælene...

Skulde den beleilige Tid da forsømmes til at udrette saa meget godt, til at skænke Sjæle, som ere komne paa den rette Vei en kraftig Veileder paa denne ofte tornefulde Bane, en opmuntrende Ledsager til det fjerne Maal? Det er et varmt Ønske hos mig, at de Ophøiede, for hvem Livet i Folkets lavere Kredse saa ofte er skjult, maatte kjende den høist mærkelige Forandring, der indtræder i de endog længe formørkede Sjæle, som vækkes til aandeligt Liv i Christi Rige! Her finder en virkelig Gjenfødelse Sted, og selv den vankundige Sjæl fremgaaer med en ofte forbausende Snarhed til en Opfattelse af og en Interesse for de aandelige Anliggender, som nylig laae høit over den Verdsligsindedes Horizont. Men jo hurtigere Forandringen er bevirket, desto lettere kan den udarte.

Her er det, at en sand evangelisk-christelig Psalmebog i Ordets høieste Betydning kan blive saa velgjørende, udrette saa store Ting, at Enhver, som er fremmed for det aandelige Liv og for Ordets og de sjæfulde Toners Magt over Hjerterne, maa forundre sig.

I vore Kirker og christelige Forsamlinger erholder *Psalme-sangen* desuden en særdeles Indflydelse, fordi Deeltagelsen deri forøger den Magt, som Ordet og Tonerne i de hellige Sange i og for sig selv have over Hjerterne. Ei alene Luther indsaae, hvad Psalmesang i Menighedens Mund kunde udrette, ogsaa hans Fjender sagde, at hans Psalmer drog flere Sjæle til hans Samfund end hans Prædikener. Endnu er San-

gens Magt ikke tilintetgjort i Landsbymenighederne. I Stæderne kildres Øret og smigres den musikalske Sands ogsaa i Kirkerne ved veludførte aandelige Sange af musikalsk Værd. Den Nydelse kjender man ikke i vore Landsbykirker. Men naar der i disse høres flere hundrede Stemmer, som tone af fuldt Bryst med varm Deeltagelse, da er Psalmesangen der ofte kraftigere i sin Virksomhed i Aandens Tjeneste, end hvor mere harmoniske Toner opfyldte Templets Hvælvinger og paabyde Menigheden Taushed, forat ikke nogen uøvet Stemme skal blande sig i den kunstneriske Sang og forstyrre Kjenderens æsthetiske Nydelse . . .¹⁾.

Det første, som baade de, der ønske vor Kirkesang musikalsk forædlet, og de, som tragte efter det sande, christelige Livs Udvikling og Befæstelse i Menighederne ved Psalmesangens Hjælp, skulle stræbe efter, er, at fuldkomnere, i Sandhed christelige og skønne Psalmer og Sange til Kirkens og Menighedens Brug komme i Stedet for den mindre hensigtsmæssige Samling, vi nu have, og at der ikke tøves med at lægge Haand paa det gode Værk, indtil den beleilige Tid er omme, indtil Dagen helder og Natten med Mørke og Kulde indtræder i de Hjerter, som have aabnet sig for Troens og Sandhedens Lys og Varme . . .

Men naar Bønnen nu lyder, at det maatte skee snart, at en ny og til den christne Menigheds Trang mere skikket Psalmebog indføres, da have Religionens Venner stor Anledning til saaledes at paaskynde denne Sag; thi det er os jo alle vitterligt, at *en eensidig Retning* ²⁾ i det aandelige Liv stræber at tilegne sig det første Sted og den afgjørende

¹⁾ I disse Aar til ind i 50'erne var der en stærk Kirkegang i den store Humble Kirke, i Middelalderen Herredskirke for Langelands Søndre Herred. Kirkesangen, uden Orgelledsagelse, skildres som meget kraftig.

²⁾ Hermed sigtes til den saakaldte dialektiske Filosofi, som i disse Aar havde hensat den studerende Ungdom i en dialektisk Rus.

Stemme, ei alene i de philosophiske Læresale, men og paa de theologiske Kathedre, og truer snart at tilegne sig Prædikestolene og Ordet i Kirken ¹⁾ . . .

Under en saadan Gjæring fortjener ethvert værdigt Mid-
del, der kan bidrage til at forsonde de stridige Elementer og
at oprette Kræfternes tilbørlige Ligevægt i de menneskelige
Sjæle, Paaskjønnelse og Benyttelse, og et saadant maa unægte-
lig hellige Sange erkjendes for at være. De ere tilstede, disse
Sange, de kunde vorde Kirkens levende, virkende Eiendom,
og det er et Ønske i Statens saavel som Kirkens Interesse,
at de snart maatte blive det! . . .

Og saa skal jeg foreløbig anføre en christeligsindet Mands
Dom, der hører til de saakaldte »Opvakte«: »Psalmerne har
jeg fundet opbyggelige og især trøstende og opmuntrende;
men der ere for faa iblandt dem, som ere egentlig opvæk-
kende for kolde og ubodfærdige Hjerter«. Mandens Mening
er hverken utydelig eller uvigtig; men den falder sammen
med en christelig Oldings, der nylig sagde til sin Præst:
»Hans Prækerer glæde Hjertet, men revse os ikke, og vore
syndige Hjerter behøve Tugtelse og Straf« . . .

Plesner gennemgaar derefter de enkelte Salmer i Mynsters
Udkast. Her skal eksempelvis anføres, hvad der bemærkes
til den kendte Nadversalme: Jesus, din søde Forening at
smage osv. (P. J. Hygom, † 1764):

Vers 1, Strofe 7: »at sig Naturen i Døden maa bøie«, siger
noget andet end Originalens: »at sig Naturen til Døden maa
bøie«, hvilken sidste Læsemaade er efter min Mening meget
at foretrække.

Vers 6, sidste Str.: »dens Næring« læs »sin Næring«. De
fire sidste Stropher har man, mig tykkes mindre heldigt, for-
andret. Jeg vilde holde mig nærmere til Hygoms Oversæt-
telse og foreslaa Forandringen saaledes:

¹⁾ H. L. Martensen blev 1841 udnævnt til Professor og holdt en
Række Forelæsninger over Dogmatik og Moral.

Naadigste Jesus, nu vil jeg mig binde
 Ved dine dyre Forjættelsers Pagt!
 Beder og leder, da skulle I finde,
 Saa har de trofaste Læber jo sagt.
 Jeg vil med Qvinden fra Canaans Egne
 Raabe dig efter og ei have Ro,
 Før i mit Hjerte til Svar du vil tegne:
 Amen, hos dig jeg med Naade vil boe!

Endnu kun, hvad Plesner bemærker til Grundtvigs Salme: Søndag Morgen fra de Døde osv. (Mel.: Herre jeg har handlet ild): »Det vilde næppe være retfærdigt mod Grundtvig som Psalmedigter at optage denne og ingen anden af hans Psalmer i Udvalget. Man maatte da hellere lade ogsaa denne blive udenfor«.

8. EN BONDEVENS TALE 5. OKT. 1848.

Den 5. Okt. 1848 foretoges overalt i Danmark Valg til den grundlovgivende Forsamling. Som det hedder i Provst Plesners senere udgivne Valgtale i Rudkøbing stillede sig »Af Medborgeres Tillid dertil kaldet som Valgcandidat for Svendborg Amts 1ste District, der indbefatter Langelands søndre Halvdel med Rudkjøbing og Strynø: Hr. Provst Plesner, Ridder af Dannebrog«. Som Modkandidat opstilledes »Almuevennen«s Redaktør J. A. Hansen af København.

Om Forløbet af dette mindeværdige Valg, der danner et Vendepunkt saavel i Danmarks Historie som i Provst Plesners Liv, er det nu, hv. 100 Aar senere, vanskeligt at danne sig nogen tydelig Forestilling, da der ikke findes Avisreferater og i Plesners efterladte Papirer saa godt som intet.

Om et Prøvevalg, der fandt Sted i Rudkøbing Torsdag den 7. September, er der derimod optaget en Beretning i »Almuevennen« (22. Sept.). Beretningen er undertegnet: Fodslette d. 11. Sept. 1848, Rasmus Frederiksen, Distriktsformand i »Bon-

devennernes Selskab« med Overskrift: Prøvevalget i Rudkjøbing. Deraf følgende:

Torsdagen d. 7de ds. blev der foretaget et Prøvevalg paa en Valgcandidat for Langelands Sønderherred. Skjønndt Hs. Høiærværdighed, Hr. Provst og Ridder Plesner stillede sig som Valgcandidat, saa fandt han det dog passende at overtage Dirigentposten . . . Dr. Schlegel ¹⁾ talte udelukkende om »Almuevennen« og dens Redaktør. Efterat Hr. Doktoren var viist tilbørligt tilrette af flere Talere, tolkede Provst Plesner ufortrødent i mange lange Taler sine egne store Fortjenester af Almuen. Til Prøvevalget var af den egentlige Bondestand kun mødt en Mand eller to fra hver By, med skriftlig eller mundtlig Besked fra de Andre. Paa disses Vegne talte Hr. Møller Brandt ²⁾, og hvad han sagde, var alle vi Bønders Mening. Som Sognepræst er han (nl. Provsten) en Slags Gods-eier, idet der hører flere Huuslodder ind under Embedet . . . Han har betinget sig en Afgift [af Fæsterne], som den større Deel af vore Godseiere endnu ikke have været haardhjertede nok til at fordre. Flere af disse Huusmænd havde betalt Hr. Provstens Indfæstning for mange Aar siden, uden at de endnu have kunnet formaa ham til at meddele dem Fæstebreve. Endelig har Hr. Provsten ladet et Huus med Have og Jordlod henligge ubenyttet over 3 Aar. Huuset er falden sammen af sig selv, Haven er overgroet med Ukrudt, og Lodden ligger udyrket. Det skjærer mange i Hjertet at see det ligge ubrugt hen, som kunde føde en Familie, medens der er saa stor Trang til Huusly og Erhverv. Spørger man Sognets Beboere, hvad Grund de da troe Provsten har til denne forkastelige Handlemaade, saa svarer de, at det kun er forat

¹⁾ Fr. L. A. Schlegel, prakt. Læge, f. St. Croix 1817, død Lindelse 1866.

²⁾ Chr. Ehrenreich Brandt, Søn af Sognepræst Fr. Brandt til Tryggelev og Brodersøn af Fru Provstinde Plesner, tog Seminaristeksamen i Skaarup, blev senere Møller, derefter Gaardmand i Kædeby, død 1885, 78 Aar gl. Rationalist og Præstehader.

vide, at han ikke er uværdig til det Slægtskab med Godseier Hastrup, som han er ifærd med at indgaae ¹⁾). See, saaledes er det folkelige Sind, Provsten og hans Venner berømme sig saa meget [af].

Bestyrelsen for »Bondevennernes Selskab« anbefalede »Almuevennen«s Redaktør J. A. Hansen af København som en af »de Kandidater, den anseer fortrinligt at burde vælges«. Paa Langeland var der i alle Klasser en levende Interesse for Valget, og i flere Sogne tilbød Gaardmændene at køre for samtlige Husmænd paa Valgdagen, et Eksempel, der af »Almuevennen« anbefaledes til Efterfølgelse alle andre Steder.

De fyldigste Oplysninger om Valghandlingens Forløb kan hentes fra et lille Skrift, hvorefter der kun er bevaret enkelte Eksemplarer. Dets Titel er saalydende:

En Bondevens Tale
ved Valghandlingen i
Svendborg Amts første Distrikt
den 5te Okt. 1848.
Med Talerens, Hr. Provst Plesners
Tilladelse udgivet af endeel af hans
Vælgere af Bonde- og Borgerstanden.
Rudkjøbing.
Hos Boghandler Gislason.
Trykt hos E. C. Løser
1848.
I Commission hos Bogh. E. L. Thaarup
i Kiøbenhavn.

Af Forordet: »Af Medborgeres Tillid dertil kaldet . . . stillede sig Hr. Provst Plesner (se ovenfor); men ogsaa denne Hædersmand, den begejstrede Fædrelandsven, Bondens varme

¹⁾ Hermed sigtes til cand. theol. Fr. Plesners Forlovelse med Godsejer Julianus Hastrups Datter Lucie Marie Hastrup.

Talsmand og trofaste Ven, bosiddende, kjendt og agtet i Valgdistriktet, maatte vige for en Hippodromcandidate, »Almuevennen«s Redacteur Hansen ¹⁾, der ved Reiser i Distriktet, ved Optagelse i »Almuevennen« (saa betids, at det kunde indvirke paa Valghandlingen og dog saa sildig, at Forsvar ikke kunde offentliggjøres) af krænkende og usande Beskyldninger om Provstens Forhold mod Besidderne af et lidet Mensalgods, som henligger under hans Præstegaard, samt ved villige Hjælperes Indvirkning paa Huusmandsklassen arbeidede for sit Valg, det hverken Hr. Provst Plesners veltalende Foredrag eller hans aabne og afgjorte Tilbagevisning af de gjorde usande og krænkende Beskyldninger kunde forhindres. Vi Vælgere af Borger- og Bondestand beklage dybt at see vort Distrikt repræsenteret af en Mand, for hvis politiske Færd og literære Virksomhed vi ikke kunne have nogen Agtelse osv.«.

Forordet slutter med denne Henvendelse: »Og I! vore Langelandske Brødre! hvorlænge ville i holde ved at søge Eders Venner blandt dem, der stifte Splid i Samfundet? Du, min vildledede Broder, har Du aldrig tænkt Dig Muligheden af, at det Partie, som Du knytter Dig til, har egenkjærlige Hensigter? Vogt Dig derfor, Du Danmarks brave Søn! Troe mindst de paatrængende Venner langveis fra, Du har dem sandelig trofastere og ærligere i Din Nærhed«. — Dat.: Langeland den 1ste Novbr. 1848. — Underskrevet: En Forening af Vælgere i Svendborg Amts 1ste Distrikt.

Af Provst Plesners Valgtale fra en Tribune foran Raadhuset paa Rudkøbing Torv den 5. Okt. 1848:

Ærede Medborgere! Da vore Hære kæmpede ved Bou,

¹⁾ J. A. Hansen, f. Odense 1806. I 40'erne Lægprædikant, derefter Taler ved politiske Møder. 1848 en af Lederne af Hippodrommøderne paa Nørregade, København. Stifter og Redaktør af Ugebladet »Almuevennen«. Indtil sin Død (1876) Venstres Fører i Rigsdagen.

Midsunde, Slesvig og Dyppel ¹⁾, da var det vigtige Dage for Danmark. En endnu vigtigere Dag er idag oprunden over Danmarks Sletter. Gud lade den blive en Hædersdag! Den er oprunden skyfuld og mørk. Gid der være klart i Aand og Tanke, da skal den kolde, dunkle Dag blive lig en lys Morgen for Danmarks Fremtid!

Min mangeaarige Virksomhed i den christne Kirkes Tjeneste har ingenlunde fjernet mig fra Deeltagelse i det Frihedsværk, som nu skal udføres. Christendom er Folkedom, den sande Friheds Moder og Bevarer. Ethvert Skridt fremad i det christelige Liv er tillige et Fremskridt til borgerlig Frihed.

Hvor gierne skulde jeg have afholdt mig fra at optræde her, dersom der var fremtraadt en Hædersmand af denne By, af dette Landdistrict, men dette er ikke Tilfældet. Jeg siger det uden mindste Fornærmelse for den ærede Medborger, som nylig anbefalede sig til denne Valgkreds. Hans Liv kan være meget hæderligt; men det kjendes ikke her.

Idet jeg derfor nu stiller mig som en af denne Dags ældste Valgcandidater, er det ikke som Kjøbstadborgerens, ikke som Bondestandens, ikke som Embeds- eller nogen anden særskilt Stands Candidat jeg fremtræder. Enhver Stand skal opgaae i vort fælleds, samlede, enige Fædreland og Borger-samfund . . .

Det er bebreidet mig, at jeg ikke har virket omkring i Folket som min Medbeiler, ikke som han har bereist Districtet, besøgt Byerne og ladet Beboerne paavirke gennem mine Venner. Det har ingenlunde været mig ubekjendt, hvilke Midler mange, som kaldte sig Bondevener, have anvendt til at forhindre mit Valg; men at bruge lignende Vaaben, stred imod min Overbevisning, som jeg burde antage, at min hersiddende Medbeiler delte med mig, da han i sit Ugeblad »Almuevennen« har strengt dødlet de 150, som i Kjøbenhavn

¹⁾ Bou d. ⁹/₄ 48, Midsunde ²³/₄ 48, Slesvig ²³/₄ 48, Dybbøl ²⁸/₆ 48.

samledes inden lukkede Døre til Valganliggendernes Forberedelse.

I et Valgmøde, som blev holdt i Lindelse før Prøvevalget her i Byen, vedtoges af mange agtede Bønder og endeel »Bondevener«, at vi ikke vilde adsplitte os i Kaster og Classer. Denne Overenskomst har jeg punktlig holdt, og vi burde alle have holdt den.

Taleren gik derefter over til at fremsætte sine politiske Anskuelser i disse Programpunkter:

1. Det er min faste Overbevisning, at Religionen og Moralens Fordringer indbefatte den bedste og klogeste Politiks Regler.

2. Dankhed i Sind og Gjerning vil Danmarks Konge og Folk kræve af den vordende Rigsforsamling. Den, som udstrøer Tvedragts Sæd mellem Bye og Land, han nedbryder Danmarks Værn og Skjold lig en troløs Forræder.

3. Frihed: Den sikreste Grundvold (nl. for Friheden) giver den christelige Religion, den almindelige, borgerlige Friheds Moder og Bærer, som ikke vil opreise et Frihedstempel for enkelte Udvalgte, men kalder Alle, som een Faders Børn, til den Frihed, der slutter sig til Fuldkommenhedens Lov. Vi forlange ikke Frihed til det Onde; thi dette er ikke Fornuftsvæseners Frihed, det er Trældom; men vi begjere christelig Frihed, Troens og Talens og Pressens Frihed under det Ansvar, som er fornødent for Borgersamfundet i dets Helhed. Englands Borgere kræve som Samfundets Støtter *liberty and property* ∴ Frihed og Eiendom . . . Mod Indgreb ovenfra, mod Angreb nedenfra ønske vi vore Personer og Boliger beskyttede, saa at vi ogsaa kunne sige med den stolte Engleskmand: Mit Huus er min Fæstning.

4. Lighed: Jeg forlanger ingen Udjævning; thi den er en Umulighed i det borgerlige Samfund; men intet Adelsbrev, ingen Rang, ingen Formue bør sættes ved Siden af det danske Borgernavn. Til dette Navn skal være bundet Lighed for Love og Domstole, lige Adgang under lige Duelighed og Vær-

dighed til Statens Hædersposter. Lad de tomme Titler, lad Arveadel og nedarvet Glands synke i deres Intet . . . Frihed, Lighed og Broderskab, disse Tre ville vi kjende og forstaae i deres sande Væsen.

5. Borgerlig Frihed og Lighed voxer, trives, bestaar kun under en kraftig, velordnet Regjering, der har sin Rod i Folket, sit Udspring fra Nationen selv, dens Liv og Historie. Lige indtil vore Dage har Kongemagten været virksom og styrende inden Danmarks Grændser. Det var mig derfor kjært at høre den Mand, der som Medbeiler er ved min Side, erklære sig for en stærk og kraftig Kongemagt som fornøden for Danmark. Vi enes i dette Synspunkt, at den monarkiske Regjeringsform hverken skal søge sin Styrke i aristokratiske eller bureaukratiske Indretninger og Former, men netop i den nøieste Tilknytning til Folkelivet og til folkelige Indretninger.

Hvor vidt nu den indvortes Styrke hos Regjering og Folk sikkrest og bedst opnaaes ved et Eet- eller et Tokammer-system, skal jeg ikke her forsøge at udrede. Det synes mig, uden at jeg dog heri tør stole paa mig selv, at et Eetkammer med selvvalgt Udskud (∴ Udvalg) vilde være det simpleste og istand til at yde tilbørlig Garantie mod overilede Beslutninger. En Navnkonge er utilstrækkelig, Kongemagten skal være mere end et Navn.

6. Landets Forsvar: Enhver vaabendygtig Mand bør værne om sit Land, og enhver uplettet Borger tør ogsaa Vaaben betroes: Almindelig Værnepligt, almen Væbning, saafremt Landet har Pengekræfter til at gennemføre den med.

7. Næringsfrihed, Handlefrihed og Arbejdsordning; men man skal nøie overveie, om man ved at omstøde Forhold og Indretninger, som have ordnet sig gennem Aarhundreder i Henseende til borgerlig Næring og Virksomhed ikke skader det Hele, som man ønsker at gavne.

8. Standsprivilegier bør afskaffes og navnlig Hartkornsprivilegier afløses. Naturalhoveri, den kostbareste af alle Dyrkningsmaader, bør ophøre, og Huusmandshoveri idet-

mindste saaledes indskrænkes, at det ikke er krænkende for den personlige og borgerlige Selvtændighed. Selveiendom har jeg altid sat høit. Forresten er den danske Fæsteindretning langt at foretrække for Fæstegodsets forcerede Overgang til Selveiendom, [hvorved] Bondestanden udsættes for at blive en irlandsk Forpagter eller en meklenborgsk Indsider. *Leie* er bedre end *Intet*, *Fæste* bedre end *Leie*, og *Eie* det bedste, naar den er virkelig og ikke en tom Titel, medens Pengemænd og Kreditorer ere de virkelige Nydere. Tiender synes der neppe at være nogen paatrængende Anledning til at afløse strax. At der bør arbeides til Indførelse af Jury, synes mig aabenbart.

Som Grundpiller for vor hele Samfundsorden betragter jeg Gudsfrygt og Oplysning og fordrer disses Fremme ved Kirker og Skoler.

* * *

Men førend jeg træder ned, skal jeg tillade mig en Bøn til Forsamlingen og den ærede Bestyrelse. I et Blad, af hvilket min ærede Medbeiler er Udgiver, i »Almuevennen« er jeg nylig bleven fremstillet som den, der undertrykker og plager Beboerne paa det lille Mensalgods, der hører til mit Embede. Og nu beder jeg om Tilladelse til at retfærdiggøre mig her!

Taleren gennemgaar saa hver enkelt Fæsters Forhold ved de to Gaarde og 14 Huse, hvoraf Humble Sognekalds Mensalgods bestod. *Mensa sacerdotalis* (∴ Præstebordet) var den ældgamle Betegnelse for dette Gods, der navnlig i Senmiddelalderen (c. 1350—1500) var blevet skænket Præsten som Betsaling for Sjølemesser. Som bekendt standsede Sjølemesser ved Reformationens Indførelse i alle Danmarks Kirker.

Taleren fortsætter: Et jordløst Huus i Kjædeby beboes af en Enke og af en ved Armeen værende Soldaterhustru. Begge boer indtil videre aldeles frit. Af 10 Huuse gjøres der ingen Ugedag (Hovarbejde), af 4 præsteres 2 Dage ugentlig paa

min Kost. Ingen af disse har endnu forlangt Hovdagens Ophør mod Betaling. Jeg betaler, uden dertil at være forpligtet, Skatterne af alle 14 Huse. Den Huuslod i Humble, som helliger unyttet Aar efter Aar, hvad der »skjærer Mange i Hjertet«, er midlertidig overladt til Naboerne, fordi den er tiltænkt den gamle Fæsters Søn o. s. v. Saaledes er Sandheden, saaledes er min Haardhed beskaffen! Har jeg talt Usandhed, da vidne han imod mig! —

Hertil har vel ingen af Tilhørerne haft noget at bemærke; men Ulykken var, at Fæstevæsenet var ganske utidssvarende, saa at Modkandidaten J. A. Hansen, der var et skarpt Hoved og øvet i Debatten, havde forholdsvis let Spil.

Til Slutning rettede Taleren denne Henvendelse til Forsamlingen: »Medborgere af Huusmands- og Indsidderstand, agtbare Mænd! Til Eder vender jeg mig med et særdeles Krav paa Kjærlighed og Tillid. Da jeg saae mange af Eder nedbøiede og trykkede under tunge Kaar, da mange af Eders endog nærstaaende Medborgere forhaanede og mishandlede Eder, da talte mit Hjerte og mit Ord for Eder ¹⁾. Jeg er bleven lønnet derfor med mange retsindige Huusmænds og Indsidderses Kjærlighed og har modtaget hædrende Vidnesbyrd derom i tilsendte Adresser. Paa Eder har især Byrden og Faren, som er forenet med Landets Forsvar, hidtil hvilet. Da nu Farens Dage kom, afsondrede da jeg og mine Sønner os fra Eder og fra Eders Sønner og Brødre ²⁾? Eller stillede ikke Mine sig ved Eders Side, saasnart Kampraabet lød? Har ikke mine Sønners Blod blandet sig med Eders Sønners og Brødres paa Valpladsen i de Meniges Rækker?«

Vort Slutningsønske være for Danmark: Herren bevare det!«

I et Tilbageblik paa Valgkampen i »Almuevennen« (20/10 48) hedder det: »Fædrelandet« siger, at vi har frem-

¹⁾ Bl. a. i Roskilde Stændersal 1844 (jfr. foran).

²⁾ Provst Plesners Sønner Christian og Matthæus deltog som frivillige i Feltoget 1848.

stillet Plesner som en haardhjertet Plager af Huusmænd; men dette er en aabenbar Usandhed. En Mand fra Langeland har anført i vort No. 66 tre Fakta eller virkelige Kjendsgjerninger om Provst Plesners Forhold til sine Huusmænd (se foran), og han har ikke uddraget nogetsomhelst Resultat af disse Kjendsgjerninger, men blot anført disse som Eksempler paa Provstens folkelige Sind.

Ved Afstemningen valgtes J. A. Hansen med 570 Stemmer mod 261, mest Borgere fra Rudkøbing. Landbefolkningen paa Langeland, ogsaa indenfor Humble Sogn, svigtede Provsten, selv den talrige Skare af Smaafolk, hvis Sag han saa varmt havde talt. Fra nu af tog Plesner, der var naaet 66 Aars Alderen, ikke mere aktiv Del i Politik.

9. RUNDSKRIVELSE TIL PROVSTIETS PRÆSTER D. 9. JAN. 1849.

Omtrent 3 Maaneder efter Valgdagen rettede Provst Plesner følgende Henvendelse til Præsterne paa Langeland:

Humble, d. 9. Januar 1849.

Dhrr. Geistlige paa Langeland.

Naar jeg til det første Circulære, som iaar udgaaer til mine ærede Hrr. Brødre fra mig af, føier mit hjertelige Ønske for dem alle og for Hver især om Held og Velsignelse i Deres Kald og i Deres huslige Liv, da kan jeg med Sandhed sige, at det er »med Haab mod Haab«. Præstens Gjerning er bleven vanskeligere og i enhver god og ædel Betydning — som det synes — mindre lovende end den før syntes at være, eller endog var, og hans egen, udvortes Stilling er ogsaa fra mange Sider truet. Dog vover jeg med Haab baade at nære og frembære for Gud mit gode Ønske for vor Stand i Almindelighed og for mine kjære Brødre, som jeg her henvender mig til, i Særdeleshed.

Den Haand, som saa ofte har lagt Modgiften ved Giftens

Side, har vist ogsaa i de, maaske haardere og haardere Prøvelser, som ere beredte vort Folk og Land, og os især, nedlagt den gode Spire til et skjønt, christeligt Liv, og hvo skulde opdage og pleie den til Udvikling og Fremvæxt fremfor Aandens og Sandhedens Tjenere?

Oftere, naar Mismod griber mig i Tidens dunkle Skygger, har denne Tanke: det er dig og dine Brødre, som især skulle være stærke, — kaldet mit Blik tilbage fra de mørke Udsigter og vendt det mod Troens og Haabets Egne, og saaledes er det og i dette Øieblik, da jeg, ikke uden vemodig Følelse, men dog i Tro og med Haab, ønsker alle mine kjære og agtede Brødre et af Gud velsignet Aar. Og en Bøn fører jeg til dette Ønske, at Venskab og Kjærlighed maa tilligemed gjensidig Bistand til vort hellige Kalds Opfyldelse bevares iblandt os. Til denne Bøn knytter jeg i mit Hjerte som i mit Ord Tak for ethvert modtaget Vidnesbyrd om broderligt Sind, som jeg har modtaget af Dem i de svundne Dage. Mine ældre Dages Bestræbelser skal være fremdeles at findes værdig til det Samme.

Med broderlig Agtelse og Hengivenhed.

Plesner.

Allerede efter en Maanedes Forløb kom Provstens Henvendelse tilbage til Humble Præstegaard, forsynet med Præsternes Paategnelser, som følger:

Naar jeg, efterat have modtaget min Andeel af denne i Kjærlighed udsendte Nytaarshilsen, lader den gaa videre, ledsager jeg den med de hjerteligste Ønsker for Udsenderen og Alt, hvad der er Livets Glæde og Formaal i Huus og Embede. Jeg knytter hertil den ukunstlede Erkjendelse af, at ogsaa jeg, som visseligen Enhver af mine Herrer Brødre, finder Tilfredsstillelse i, at vi endnu have vor hæderlige, broderlig sindede Provst iblandt os. — C. Steen.

Samme glade Erkjendelse og hiertelige Ønsker istemmer ogsaa: Wind.

Af ganske Hjerte takker ogsaa jeg vor kjære og værdige Provst for hans gode Ønsker over Os og vor Gjærning. Gud høre dem og lade dem opfyldes, ligesaa vel som vore hjertelige Ønsker for vor høitagede Provst og Alt, hvad der er ham kjært og dyrebart. — C. Graae.

Med lignende Erkjendelse og Bøn afsendes dette fra:

E. Graae.

Med samme Erkjendelse og samme Bøn afsendes dette fra:

F. Wilhjelm.

Rom. 8, 28. Med sand Høiagtelse og gammelt Venskab, med Taksigelse og kjærligst Hilsen remitteres denne Skrivelse til Hr. Provst Plesner fra: Longelse Præstegaard den 25. Jan. 1849.

Østrup.

Med uskrømtet Tak for foran yttrede hjertelige Ønsker fra: Maglebye Pgd., d. 1ste Febr. 1849.

Ortmann.

[C. Steen, Spr. Rudkøbing 1846—??

C. J. Vind, Spr. Simmerbølle 1821—56.

C. Graae, Spr. Tranekær 1831—75. Provst 1851.

E. Graae.

F. Wilhjelm, Spr. Snøde-Stoense 1842—83.

V. Østrup, Spr. Longelse-Fuglsbølle 1821—50.

J. C. Ortmann, Spr. Magleby 1816—59].

Den hjertelige Tone, som præger den nu omtrent 90 Aar gamle Embedsskrivelse, aflægger et smukt Vidnesbyrd om et godt og broderligt Forhold indenfor den langelandske Præstestand omkring Midten af det 19. Aarhundrede.

10. VÆKKELSEN PAA RISTINGE.

Efter Valgnederlaget den graa Efteraarsdag (⁵/₁₀ 48) trak Provst Plesner sig fuldstændig tilbage fra det politiske Liv, og hans »ældre Dages Bestræbelser« var fra nu af udelukkende rettede imod at gøre Fyldest i hans Gærning i Kirke,

Menighed og Hjem. Febr. 1851 trak han sig tilbage fra Provstgerningen og efterfulgtes af Chr. Graae, Tranekjær, som Provst for Langeland. Alderen begyndte at gøre sig gældende, og det store Sogn gjorde det ønskeligt for ham at søge Hjælp til hans Gerning.

Plesners første Medhjælper blev hans Søn, cand. theol. Johan Frederik Plesner, indenfor Familiens Kreds kaldet Frits, f. 19/6 1815 i Longelse Præstegaard. Den velbegavede unge Plesner studerede Teologi, vel nok som saamange Præstesønner i de Tider uden egentlig Lyst og Kald. 26 Aar gammel gik han op til teologisk Embedseksamen (8. Juli 1841); men Udfaldet (*høud*) svarede hverken til hans eller til Faderens Ønske, og 1½ Aar efter (7/11 42) prøvede han Lykken paany, og denne Gang med et mere tilfredsstillende Resultat (*1). Man sagde, at hans Flid ikke stod Maal med hans gode Evner, og at han havde ført et temmelig lystigt Studenterliv. I Aarene 1850—52 var han personel Kapellan i Bødstrup paa Langeland og derefter et Aarstid i Avnslev (Skalkenborg Præstegaard) paa Fyen. Fra 1854 overtog han Stillingen som Hjælpepræst for sin gamle Fader i Humble.

Den unge Præst var imidlertid kommen ind i en stærk aandelig Krise med haarde Anfægtelser, der førte ham lige til Randen af Sindssyge. Under disse Forhold blev det ham til megen aandelig Hjælp, at han paa Fyen kom i Forbindelse med en grundtvigsk Kreds. Efter at han var bleven Hjælpepræst hos sin Fader, kom han derfor ogsaa straks ind i en grundtvigsk Vennekreds, der havde dannet sig paa den i Forhold til det øvrige Sogn noget afsides liggende By Ristinge af Humble Sogn.

Vækkelsen paa Ristinge stod i Forbindelse med den før omtalte »Opvækkelse« i Trediverne og Fyrrerne med Simmerbølle Sogn som Udgangspunkt. De »Opvakte« i Rifbjerg, Simmerbølle Sogn, deriblandt Jørgen Jørgensen havde Slægt paa Ristinge og kom jævnlig dertil som Talere. Der dannede sig en Kreds omkring Gaardmandsenken Ane Drost,

i hvis velstillede Hjem der samlede sig et Vennesamfund. Dette blev efterhaanden mere og mere præget af den grundtvigske Bevægelse og stod i skriftlig og personlig Forbindelse med nogle yngre, grundtvigske Præster paa Fyen og Sjælland, og flere af disse kom jævnlig i Besøg paa Ristinge som Talere.

En ejendommelig Skikkelse indenfor Kredsen var Krøblingen Hans Pedersen (f. 1826, død 1872). I April 1826 indfandt sig i Humble Præstegaard en dybt fortvivlet Fader for at melde et Barns Fødsel til Kirkebogen. Barnet var født, hed det, uden Underkrop og af saa godt som ubestemmeligt Køn. Plesner skrev paa Latin i Kirkebogen: »*Dubii cum (ut?) videtur generis foetus. Accercitus medicus Gebhard masculini declaravit*« (∴:Fostret, som det synes, at tvivlsomt Køn. Lægen, Dr. Gebhard, blev hentet og erklærede det for Mandkøn). Manden fortalte, at Doktoren foreslog, at der skulde søges om Tilladelse til at tage Barnet af Dage. Dette satte Plesner sig bestemt imod, og han forestillede Faderen, at ingen kunde vide, hvad der var Guds Plan med dette Barn, som maaske kunde blive til mere Velsignelse end de raske og velskabte Sødskende.

Hans Pedersen, som Barnet blev kaldet i Daaben, tilbragte hele sit Liv halvt staaende, halvt liggende, i en særlig indrettet Stol. Han levede og blev 48 Aar gl. († ¹⁴/₅ 1872) uden nogensinde at have været udenfor sin Fødeby. Han var lærenem og havde Lyst til at læse og skrive, og uden forøvrigt at være i Besiddelse af nogen Oprindelighed, havde han let ved at tilegne sig og gengive, hvad han læste. Da han voksede til, kom han med i den vakte Kreds, hørte stadig de tilkaldte Talere og blev en ivrig Læser af grundtvigske Skrifter, især »Dansk Kirketidende«.

Efterhaanden kom han ind i en udstrakt og livlig Brevveksling med grundtvigske Præster paa Sjælland og Fyen.

Hans Pedersen efterlod sig ved sin Død 3 Bind haandskrevne Dagbøger, hvori han fra 1854—72 har gjort alle-

haande Optegnelser: om Vind og Vejr, om Begivenheder, mest Dødsfald, i Sognet, Afskrifter af Prædikener og Salmer; af størst Værdi er dog en Række Udkast til Breve, han Tid efter anden afsendte til sine Trosfæller, mest grundtvigske Præster.

Da Kapellanen Frits Plesner omsider efter en 13-aarig Kandidattid var bleven kaldet til Sognepræst for det lille vestjydske Sogn Vedersø nordvest for Ringkøbing ($\frac{3}{1}$ 56) og kort efter ($\frac{3}{4}$ 56) havde holdt Bryllup med sin Forlovede, Lucie Marie Hastrup, Datter af Godsejer Julianus Hastrup til Hjortholm, skrev Hans Pedersen til den unge Sognepræst en Række Breve, der giver et godt Indblik saavel i dennes som i Hans Pedersens aandelige Stade i disse Aar. Heraf skal anføres et Brudstykke af et Brev af $\frac{16}{12}$ 1858. Gengivelsen følger Originalen, dog med en Del Rettelser i Retskrivningen:

Kære Plesner! — Jeg kan ikke unnlade selv at tilskrive Dem et Par Ord, da jeg bestandig mindes Dem med Kjærlighed; thi De har saa mange Gange glædet mit Hjerte med Deres Nærværelse. De kjender jo nok mit Liv og veed, at jeg stedse maa føre det under Korset og bestandig eensformigt, hvorved Sjælen tidt bliver saa sløv og fattig, saa det er en stor Vederkvægelse og Livs[for]friskning for mig, naar ligesindede Troesvenner samles hos os til Guds Ære og hans Ord Betragtning . . . Jeg har lært at kjende, at hans haarde Tugtelse er kun idel Kjærlighed. Og hvilken en Glæde Herren har skjænket mig i mit Hjerte i Visheden om vor Daabs-pagt som eneste Troesgrund til Salighed, kan jeg aldrig ud-sige. O, ved Vorherres Naades Lys lever jeg saa salig og glad deri, og ingen Kjætter har endnu formaaet at rokke mig i min Vished derom. Visselig! ingen anden Vei gaar til Salighed end som gjennem Forsagelse og Tro, saaledes som vi ved Daaben bekjende. Den korsfæstede og igjenopstandne Herre og Frelser har været mit Liv i de mørke Tider . . . Ja, kjære Plesner, De har tilvisse erfaret, hvor god og venlig Herren

er. Troe ham kun vel, om han ogsaa skjuler sig for Dem, det varer dog kun en liden Stund, han elsker Dem, han vil ingelunde slippe Dem.

Fra Jørgen Jørgensen og J. Dyrholm¹⁾ skal jeg hilse Dem. De har for kort Tid siden været her. Jeg maae afbryde. Vær med Kone hjertelig hilset fra Deres svage Ven og Medchristen. — H. Pedersen. —

Hvorledes stillede den gamle Provst sig til de vaktens Kreds paa Ristinge? Han blev ikke selv Grundtvigs Discipel, dertil var han en altfor selvstændig Natur og gennem Udvikling og Livsførelse dybt rodfæstet i den gamle lutherske Fromhed. I Modsætning til Svigersønnen, Pastor J. Wegener til Halster, der stillede sig ret afvisende overfor Svogerens »velsignede Trosfæller«, stod gamle Plesner, saavidt det kan skønnes, stedse venligt forstaaende overfor Vennekredsen paa Ristinge, der paa sin Side saa op til Plesner, hvis aandelige Overlegenhed som Præst og Sjælesørger de alle maatte bøje sig for.

Af Hans Pedersens Breve til Fr. Plesner i Vedersø skal endnu meddeles Slutningen af Brev af ^{24/1} 1859, skrevet i Anledning af Provstinde Plesners Død (^{17/1} 1859):

... Deres kjære Moder er ikke mere synlig tilstede her paa Jorden. Sjælen er kommet til sit Sted i de Dødes Rige, og Legemet til sit i Jordens Skjød. Men vi vil haabe, at hun, som her var saa redbon i at afhjælpe den Trængendes Trang og vederqvæge den Lidendes Nød, maa finde Vederqvægelssens Fryd i Opstandelsens Glæde ...

Angaaende Deres Moders Begravelse har jeg ikke saa stort at sige, da De vel Alt har modtaget Efterretning derom. Det var en alvorlig, skjøn Dag for Mange, [som var Vidne til] det høitidelige, hjertegribende Ligtog. Den store Humanitet og Agtelse, der blev beviist saavel den simpleste Bonde som

¹⁾ J. Dyrholm, Hmd. og Missionær, Forlev, Redaktør af Den indre Missions Tid i 60'erne. Udtraadt af I. Miss. 1866.

Adelsmanden ¹⁾ i Deres Faders Hjem vil staa levende i Manges Erindring.

Olesen ²⁾ holdt Tale i Hjemmet. Pastor Schurmann ³⁾ og Provst Graae ⁴⁾ i Kirken; men alle 3 Talere havde især sin Hovedgrund deri: »At en Qvindes Prydelse bestaar i en sagtmodig og stille Aands uforkrænkelige Væsen, hvilket er meget kosteligt for Gud«, idet at nu Enhver især af dem vidste at anvende det paa den Afdøde, og det, som Johan (Drost) siger: ikke i stor Roes og Smiger, men kun, hvad der var Sandhed . . .

At det var et haardt Stød for Deres gamle Fader og Sødskende, det er noget, som vi veed; men Gud i Naade være med dem og ret aabne deres Øine for den faste Ankergrund, saa vil de ogsaa finde den rette Trøst og Fred i al Livets Kamp og Nød. Hør det, vor Fader i Himmelen!

•

I Præstegaardens Storstue, hvor Fru Plesner laa paa Ligbaare, var Jfr. Anne Christine Brandt en Sommerdag (8. Juni 1811) for o. 48 Aar siden bleven viet til den unge Sognepræst for Simmerbølle. Hvilke Tanker fyldte vel nu den gamle Provst, som til Afsked bøjede sig over hende, der havde været hans Livs Lykke? Svaret kan bedst gives med Davids Slm. 103, 15—17, her i den gamle danske Bibels Oversættelse: »Anlangendes et Menneske, hans Dage ere som Græs, som et Blomster paa Marken, saa skal han blomstre. Naar Veiret farer over det, da er det ikke mere, og dets Sted kjender det ikke mere. Men Herrens Miskundhed er fra Evighed til Evighed«.

¹⁾ Grev Carl Ahlefeldt Laurvig af Vestergaard, gift m. Frk. L. Madsen, der havde haft sit Hjem i Humble Pgd.

²⁾ P. Chr. Olesen, pers. Kap. Humble ⁸/₁ 1857.

³⁾ J. C. Schurmann, Spr. Skaarup 1851. Professor 1859.

⁴⁾ Chr. Graae, Tranekjær.

11. REJSEBREVE 1855—59.

Fra 1855—60 foreligger en Del Breve, mest saadanne, som Provst Plesner skrev til sit Hjem, naar han var paa Rejse. Han henvender sig til Hustruen og efter hendes Død til Døtrene. Ifølge Embedsbogen (10/ø 55) ansøger han Biskoppen ¹⁾ om Rejsetilladelse paa 10—14 Dage til København, hvor han ønsker at raadspørge en Læge og at besøge nogle vigtige Forretninger. Rejsen lægges over Lolland, hvor han besøger sin Datter i Halsted Præstegaard. Herfra gaar Rejsen videre sammen med »lille Hanna« ²⁾, der er syg og skal ind til en Specialist i København.

Hôtel d'Angleterre 1. Okt. 1855.

Kjære Kone! — Medens Christian og Augusta gjøre Besøg hos Fengers ³⁾ og Matthæus underholder lille Hanna i det andet Værelse, skal du betænkes med et Par Linier fra mig . . . Det morer mig slet ikke at være i Kjøbenhavn, og jeg frygter for, at Drengene, især Matthæus, spille for megen Tid for vor Skyld. Augusta har meer end nok at besøge, og Hanna skal ligge paa Sophaen, hvori hun skikker sig meget godt. Vi have nu et Stadsværelse til at modtage vore Venner i; men det er pebret, lige som Andet. Jeg tog dette Værelse meest for lille Hannas Skyld, at hun skulde sidde i Vinduet og see den deilige Plads, de mange Hundrede af pyntede og ikke pyntede Mennesker, som mylre, samt Mængden af alle Slags Vogne m. m., og nu maa hun ligge paa Sophaen. Idag bar vi hende dog hen til Vinduet forat see Vagtparaden og 2 à 3000 M.sker. Hun udbrod og strax: hvilken Masse, men fandt sig godt i, at Gusta strax lagde hende bort . . . Jeg var i Byen en lille Tour igaar og skal ogsaa idag kjøre en Tour, men mangler de Graac. Enhver Kjoretour koster Penge, og dem gaar der nok til af alligevel . . . Conferentsraad Wege-

¹⁾ Chr. Th. Engelstoft, f. 1805. Professor extraord. 1834, Dr. theol. 1836, Biskop f. Fyens Stift 1852, Kultusminister 1863. † 1889.

²⁾ Johanne Christine Eleonora Wegener, f. 1847.

³⁾ C. E. Fenger, Professor, Direktør for Landbohøjskolen.

ner ¹⁾ var heroppe nyligen forat formane os til ikke at reise, før mit og Hannas Helbred tillader det. Det er et godt, velment og deltagende Raad; men 3 Personer ligge ikke paa et af de første Hoteller um nichts und wieder nichts. F.[enger] har rigtignok været saa god at besøge mig og sige, at jeg kunde faae saamange Penge, jeg vil. Ogsaa det er godt nok; men der kommer en Betalingstermin, ifald jeg tager mange; thi det jeg har at trække paa er nok ikke saa meget... Du kan troe, her har været en Del Postyr om Grevinde Danners Ophøielse ²⁾... P.S. Inden jeg forsegle, skal jeg dog fortælle Dig, at jeg nyligen bar Hanna hen til Vinduet, hvor hun sidder hver Dag, medens Hovedvagten trækker op og Musikken spiller. Her var ingen anden hjemme, og lille Hanna var meget glad over, at jeg dristede mig til at slæbe paa hende. Sig Marie ³⁾ hjertelig Tak for hendes Brev... Pl.

Efter en Visitats i Humble Kirke skriver Biskop Engeltoft i »Embedsbogen« (S. 79):

Den 23. Juli 1856 visiterede jeg i Humble Kirke, hvor en talrig Forsamling af Gamle og Unge var tilstede. De Unge svarede med Kundskab og Forstand, og Alt vidnede om den Troskab og Nidkjærhed, hvormed den høitfortjente Sognepræst har virket i den lange Arbejdsdag, som Herren har skjænket ham. Gud berede ham Aftenens Glæde uden dens Sorger. Engelstoft.

Kirkebesøget var fremdeles meget stort, og der maatte sættes Kirkestole i det rummelige Kor helt op til Alteret, ligesom ogsaa det søndre Kapel under Taarnet maatte forsynes med Stole. Ligesom i sin Tid Biskop N. Faber, der visiterede

¹⁾ C. F. Wegener, f. Gudbjerg Pgd. 1802. Geheimearkivar. Broder til Plesners Svigersøn, Præsten i Halsted.

²⁾ Ved Patent af $\frac{1}{1}$ 55 var der bleven tillagt Grevinde Danner Rang og Vaaben som Lensgrevinde.

³⁾ Plesners ældste Datter, død Vedersø Pgd. 1892.

22/9 1835, har Biskop Engelstoft lagt Mærke, at mange Unge var mødt i Kirken. Kirkesangen — uden Orgelledsagelse — omtales i en Række Aar som særdeles god og kraftig.

Efterat Frits Plesner i Begyndelsen af 1856 var bleven kaldet til Sognepræst for Vedersø, stod Provst Plesner et helt Aar uden nogen Hjælpepræst. Endelig fik han en saadan, idet cand. theol. P. C. Olesen under 8/1 1857 blev kaldet til Kapellan *pro persona* hos Sognepræsten i Humble. P. C. Olesen blev ordineret i Odense d. 3/4 s. A. og modtog under samme Dato Collats fra Biskoppen. Pastor Olesens aandelige Stade i Tidens religiøse Brydninger var mere i Overensstemmelse med Provst Plesners end Sønnens, og han synes ikke at være traadt i nogen nærmere Forbindelse med Kredsen paa Ristinge. Han stod fra først til sidst i et venligt Forhold til den gamle Provst, som aldrig undlader i sine Breve til Hjemmet at sende ham en venlig Hilsen. Pastor Olesen, der var en Bondesøn fra Jylland, blev i Aaret 1865 kaldet til Sognepræst for Brande og døde her allerede 1875, 50 Aar. gl.

Sidst i Juni 1857 begav Provst Plesner sig ud paa en Rejse til Fyen. Rejsen foregik i eget Køretøj med Anders Kudsk paa Bukken. Formaalet for Rejsen var Deltagelse i Fyens Stifts Landemode (1. Juli 1857), hvis Forhandlinger særlig skulde dreje sig om Oprettelse af Menighedsraad.

Tanken om Menighedsraad var stærkt fremme i 50erne. En Kommission 1853 førte ikke til noget Resultat; men da Kultusminister Hall i Cirkulære af 24. Sept. 1856 opfordrede Danmarks Gejstlighed til at søge Menighedsraad oprettede ad Frivillighedens Vej, blev Følgen, at der Aaret efter paa forskellige Steder oprettedes 280 Menighedsraad; men ogsaa disse faa sygnede hen, nærmest af Mangel paa Arbejdsstof.

Den 16. Febr. 1857 afholdtes i Rudkøbing et Præstemøde til Forhandling om Forslaget om Menighedsraad. Man kom ikke her til nogen Overenskomst om en fælles Fremgangsmaade; men det blev dog af alle vedtaget at søge saadanne Raad forberedte inden Udgangen af Marts Maaned samt at

indsende Beretning om det passerede gennem Provsten til Biskoppen, og under 7. April indsendte Plesner sin Beretning »angaaende det Lidet, her endnu er gjort m. H. t. Oprettelse af Menighedsraad«¹⁾.

Om denne Rejse skriver Provst Plesner straks til Hjemmet.

Odense 3. Juli 1857.

Gode Kone og Alle mine kjære Døtre i Humble Præstegaard! — Saa rask, som jeg kunde vente at være, skriver jeg Eder til herfra. Reisen gik godt, kun at jeg maatte tilbringe over 3 Timer paa Overfarten til Taasinge og derfor ikke kom længere Tirsdag Aften end til Ringe, hvor jeg havde det meget godt og gik, o: kjørte, til Odense i Morgenstunden og var her i rette Tid. Der var faldet deilig Regn paa Taasinge og omkring Svendborg, og baade Korn og Græs smilede og loe af Glæde over Vederkvælgelsen, som Gud havde givet; men Regnen havde ikke naaet 1 Mil fra Svendborg, saa støvede Veiene som hos os paa Langeland. Dog stod Alt paa de fleste Steder bedre end hos os, da man fik en god Regn den 11te Juni.

Ved Landemodefórhandlerne gik Alt efter Bispens²⁾ Villie, og der blev vist en exemplarisk Underdanighed. Jeg hører ikke til de Tamme og sagde imod, men uden Virkning. Efter min Mening har Landemodet skadet Geistlighedens Sag og vil vække Uvillie mod Geistligheden, maaskee ogsaa imod det kirkelige i det Hele.

At jeg traf mange Venner og Bekjendte her, er naturligt; fra Langeland var der Drejer³⁾, Graae⁴⁾, Wilhjelm⁵⁾. Vil Du hilse Olesen.

¹⁾ Efter Humble »Embedsbog«.

²⁾ Chr. Th. Engelstoft, Biskop 1851—89.

³⁾ H. J. Drejer, Spr. Tryggelev-Fodslette 1832—61.

⁴⁾ Chr. Graae, Spr. Tranekær 1831—75. Provst 1851.

⁵⁾ Fr. Wilhjelm, Spr. Snøde-Stoensø 1842—83.

Hvordan jeg agter at ture om, og hvad Dag jeg kommer hjem, kan jeg endnu ikke melde; dog er det afgjort, at jeg vil herfra idag og til Bogense eller Pilegaard (se nedenfor), ogsaa til Skaarup agter jeg mig. Baade Anders og hans Heste er i god Stand og kunne godt gjøre Reisen omkring i Fyen. Kornet falder i disse Dage. Jeg har været inde i et Par Boutiker, men ikke seet noget smukt og dog klattet adskillige Penge bort. Nu skal jeg hen til Bispens. Lever vel, Allesammen og hilser mine rare Smaafolk ¹⁾. — Eders Plesner.

De her omtalte Landemodefórhandlinger drejede sig om Kirkeforfatningen (jfr. Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark Nr. 28—29, S. 185). Biskoppen indledede og foreslog under Punkt 1 Oprettelse af Menighedsraad. Sognepræst Fr. Chr. Bloch, Ringe (1857—74) mente, at intet skulde gøres fra Landemodets Side, medens Provst Plesner troede, at netop herfra noget kunde og maatte gøres, baade for de kirkeligsindedes og andres Skyld. Bladene havde henvist til Landemoderne for at høre, om Gejstligheden nærede hierarkiske Principer og vilde regere alene eller have Lægfolk med. De kirkelige Forhold maatte læmpe sig noget efter de borgerlige, ligesom Sjæl og Legeme staar i Vekselforhold til hinanden. Han ønskede, at man vilde se hen til Folkets Stemme og ikke, at Gejstligheden alene skulde raade og Lægfolk blot have Adgang til at høre Forhandlingerne. Forøvrigt havde han ikke selv noget Forslag at fremlægge, da han først var bleven opfordret til denne Udtalelse ved Blochs Ord (jfr. Beretning om de udvidede Forhandlinger ved *Fyens Stifts Landemode* den 1. Juli 1857).

Paa Køreturen hjemad gjorde Provsten en Afstikker, først til Pilegaard, Vester Aaby Sogn ved Faaborg, som ejedes af Enkefru Lemming, og derfra til Skaarup for at aflægge Se-

¹⁾ Børnebørnene fra Halsted, der regelmæssig til Plesners Død kom til Humble Præstegaard hver Sommer.

minarieforstander, Pastor Schurmann et Besøg. Om denne Tur i den skønneste Sommertid gennem Fyens smukkeste Landskaber skriver han, dat. Pilegaard 5. Juli 1857:

Til alle mine Kjære i Humble! — Mellem Odense og Faaborg var der slette Egne og slet Korn paa flere Steder; men det vilde have moret Eder, ligesom mig, at se de »lyngklædte Alper«, som man passerer. Disse gjennemskaarne, mangfoldig formede Lyngbakker er ganske interessante at see, som Afvexling mellem frugtbare Egne.

Jeg vil dog haabe, at I ikke ere saa ugudelige, at Vorherre skulde have nægtet Eder Part i den Regn, der saa overflødig og glædelig er falden her i disse Dage. For os at tykkes er Regnen [kommen] ligefra Langeland herover, og derfor glæder jeg mig til at finde Egnen oplivet og smilende, naar jeg kommer tilbage. Vi trængte meget haardt, og naar Nøden er størst, er jo Hjælpen nærmest.

Anders og Hestene ere vel tilpas, og A. gratulerede sig selv til at have taget sin gamle Kjole med; thi den havde aldrig været gennemblødt, den blev det heller ikke i Løverdags. Hestene vare ikke slet saa heldige.

Jeg har at hilse paa det hjerteligste fra Madam Lemming og Jfr. Krogh; de sidde her ved Siden og passiare og lee til lige med Rikke Vaidtløv og hendes Moder ved Kaffebordet. Jeg drikker min egen Thee . . .

Hils Hr. Olesen og alle Venner, som I see. Jeg sender Eder Alle, Gamle og Unge, Store og Smaa, mine bedste Hilsener og anbefaler mig til alles gunstige Erindring; men fremfor alt beder jeg Gud bevare Eder Alle i god Stand. Nu ad Skaarup til! Spænd for, Anders!

Eders U. A. P.

Allerede en Maanedstid efter Hjemkomsten fra Fyen afgaar en ny Ansøgning fra Provsten til Biskoppen om at maatte foretage en Rejse til forskellige Steder i Danmark og

Hertugdømmerne fra 17. Aug. af i 3 à 4 Uger og at lade Præsteembedet imidlertid besørge af Kapellan Olesen. Rejsen, paa hvilken Provsten var ledsaget af de to Sønner Christian og Matthæus, foregik denne Gang ikke med eget Køretøj, men paa Datidens offentlige, temmelig primitive Befordringsmidler, og den tog baade Tid og Penge. Maalet var Vedersø Præstegaard, og Anledningen var det unge Præstepars førstefødte Søns Daab ¹⁾). Undervejs sluttede Bedsteforældrene paa mødrene Side, Godsejer Jul. Hastrup og Hustru, sig til Selskabet. Nærmere om Rejsen, der gik over Ærø, Als, Flensborg, Husum, Ribe og Ringkøbing, i følgende to Breve til Hjemmet.

Flensborg d. 19—8—1857.

Kjære Kone! — Det blev silde paa Aftenen, inden vi naaede hertil. Klokken var halvti, og det var mørkt hele Tiden vi seilede ind ad den deilige Flensborg Fjord, som jeg saa gjerne vilde have set endnu en Gang. Vi havde en rask Kuling, halv Storm først paa Dagen; men saa fik vi af og til Støvregn, Vinden faldt af, og jeg tilbragte en Tid af Dagen i Kahytten, endskjøndt jeg hellere vilde været paa Dækket; thi vi seilede stedse mellem yndige Kyster, men af hvilke vi ikke havde synderlig Fornøielse, dog i adskillige Mellemlum var det ret smukt. Der var ombord baade god Mad og Drikke, som vi ikke forsmaaede, og saa var der tydsk Pjæt, som behagede os mindre, og i Nærheden af min Plads paa Dækket var der en slesvigsk opløben Tøs paa en 13 Aar, hvis Mund løb som en Peberkværn mange Timer irad. Jeg kunde have undt hende et godt Begplaster paa hendes store Mund...

Vi have her et større og to mindre, ret kjønne Værelser, med ypperlige Senge og pene Møbler, men med een Feil: de ere to Etager iveiret, dog ere Trapperne magelige. Christian og Matthæus ere nu inde i Byen, som de ikke have besøgt

¹⁾ Johannes Ulrik Plesner, f. ¹²/₆ 57.

siden Krigen. Christian husker godt en Nat, som han har tilbragt her under Vaaben og faaet sig en tryk Søvn paa Steenbroen. Naar de kommer hjem til Hotellet, klæder jeg mig om og gaaer til Fr. Graae ¹⁾).

Fontainen her nedenfor paa Torvet sender 4 klare Vandstraaler ud til vor Tjeneste, og den store Kirke kneiser paa den anden Side Torvet. Iøvrigt har jeg ikke observeret Noget. Dog jo: Flensborgs gl. Vaaben staar paa Søilen i Vandbasinet, og de flensborgske Gade- og Skoledrenge ere meget vel øvede i at drikke Vand af Straalen, som de holde Munden ovenover og saaledes drikke ret gemytlig uden at overstænkes.

20de [Aug.]... Igaar Eft. kjørte vi til Hyrup, hvor vi fandt Nissen og Kathrine ¹⁾ i god Stand og ganske forundrede over at see mig... Deres ældste Datter Agathe, der — som Du husker — ikke just saae godt ud som lidet Barn, er nu en nydelig Pige paa 17 (?) Aar, munter og snaksom. Nissens boe smukt i en kjøn Egn, staae i bedste Forstaaelse med Sognefolkene; kun maatte Indtægterne gjerne være noget større. Fire vakre Børn. Høsten er her snart forbi, Byg og Havre synes mig var godt. Nissen siger Nej, Kathrine siger, at hendes 7 Køer have iaar malket ypperligt. Ifjor havde hun 94 æ Smør pr. Ko, men Mølleren havde meget mere.

Gud give, at baade Smaa og Store maa have det godt derhjemme. Hils Olesen! Om nogle Dage kunne I maaske skrive mig til under Adresse: Ribe, *poste restante franco*.

Gud være med Eder Alle! — Eders Plesner.

¹⁾ G. Fr. A. Graae, f. 1810, Søn af Christen Graae og Birthe Lorenzen f. Brandt. Præst for den frie danske Menighed (Helligaandskirken) i Flensborg 1851, afsat af Tyskerne 1864. Spr. Idestrup 1867, entl. 1884.

²⁾ J. H. Nissen, g. m. Cathrine f. Døllner. Huslærer Humble Pgd. 1844, Spr. Hyrup, Flensborg Provsti, 1851. Afsat af Tyskerne 1864. Spr. Føns-Ørslev 1864—82.

Fra Rejsen til Vedersø Præstegaard over Flensborg — Slesvig — Hamborg — Frederiksstad — Husum — Ribe — Ringkøbing.

Husum, den 27—8—1857.

Kjære Kone og Børn! — Hen paa Dagen skal vi, som vel er, bort fra dette Hundehul, det man har givet os, og vi har været dumme nok til at modtage 1 — siger og skriver et [beskiddt] Værelse med 3 taalelig gode Senge, og hvor Slesvigholsteneriet har et behageligt Hjem. Om jeg var yngre og reiste oftere, aldrig skulde jeg tage herind. I Frederiksstad havde vi det meget bedre, og denne lille By har efterladt sig et ret venligt Indtryk hos os. Her vare vi ikke heller blevne, dersom jeg var bleven min første Reiseplan tro, der gik ud paa at gennemreise de rige Marsklunde. Men iaar har Hede og Tørke saaledes skadet Marskegnene, at de deiligste Græsgange see ud som afsviede og have kun tarvelig Føde og intet Vand for de mægtige Dyr, som skulde fedes der.

Efterat have seet de Eiderstedtske Marsker, forlanger jeg ikke at see mere [af] det Slags og gaaer derfor med Dampskibet »Hammer« herfra til Høier, og vi faaer paa denne Tour at see de nordstrandske Øer og Føhr og Sylt paa den ene Side, Marsklandene paa den anden. Fra Høier gaaer vi landværts til Vedersø og have ikke mere med Dampen at gjøre, naar vi have forladt »Hammer«.

I Slesvig saae vi den berømte Madam Esselbach eller »Frau Doris«¹⁾, og hvad bedre er: den herlige Domkirke, hvis fortræffelige Orgel vi ogsaa hørte . . .

Fra Frederiksstad har jeg, som sagt, venlig Erindring tilbage; dens gammeldags hollandske Huse, de grønne Pladser med Træer, de rummelige Gader med fortræffelig murede Fortouge, nogle yndige Smaapletter ved Trene og Eider, be-

¹⁾ Ejerinde af Hotel »Stadt Hamburg«, Dorothea El. Cath. Joh. Esselbach († 1869), omtales med Hengivenhed af alle danske Gæster. Hendes Grav paa St. Mikkels Kirkegaard vedligeholdes af den danske Stat.

hage, idetmindste for en kort Tid, uagtet de i Tiden maaskee vare kjedsomme nok . . .

^{28/8} Høier: Dampskibet »Hammer« var vel forsynet med Passagerer, derimod ikke med Beqvemmeligheder og Forfriskninger. Imidlertid vare vi, navnlig Christian og Matthæus, nøisomme og stak paa Vahrene, som de vare at faae . . .

Det er noget ganske Egent for den, som kun har seilet i Østersøen og Kattegattet, at komme ud paa Vesterhavet. Rigtignok seile vi kun indenfor Øerne og have altsaa ikke noget fuldstændigt Begreb om det egentlige Vesterhav; men allerede at befare dette beskærmede Vesterhav var for os en sand Nydelse. Der laae inddigede Øer med mange Huse og Steder paa, og der laae Halliger med fra eet til flere Huse paa smaa Polder med Græsgange, som ere ubeskyttede mod Havets Voldsomhed; ingen Busk, [end] mindre noget Træ, oplivede Nøgenheden, og saa bart og ensomt som der er, maa Opholdet synes afskrækkende . . . Forbi Nordstrand og Pelworm, hvor vi standsede lidt forat landsætte 2 Passagerer, samt nogle Halliger, kom vi til Wyk, hvor Lieutnant Hammer¹⁾ kom ombord til os og fortalte os, hvorledes alt stod til. Han var i bedste Velgaaende og havde tilfældigvis været i Hamborg de samme Dage som vi. Vi saae dog ikke hinanden. Han bad hilse i Humble og paa Hjortholm.

Fra Wyk til Sylt, hvor vi afsatte en Deel Passagerer. Vi »ryddede Kneipen« og blev ene Reisende . . . Jeg sov i Damekahytten, hvor man af Madradser havde lavet mig et meget godt Leie paa Gulvet, hvor jeg sov trygt indtil 3, og da jeg vaagnede og orienterede mig, fandt jeg det hel underligt, at jeg laae saa stille, som i mit Sovekammer i Humble, endskjøndt vi havde ankret op i Vesterhavet; men Ebben var indtraadt og Skibet stod dybt i Mudder, saa støt som et Hus

¹⁾ O. C. Hammer, Kaptajnløjtnant. Ved Krigens Udbrud 1864 Fyrinspektør paa Vestkysten. Gift 1851 med Henriette J. Hastrup, Datter af Godsejer J. Hastrup, Søster til Fru Pastor Plesner, Vedersø.

paa Landjord og blev først hævet op deraf, da Floden kom tilbage, hvorpaa vi dampede til Høier; der er $\frac{1}{4}$ Mil fra Landingsstedet til Byen, og ingen Vogn var at faae, og ligesaa kostbar gjør man sig forat levere Vogn til Ribe; her er nemlig ikke nogen Station, og de Reisende ere ganske overladte i de Høierske Sønderjyders Hænder, som vi sagtens faae at føle. Værten, Peder Poul, har sagt, at ingen Vogn er at faae; ingen vil kjøre, thi alle kjøre Hø ind fra Forlandet og Havre og Boghvede fra Gesten; men han vil dog forbarme sig over os, jeg frygter mod meer end jødisk Betaling, og bie efter Vognen maae vi i 5 Timer; thi før kan hans Vogn ikke komme fra Forlandet.

Værtinden har ligget i Barselseng ovenover os, og Ungen skriger gudsjammerligt. Forresten er Stedet meget godt, og vi have faaet meget godt Smørrebrød, fortræffelig fed Mælk og en god Genever. Pæne Værelser til at opholde os i have vi og, og vi have gjort vort Toilette her paa det bedste. Vi trængte og dertil; thi saameget Snavs erindrer jeg ikke at have havt paa mig, som »Hammer« har kastet paa mig. Det var en god Kuling, vi arbeidede lige mod Vinden, og saa blev der jævnligent kastet Aske og Røg paa os fra Skorstenen. Der var mange pyntede Damer og Herrer ombord; deres Klæder ville nok huske Hammers Røg og Damp . . .

Idag er Luften køligere, Blæsten rask, og jeg haaber, at dette Veir vil have en god Virkning nede ved Elben, hvor der dog nok er mere Sygdom ¹⁾, end man vil være bekendt. Dog, derom er det ikke værd at skrive, da her ikke haves nogen paalidelig Efterretning om Sygdommen; at den var baade i Altona og Hamborg, uagtet der ikke blev talt derom, er jeg temmelig vis paa, da jeg just veed Skibe, hvor flere af Mandskabet vare angrebne dernede. I Glückstadt er den slem; men skjøndt jeg har spurgt flere Officerer om Tilstanden i Glückstadt, har dog ingen paalidelig og nogenlunde fuldstændig Efterretning været at faae.

¹⁾ Kolera i Hamborg 1857.

Om jeg sender dette Brev herfra eller fra Ribe, veed jeg endnu ikke; men Poststemplet vil fortælle det. Vi Reisende glide kun langsomt frem mod Vedersø, — men fremad gaar det dog; med Undtagelse af mine Tænder er vort Helbred godt. I Ringkjøbing venter vi Brev fra Eder; men dertil have vi nogle og tyve Mil og kunne ikke komme herfra før halvto og kan altsaa ikke naae Ribe før sent paa Aftenen.

Hilsener til Eder alle og til de Smaa. Hils Olesen.

Gud være med Eder alle! — Plesner.

Juni 1858 rejser Provst Plesner til København tillige med Datteren Augusta. 2 Breve af $\frac{5}{8}$ og $\frac{8}{8}$:

Hotel d'Angleterre 5.—6.—58.

Kjære Kone og Døtre i Humble! — Efter den tagne Bestemmelse kom vi iaftes hertil og fandt Værelser paa 1ste Sal ordnede til os. Det morede Augusta at faa det samme Værelse, som hun havde 1855, men pyntet meget pent... Reisen gik i det hele meget godt; Gusta har jo ikke ret vundet Kræfterne tilbage, og jeg bliver tungere og mere uskikket til at reise med hvert Aar...

Augusta slutter Brevet med: Tusinde kjærlige Hilsener til min kjære Moder, til Laura og Marie, og ? og Lise og lille søde Annemie ¹⁾ fra Fader og Eders Gusta.

Hotel d'Angleterre, 8. Juni 1858.

Kjære Stine! — Denne Morgenstund skal dog ikke løbe ganske bort uden at lade Tanken løbe de 47 Aar tilbage, som have ilet og »sneget sig« bort siden den Løverdag Morgen, da vistnok baade Du og jeg opvaagnede med Forventninger, som dels have fundet dels savnet Opfyldelse, saaledes at vi kunne og skulle takke Gud for den Naade, han har bevist os i de mange Aar. Den korte Tid, vi have tilbage at være sammen her, vil han ikke lade uden Vidnesbyrd om sin God-

¹⁾ Wegeners Børn, f. T. i Humble Præstegaard.

hed imod os og Vore, som vi kunne gjøre saa lidet for, endog de trængte til meget. Men ikke heller dem vil Gud glemme.

Malvina ¹⁾ og Hanna sidde nu, haaber jeg, raske og muntre ved Thebordet i Halsted og fortælle Reiseæventyr og det gode Udfald, Reisen har havt, hvortil de desværre maa føie, at de skulle herover igjen til Efteraaret, som er en kostbar og tidsspildende Sag og vistnok ikke behagelig for Wegener. Dog, maatte den vakre Dreng ²⁾ blot faae sin Fod istand, saa glemmes Resten. Vi haabe at see ham og de Andre en Dag med det første, men vide ikke hvilken.

Her have vi nu holdt et stort Palaver, dine 3 Børn og jeg om, hvorledes vi skulle celebrere den 8. Juni. Matthæus har gjort det dyreste, men som Gusta siger, bedste Forslag, at kjøre til Bellevue i Eftm. og der spise til Middag Kl. 5... derpaa kjøre herhjem og slutte Dagen med en Cigar og et Krus Bayersk. Endnu er ingen Beslutning tagen; thi Hyrekudskens hernede er gaaet ud, og vi skulle dog vide hans Taxt, førend vi afgjøre Sagerne. Udfaldet skal jeg fortælle Dig siden hen paa Dagen. — Matthæus's Forslag antaget enstemmigen.

^{9/6}. Kl. 4^{1/2} kjørte vi igaar efter Midd. til Bellevue, spiste til Middag Kl. 5, drak Skaaler, men holdt ingen Taler, skjøndt Vinen var god; thi i Respekt af Dagen blev der intet sparet. Baade Augusta og begge Sønnerne roste det hele Arrangement og forsikrede, at de havde en deilig Dag, men godtkjøbs var den ikke. Matthæus var nylig hernede, — *hernede* siger jeg; thi M. boer 4 Trapper tilveirs. Idag er han Secretair ved Veterinaieexamen og kan først komme til os iaften Kl. 7. Christian pleier at se herop om Formidd. Kl. 9.

Dagen til Afreise er endnu ikke bestemt; thi her spildes saa megen Tid ved at gaae langsomt, som jeg er nødt til, paa de lange Gader, og saa gaaer man endda ofte forgjæves. Saa-

¹⁾ Fru Pastor M. Th. Wegener, f. Plesner.

²⁾ Caspar Fr. Joh. Wegener, f. ^{16/12} 51. Biskop 1907, død 1930.

ledes er det gaaet mig... hos Professor Clausen ¹⁾... Igaar kjørte vi [ikke i Omnibus] men i stadselig Eqvipage; men Æren og Beqvemmelighederne ere saa dyre her i Byen.

Jeg var henne igaar at see paa Linned og Dækketøj, der kan haves utrolig billigt her, omtrent for, hvad vi maa betale i Væverløn...; men jeg har ikke taget Penge nok med til at gjøre saadanne Indkjøb; thi Opholdet er særdeles kostbart, især naar man engang imellem slaer sig en Smule løs.

^{11/6}. Igaar travede jeg svært omkring, og hvad meget trættede mig, var at staae og gaae omkring i Oldtidsmusæet, som nu baade er rigt og har et fortræffeligt Locale ²⁾. Jeg kunde med Fornøielse besøge Musæet oftere, men hverken Tid eller Kræfter tillade det... Mit Helbred er godt, men Benene usikre. Augusta føler ofte Træthed, men bliver dog ufortrøden ved at trave paa Gaderne, saa i et, saa i et andet Ærinde, og vil hvile sig ud i Halsted.

Christian, Matthæus gik fra os iaftes efter Midnat, og Matth. har allerede gjort sin Morgenvisit og er gaaet ud paa Veterinairinstituttet. Jeg venter Christian, inden jeg gaaer ud. Paa Mandag agter jeg at gaae med Zampa til Lolland. Det er et deiligt Skib og farer afsted i Trav og susende Gallop til Lollands flade Kyster...

Augusta Drejer besøgte os igaar med sin Broder Frits ³⁾.

¹⁾ H. N. Clausen (f. 1793, † 1877). Professor Theol.

²⁾ Oldnordisk Musæum. Provst Plesner skal have reddet »Kong Humbles Grav«, nordøst for Kirken, fra Ødelæggelse. I flere af de store Sten ses Huller til Sprængningen. — I en Toft tæt ved Helsned By, Humble Sogn, fandtes omkring en mægtig Sten en Del Oldsager (16 Stykker), der paa Plesners Foranstaltning indsendtes til Nationalmuseet. I en Indberetning til Museet skriver Plesner: »Den store Sten, ved hvilken de fundne Sager laa, er bestemt til at kløves. Fæsteren (Gmd. Lars Hansen) har imidlertid lovet mig at lade Arbejdet hvile, indtil jeg har undersøgt Stedet og Stenen«. (3 Breve til Conferensraad Thomsen ^{2/6}57, ^{4/6} 57 og ^{20/1} 58).

³⁾ Børn af H. J. Drejer, Spr. Tryggelev-Fodslette 1832—61. Der- efter Spr. f. Humble.

Hun saae godt ud, men var i nogen Tvivlraadighed, om hun skulde modtage en i Jylland tilbudt Plads eller ikke. Jeg maa nu have Brevet afsted. Hils paa det hjerteligste Alle og Enhver og tak Marie meget for hendes Brev. Lev vel, kjære Kone, og vær vis paa, at baade Gusta og jeg ere forsigtige.
Din Plesner.

12. REJSEBREVE 1859—61.

Som allerede anført døde Provstinde Plesner d. 17. Januar 1859, 68¹/₂ Aar gammel, efter Kirkebogen efterladende sig 4 Sønner og 5 Døtre. I den Plesnerske Brevsamling forefindes endnu 2 Rejsebreve, daterede Sønderborg d. 21. Juli. De to Breve giver en livlig Skildring af en Rejse fra Ristinge over Ærø og Als til Sønderborg, derefter af et Par Møder i Flensborg, hvori Plesner tog Del. Brevene giver interessante Øjebliksbilleder af nationale og kirkelige Forhold i Flensborg og Angel i Aarene før 1864.

Sønderborg, d. 21. Juli 1860.

Til Døtre i Hjemmet! — »Ja, vi have vel rejst, Herre«! maa jeg med en af Holbergs Henriker sige; thi min Reises første Maal gik jeg glip af. Til Søby (Ærø) kom vi om Aftenen efteraat have passeret frugtbare Marker og Enge smykkede med talrige Høstakker, et Syn, som vi sjelden have hos os, men som dog slet ikke vækkede Misundelse, idetmindste ikke hos mig, for Laurentius kan jeg ikke svare. Vi bleve i Søby om Natten; thi da Vinden var imod til Mommark, og man spaaede os en Overfart paa 3—4 Timer — i det mindste — vilde vi ikke vose os ud om Natten i det urolige Veir. Dampskibet, som passerede Kl. 5, gled forbi, uden at vi saae det, og vi maatte altsaa forsøge Lykken ad anden Vei. Da vi nu tydeligen saae, at det ikke kunde ventes, at vi over Mommark vilde naae Vesterskov (ved Sønderborg) til rette Tid, hyrede jeg en lille Jagt, der blev os rost som en ypperlig Seiler, — og den seilede virkelig alle medfølgende Skibe agterud — som skulde

bringe os til Langballeaae¹⁾, hvor Skibsbro var slaaet, og hvortil vi kun havde 5—6 Mil. Men Planen duede ikke; thi vi havde ikke taget Vind, Veir og Strøm paa Raad med, og alle disse Ikkeraadspurgte vendte sig imod os og vor Hensigt, saa vi efter 5 à 6 Timers Seillads kun vare komne et Par Mil nærmere til Land, og da Vinden blev flouere, lod jeg sætte Cours til Sønderborg; men see, snart gik Vinden mere til Vesten, derefter reiste sig et Uveir, saa vi maatte tage vor Klyver ind, og vi maatte være glade, da vi efter 12 Timers kjedelige Seillads, af hvilke jeg havde været søsyg et Par, fordi jeg ikke havde noget ordentligt at leve af, naaede Sønderborg Havn om Aftenen og fandt i dens Nærhed et ganske pent Hotel, hvor vi have en Sal og 2 Soveværelser, af hvilke jeg bruger den første til Skrivecontoir og sender mit første Reisebrev fra dette til Eder, medens Laurentius er i Vandet og gjør sig til tilgode der.

Om Reisen selv har jeg ikke videre at melde, og om vort Befindende efter Reisen kan jeg, Gud skee Lov, med Sandhed sige, at det er fuldt saa godt, som da vi forlode Eder, og det er kun Ærgrelsen over, at Angelerfesten gik vor Næse forbi, efterat jeg dog havde opofret noget forat komme der, som kan være os ubehagelig. Om Festen selv har jeg Intet at sige; thi endnu har jeg ikke seet Nogen, som har været der. Overhovedet skal der kun have været meget Faa herfra til Festen, som ikke synes at have vakt synderlig Interesse, hverken i Byen eller i Omegnen. Det er endnu for tidligt paa Dagen til at gjøre Besøg, maaske hører jeg lidt derom, inden jeg afsender mit Brev.

En ubehagelig Tildragelse mødte her ved Dampskibets Afgang til Festen. Da der ikke var mere Plads paa Dampskibet fra Flensborg, havde man taget en Evert paa Slæbetoug til Afbenyttelse for Passagerer, og da disse vare komne ombord, var man uforsigtig nok til at slippe Slæbetouget los,

¹⁾ Langballe, Landsby sydøst for Lyksborg ved Flensborg Fjord.
Sognepræst og Præstegaard.

og da 3 Personer gik i en Jolle for[at] bringe en Tros til Everten, var man atter uforsigtig. Jollen kom et af Hjulene for nær, den blev slaaet i Stykker, de Tre bleve enten hængende i Hjulkassen eller kastede i Vandet, »og dog var det vel, der kom Ingen tilskade«¹⁾.

Til Folkemødet var der just ikke mange Deltagere, omtrent 14 à 1500 Mennesker. Det gik temmelig roligt og stille af, saa Nissen kunde være der uden al Frygt. Bordtaler holdt Flere, men kun Faa fra Tribunen, de saakaldte alvorlige Festtaler L. Skau²⁾ talte mest og bedst. Bønderne havde i forveien ad sædvanlig Vei faaet Ordre: Ikke at møde.

Imorgen gjøre vi et Besøg paa Augustenborg. Mandag Morgen maaske pr. Dampskib til Nissen, som den Dag har Skolevisitats og stort Selskab, paa Torsdag bestemt til Flensborg og derefter videre omkring.

Fra Wegener har jeg ikke hørt Noget, fra Eder venter jeg snart at finde Brev i Flensborg...

Værer nu alle hilsede, mine kjære Børn og Børnebørn! Hvormange samlede i Humble, veed jeg jo ikke, men alle hilses og tilønskes alt Godt. Hils navnlig Anemie og sig hende, at det var vel, hun ikke var med mig igaar. Den Dag var ubehagelig og som Laurentius og jeg mene, tabt. Hils Olesen, hils Alle, som holde af os, og som I tale med. — Nu skal jeg pyntes lidt og saa paa Besøg. — Gud befalet!

Eders hengivne Fader Plesner.

Raschs Hotel, 25.—7.—1860. Flensborg.

Tak for dit lille Brev, kjære Augusta, og for Alt kjærligt og venligt deri. — Til Missionsfesten kom vi; mens jeg var i Kirke, gik Din Broder ud at spadserere. Vi hørte først en mere end kjedelig Intimeren af en gammel, forunderlig

¹⁾ Langelandsk Ordsprog, som skal skrive sig fra Øhlenschlägers Langelandsrejse (1804). Da en Vogn væltede, udbød en af de tilstedeværende: »Og dog var det vel osv.«

²⁾ Laurids Skau, f. Sommersted 1817. † 1864.

Præst, Pastor Hartz ¹⁾, der kunde brumme som en Bjørn og pibe som en Katkilling og gjøre Fagter som en Gliedermann; — om han talte virkelig Tydsk, eller hvad vi kalder at tale Tydsk paa Langeland, er vanskeligt at sige. Sangene gik ret livligt og godt, og en yngre, her senere ansat Præst Ewaldsen ²⁾, holdt en sund og god Prædiken. Jeg havde dog ventet noget fortrinligere, da Prædikanten er rost som begavet.

Efter en lille Frokost hos Pastor Graae's gik vi i kirkehistorisk Møde, som Professor Hammerich ³⁾ fra Kjøbenhavn havde indbudt til og bestyrede som valgt Dirigent. Efter en Psalme holdt han et meget langt Foredrag, hvori der vistnok var saare meget godt, men som hverken var Fugl eller Fisk, fordi det skulle være særdeles populært, hvilket ikke ret stod i hans Magt at udføre. Jeg tillod mig da at føie et lidet Tillæg til, som man kaldte et Ord i rette Tid, og som mange takkede mig for. Hvordan det i sig selv virkelig var, skal jeg ikke sige; thi som fremkaldt ved Hammerichs Foredrag og knyttet ganske dertil, var og maatte det være aldeles improviseret; men hvad der glædede mig var, at mange gamle Folk, Mænd og Qvinder, trykkede mig i Haanden ved Udgangen fra Forsamlingssalen, og takkede mig og sagde, at jeg ikke havde glemt det Danske. Gud veed, hvem de antog mig for.

Professor Peder Hjorth ⁴⁾ takkede mig ogsaa; men ham gav jeg siden ved Bordet Stank for Dank. Den gl. indre

¹⁾ J. F. A. Hartz (1790—1872). Kielerstudent. Diakon St. Nicolai Kirke i Flensborg. 1836—65.

²⁾ Chr. Ewaldsen, Præst ved Nicolai Kirke 1857, afsat af den tyske Regering 1864. Spr. Frederiksberg 1876. † 1893. Prædikede i Flensborg paa Tysk.

³⁾ P. Fr. Ad. Hammerich, f. Kbh. 1809, Mag. 1834, Spr. Jylland 1839, entl. 1845. Feltpræst 1848—50. Folketingsmand 1854. Prof. theol. 1859. † 1877.

⁴⁾ P. Hjort (1793—1871). Professor. Udgav: Den danske Børneven (1839) og »Kritiske Bidrag til nyere dansk Tænkemaades Historie« (1852—67).

Missionær Sommer ¹⁾ var tilstede og holdt et langt og entusiastisk Foredrag om sin Virksomhed i Holsten. Laurentius var meget indtaget i ham. Han er Skomager herfra og en meget brav og for det christne Liv varmt følende Mand, efter hvis Tale man og maa dømme, at han kan udrette en Deel blandt Almuen. Han opnaaede dog ikke sit Ønske, at Missionssekskabet skulde anbefale ham til at erholde en kongelig Ansættelse som Missionær for det Indre i Slesvig; men mange Præster indbød ham til at besøge dem og deres Menigheder uden at indhente høiere Tilladelse dertil.

Efter Møderne havde de dansksindede Præster og nogle faa andre et særdeles livligt og gemytligt Maaltid her i Hotellet. Professor Hammerich og Jeg (med stort J som Du seer) havde Ærespladserne. Den første Skaal var for mig, den næste for Hammerich, altsaa fik den Gamle mer end nok af Ære. Mangfoldige Smaataler, Toaster etc., meer eller mindre interessante fulgte efter; men det hele var patriotisk og meget oplivende, saa at Madam Rasch sagde, at nu havde Geistligheden i flere Aar havt deres Missions Festmaaltid her; men dette var det første muntre, saa hun troede, at den gamle Provst havde animeret dem. Meget interessant var Maaltidet, og vi befandt os vistnok alle vel. Laurentius kunde ikke holde sig stille paa sin Plads, men kom af og til hen til mig og sagde: »Var nu bare Wegener her, hvor han dog vilde more sig!« Jeg deler hans Mening; thi det Hele faldt just i Wegeners Smag, og han vilde have været en velkommen Gæst og hans Ord gjerne hørt. Han vilde eller kunde nu ikke være her; men Du kan dog tænke Dig, at ogsaa ham vilde Dagen have gjort godt. Nu venter jeg ham ikke; thi vistnok kunde vi, om han kom til Byen idag eller imorgen, eller til Nissen de 2 næste Dage, endnu gjøre et godt Slag i Forening og vidt omkring; men jeg venter ham ikke, og det synes, som han ikke engang vil give Svar paa min Indbydelse. Jeg er krænk.

¹⁾ Henrich H. Sommer (1804—61). Skomager i Husum, senere herrnhutisk Lægprædikant.

Hastrup og Kone maatte saa gaae over Leck og Dagebøll; thi Hammer-Dampskibet ligger til Hans Majestæts Tjeneste indtil 1ste August, da han forlader Føhr. Nu Farvel, kjære Gusta, hils Laura, Olesen, Anemie! Mon de fra Halsted ere hos Eder? I saa Fald kjærlige Hilsener. Hilsen til alle Venner!

Gud bevare Eder alle! — Din Fader Plesner.

I den dansksindede, paa Tysk skrevne »Flensburger Zeitung« (red. af Dr. Manicus) er der givet en, med Plesners Brev i Hovedsagen overensstemmende Skildring af disse samme Dage i Flensborg, dog noget udførligere.

Flensborg, d. 27. Juli 1860.

Am 24. d. M. fanden hier die gewöhnlichen kirchlichen Versammlung und ein Missionsfest statt. Morgens wurde feierlicher Gottesdienst in der St. Nicolai Kirche den zahlreichen Zuhörern abgehalten. Pastor Hartz hielt ein Gebet und eine Rede, in welcher er u. A. erwähnte, dass er jetzt für die Mission seit 25 Jahre gewirkt habe. Nachdem ein Gesang abgesungen war, predigte Pastor Ewaldsen über den Text: Joh. 4 Cap. V. 35. Der Missionar Grønning ¹⁾, welcher eingeladen worden war dem Missionsfeste beizuwohnen, und der in der Kirche einen Vortrag gehalten haben sollte, war verhindert dieser Einladung nachzukommen. Zwei Gesänge, welche vor u. nach der Rede dieses Missionars bestimmt wären, wurde dessen ungeachtet abgesungen. Pastor Ewaldsen verrichtete hierauf das Messamt. Nachmittags 1 Uhr wurde die kirchliche Versammlung im Saale des hiesigen Bürgervereins abgehalten. Es hatten sich gegen 150 Personen, Geistliche u. Laien, eingefunden. Der Præsident, Professor Fr. Hammerich, hielt einen interessanten, historisch-theologischen Vortrag über die Gegner des Christenthums. Probst Plessner von

¹⁾ Chr. V. Grønning, f. 1813. Missionær i Indien til 1865. Dia-konus Aabenraa 1868. Spr. Ballum 1873, død Aabenraa 1898.

Langeland, welcher den Vorredner in Betreff einzelner Punkte missverstanden hatte und namentlich gehört zu haben glaubte, dass Prof. H. gesagt hätte: die Sache des Christenthums stände zur Zeit nicht so gut wie in früheren Perioden dieses Jahrhunderts, legte Einsage gegen eine derartige Behauptung ein, wurde indessen vom Professor H. durch den Nachweis des stattgefundenen Missverständnisses zufrieden gestellt . . . Der holsteinische Laienprediger Sommer, um dessen Anwendung in schleswigschen Districten die Debatte sich wesentlich drehte, und der behufs einer solchen geistlichen Wirksamkeit eine specielle königliche Erlaubniss ausgewirkt wünschte, trat hierauf selbst auf und hielt unter grösster Aufmerksamkeit der Versammlung einen Vortrag über seine bisherige Wirksamkeit in Holstein, welcher sowohl Zeugniss dafür ablegte, dass derselbe nicht allein ein begabter Redner sei, sondern auch die allgemeine Annahme zu bestätigen schien, dass man in seiner Person einen, vom wahren christlichen Geiste durchdrungenen Laienprediger vor sich hatte.

Nach einer von Prof. Hammerich in Betreff einer sofortigen Anwendung des Herrn Sommer in schleswigschen Kirchspielen . . . gestellten Frage, erklärte sich die Versammlung für die Vertagung.

Nach den Schluss gemeinschaftliche Mahlzeit.

13. DØD OG EFTERMÆLE.

Provst Plesner døde i Humble Præstegaard d. 5. Febr. 1861. I »Langelands Avis« indrykkedes en Dødsannonce, saalydende:

Den 5. Febr. kaldte Gud til sig sin Tjener Ulrik Adolf Plesner, Sognepræst til Humble Menighed, 79 Aar gammel.

Det Pund, Herren havde givet ham, var rigt, og han forvaltede det med Troskab. Hans Minde er velsignet.

Humble Præstegaard, d. 8. Febr. 1861.

Begravelsen vil finde Sted Onsdagen d. 13de.

Begravelsen fandt Sted Onsdag d. 13de Februar. Enken Maren Dreier, der døde 87 Aar gl. i Kapellangaarden i Kædeby, har fortalt, at Provsten blev ført over de snedækkede Marker, 2—3 km fra Præstegaarden, da alle Veje var sat til med Sne.

I »Langelands Avis« 8. Febr. 1861 skriver Redaktør Jul. Rosenstand:

Ved Døden afgik i Tirsdags Aftes, 79 Aar gammel, Provst, Ridder Plesner, Sognepræst til Humble Menighed, her paa Langeland. Den Afdøde var i sin Tid Stænderdeputeret og stod som saadan i Række med dem, der kæmpede for friere, folkelige Institutioner; i Marts 1848 var han iblandt de Mænd, som i en Deputation bad Kong Frederik den 7de afskedige sit Ministerium og tilkalde Raadgivere, der besad Folkets Tillid. Siden han for nogle Aar tilbage ved Døden mistede sin Livsledsagerinde, har hans legemlige Kraft været bøiet, og Alderen gjorde med raske, ustandselige Skridt paa ham sin Ret gældende; men indtil det sidste Øieblik bevarede han sin Aandskraft usvækket. Ved Provst Plesners Død er et af Danmarks største Præstekald blevet ledig, og med hvem end Embedet nu besættes, ville mange bevare den Afdøde i venlig Erindring, ikke blot som Sjælesørger, men som Raadgiver og Ven. Humble Præstegaard har i en lang Aarrække været et gæstfrit Sted, hvor Egnens Beboere gjerne kom, og hvor Enhver kunde være forvisset om at møde venlig Modtagelse og hjertelig Omgang, til hvilken den gamle Præsts naturlige Jovialitet saa særdeles meget bidrog.

•

I »Fædrelandet« giver en af Plesners gamle Venner den afdøde dette Eftermæle:

Hør, Høstens Herre kalder! Det modne Ax nu falder,
 og Engle skulle samle til Laden, helst de Gamle,
 som rigen Grøde bære til Sædemandens Ære. —
 Dig Ven! da Aftenstunden i stille Fred var svunden,
 dig Englen tog i Favnen og bar til Himmelhavnen.
 Stort Pund Din Herres Naade sin Tjener gav at raade,
 det bar og gode Renter, saa Naadens Løn Dig venter;
 thi langt og godt var Livet, og Aandens Kraft Dig givet
 Din Herre at bekjende Halvhundred Aar til Ende.
 Frimodig lød Din Tale i Folkeraadets Sale,
 og Plesners ædle Stemme skal Danmark ei forglemme.
 Frå hine Ungdomsdage jeg ene er tilbage.
 Du Plesner var den Sidste af dem jeg maatte miste.

Daniel Smith.

Paa Langeland, og da særlig i Humble Sogn, levede længe Eftermælet efter Præsten og Provsten Plesner, der i mere end 50 Aar havde staaet som en af Øens ledende Mænd og uomstridt var Hovedet for dens Præstestand. Endnu i Firserne har Forfatteren hørt gamle Folk sige efter endt Gudstjeneste: »Det er nu ikke som i Provstens Tid«. Det politiske og literære Uvejr, som i Firserne og Halvfemserne gik hen over Danmark, havde afsvedet det blomstrende kirkelige Liv paa Langeland, i det mindste i Humble Sogn omkring Aarhundredets Midte.

En næsten sagnagtig Karakter har Mindet om Provst Plesner antaget, naar der fortælles, at Provsten en Gang ved sin personlige Mellekomst reddede en dødsdømt, som en tidlig Morgen skulde henrettes udenfor Rudkøbing. Natten forinden var Plesner bleven kaldt til en dødssyg Mand, som aabenbarede sig som skyldig i et Mord, for hvilket en uskyldig var bleven dømt. Plesner lod øjeblikkelig sin Kusk spænde for og jog ad Rudkøbing til, hvor han i yderste Øjeblik reddede den dødsdømte. Denne Begivenhed kan ikke nu stadfæstes; men Fortællingen, der vel nok i Tidens Løb er blevet noget udsmykket, viser i ethvert Fald, at man tiltroede Provst

Plesner saavel Evne som Vilje til at komme sine Medmenne-
sker til Hjælp ¹⁾).

• • •

Af Provst Plesners Efterslægt skal særlig nævnes hans Datterdatter, Frk. Kristine Wegener ²⁾), i en Aarrække Kommune- lærerinde i København. Hun boede i Dronningens Tværgade 40, her samlede Slægten gennem mange Aar, og herfra udgik mange Tanker og kloge Raad til adskillige Præstegaarde. Forf. skylder hende flere Oplysninger om Provst Plesners sidste Aar, idet hun selv og hendes Søskende regelmæssig hvert Aar tilbragte nogle Sommermaaneder i Humble Præstegaard, der »var som et Paradis for os Børn«. Naar den gamle Præstedatter kom i Aande, talte hun med en Blanding af højdansk, lollandsk og langelandsk om disse Ture, der kunde tage indtil 8 Timer over Langelandsbæltet til Spodsbjerg, hvor de efter at have overstaaet Søsuygens Kvaler blev modtaget af den fornøjelige Anders Kusk, som kørte dem den lange Strækning til Humble Præstegaard. Som Minder om Bedstefaderen gemte Frk. Wegener bl. a. et Sølvskrivetøj med Indskrift: »Til Sognepræsten U. A. Plesner 17. Maj 1860. Fra Humble Menighed«. Endvidere flere Malerier af Fætteren G. Theodor Wegener (1817—77), forestillende Partier fra Præstegaardens Omgivelser.

Et af de bagi gengivne Billeder forestiller Provst Plesner og Hustru gaaende sammen paa en Markvej udenfor Præstegaarden ledsagede af Hundene Bravo og Bigge. Det omgivende frodige Landskab, hvor Havet skimtes i Baggrunden, er typisk langelandsk. Det er det eneste Billede af Provsten, der eksisterer, da han aldrig lod sig fotografere. »De, der holder af mig«, sagde han, »husker mig nok alligevel, og de andre kan det være det samme med«. Billedet er vistnok fra

¹⁾ Meddelt Forf. af Førstelærer C. V. H. Klæsøe, Humble.

²⁾ Halsted Kirkebog udviser: Anna Christine Wegener, f. ^{30/4} 1849.

Sommeren 1857, midt i Høsttiden, og fattige Koner og deres Børn ses ifærd med at sanke Aks.

Frk. Kristine Wegener døde, 87 Aar gl., den 16. Decbr. 1936 og blev begravet paa Vestre Kirkegaard. Pastor C. Wegener, Kværndrup, talte over hende ud fra Dav. Slm. 71 bl. a.: »Hvis Tante Kristine havde levet i de første kristne Tider, var hun bleven Martyr«.



*Provst U. A. Plesner og Frue udenfor Humble Præstegaard.
Efter Maleri af Th. Wegener c. 1857.*



*Humble Kirke.
Efter Tegning af Fru J. Brask.*

PROVST PLESNERS BØRN:

1. *Johan Frederik (Frits) P.*, f. Longelse Pgd. 13/6 1815, † Vedersø Pgd. Jan. 1892. Jfr. J. S. Hansen: Til Minde om Præsten J. F. Plesner og Marie Plesners Jordefærd. 1892.

2. *Christian Ulrik Adolf P.*, f. Humble Pgd. 24/2 1826, † Kbh. 1882. Deltog som frivillig i Kampene ved Bov, Mysunde og i Sundeved. Reserveløjtnant 1851. Arkivsekretær 1863, senere Registratør i Gehejmearkivet.

3. *Matthæus P.*, f. Humble Pgd. 1826. Frivillig i Felttoget 1848. Læge i Frederiksborg. † i Kbh. i 80erne.

4. *Laurentius P.*, f. Humble Pgd. 1831. Udvandrede til Australien.

1. *Maria P.*, f. Longelse Pgd. 1812, † Vedersø Pgd. 1892. Begr. samme Dag som Broderen Pastor P. (Jan. 1892).

2. *Thora*, f. Pinsedag 1814 Longelse Pgd. Opholdt sig i Hjemmet, senere i Halsted Pgd.

3. *Augusta*, f. Longelse Pgd. 1816. Efter Faderens Død i London, hvor hun oversatte H. C. Andersens Eventyr («Fairy tales by H. C. A.», London 1872). † Vedersø Pgd.

4. *Malvina Theone*, f. Longelse Pgd. 1818. G. m. Pastor J. J. St. Wegener, Halsted. † 1855.

5. *Hanna*, f. Humble Pgd. † ca. 20 Aar gl. Begr. Humble Kirkegaard.

6. *Laura*, f. Humble Pgd. 1823. Bestyrede Huset for Arkivsekretær Chr. Plesner, København; derefter Pensionatsværtinde for Slægtens yngre Medlemmer.

KILDER OG LITTERATUR

UTRYKTE KILDER:

1. *Protocollum Examinis Theologici* 23. Okt. 1804 (Universitetsbibliothekets Manuskriptsamling).
2. U. A. Plesners Breve til Hjemmet i 3 Pakker: 1810—20, 1840—50, 1850—61. Samlede af Arkivsekretær Chr. Plesner. Tilhører Fru M. Plesner, Ordrup.
3. Breve til Chr. J. Thomsen, Oldnordiske Museum, fra U. A. Plesner, af $\frac{2}{6}$ 1857, $\frac{4}{6}$ 1857 og $\frac{30}{1}$ 1858.
4. Prædikenudkast m. m. af U. A. Plesner, mest 1820—30. Tilhører Pastor C. J. Plesner, Darum.
5. Humble Præsteembedes Embedsbog (*Lib. daticus*). Indeholder U. A. Plesners Beretninger om »Hellig-Forsamlinger« i Humble Sogn og Betænkning til Cancelliet.
6. Hans Pedersens, Ristinge, Dagbøger fra 1854—72 i 3 Bind.

TRYKTE SKRIFTER:

1. U. A. Plesner: Bidrag til at besvare Spørgsmaalet om Valgret og Valgbarhed til de raadgivende Stændermøder bør tilstaaes Geistlighed og Bondestand i Danmark. Kjøbenhavn 1832.
2. En Bondevens Tale ved Valghandlingen i Svendborg Amts første Distrikt den 5. Okt. 1848. — Med Talerens, Hr. Provst Plesners Tilladelse udgivet af en Deel af hans Vælgere af Bonde- og Borgerstanden. — Rudkjøbing. Hos Bogh. Gislason. 1848.

LITTERATUR:

1. Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne for Sjællands o.s.v. Stifter 1842, 1844, 1846. (Kgl. Bibl.).
2. Fyens Stifts Landemode Acter 1841—43, 1857.
3. *Almuevennen*. Redigeret af J. A. Hansen. 1845—48.
4. Fr. Nygård: *Kristenliv i Danmark 1741—1840*.
5. Dr. Hans Jensen: *De danske Stænderforsamlingers Historie*. 1830—48. I—II. Udgivet af Den danske Rigsdag. 1931 og 1934.
6. Colonel Godchot: *En Danemark. Les Espagnols de Marquis de la Romana 1807—8*. Paris. Aug. Picard. Edit. 82 Rue Bonaparte 82. 1924. (Manuser. de Colonel Gilbert Gaultier sur l'occupation en 1808 de l'île de Langeland par les troupes franco-espagnoles).

Tidligere udkom:

H. G. A. Jørgensen

Sognepræst og Præstegaard

Dansk Præstegaardsliv
gennem 1000 Aar (ca. 800—1800)

Pris Kr. 7,50

G. E. C. GADS FORLAG